

Sisekaitseakadeemia

Sisejulgeoleku instituut

Sander Promm

**HIINA RAHVAVABARIIGI INVESTEERINGUTEST NING
TEHNOLOOGIATE KASUTAMISEST EESTILE LÄHTUVAD
HÜBRIIDSED JULGEOLEKUKOHUD**

Magistritöö

Juhendaja:

Ramon Loik, MA

Kaasjuhendaja:

Märt Läänemets, PhD

Tallinn 2024

SISEKAITSEAKADEEMIA MAGISTRITÖÖ ANNOTATSIOON

Sisejulgeoleku instituut	06/2024
Töö pealkiri eesti keeles: Hiina rahvavabariigi investeringutest ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvad hübriidsed julgeolekuohud	
Töö pealkiri võõrkeeles: Hybrid security threats to Estonia stem from the investments and use of technologies of the People's Republic of China	
<p>Lühikokkuvõte: Magistritöö tegeleb uurimisprobleemiga, kuidas mõjutavad Hiina Rahvavabariigi investeringud ning tehnoloogiate kasutamine Eesti julgeolekut? Uurimistöö eesmärk on välja selgitada võimalikud Hiina Rahvavabariigi investeringutest ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvad hübriidsed julgeolekuohud ning teha ettepanekuid nende ohtude maandamiseks. Töö on kvalitatiivne empiiriline uuring, mille uurimisstrateegiaks on juhtumiuuring. Andmekogumise meetoditena kasutas töö autor dokumendianalüüsi ja poolstruktureeritud ekspertintervjuusid ning nende sisu analüüsi kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit kasutades ning tekste kodeeriti uurimisküsimustest lähtuvalt.</p> <p>Töö teoreetiline raamistus tugineb Hiina lähiajaloo käsitlusele, mida põimitakse realismi julgeolekuteooria-, terava jõu- ja hübriidsõjapidamise teoreetilise käsitlusega. Uuringule tuginedes esitab autor peamised järeldused ja analüüside ülese koodimaatriksi. Lisaks teeb magistritöö autor uuringule tuginedes kolm ettepanekut Hiina Rahvavabariigi investeringutest ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvate hübriidsete julgeolekuohtude maandamiseks. Esitatud ettepanekud võivad olla abiks Eesti julgeolekupoliitika väljatöötamisel ning laiemas käsitluses põhiseadusliku korra kaitsel.</p> <p>Magistritöö on kokku 119 leheküljel ning selle põhiosa on 80 leheküljel. Magistritöö sisaldab 2 joonist, 16 tabelit ja 13 lisa. Töö on eestikeelne ning sisaldab inglise keelset kokkuvõtet.</p>	
Lisad: -	
Võtmesõnad: julgeolek, hübriidsõda, Hiina Rahvavabariik, investeringud, tehnoloogiad, terav jõud	
Võõrkeelsed võtmesõnad: security, hybrid warfare, People's Republic of China, investments, technologies, sharp power	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Sander Promm	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalistest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)	Tänan juhendajaid. Samuti tänan eksperte, kes nõustasid intervjuusid andma.
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Ramon Loik, MA	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)
Kaasjuhendaja: Märt Läänemets, PhD	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor/instituudi juhataja: Erkki Koort	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	6
1. HIINA RAHVAVABARIIGI TÕUSU TEOREETILINE KÄSITLUS	12
1.1. Hiina Rahvavabariigi lähiajalugu – impeeriumi langusest rahumeelse tõusuni	12
1.1.1. Hiina rahumeelse tõusu juured, päritolu ja kontseptsioon	17
1.2. Hiina Rahvavabariigi sise- ja välispoliitika läbi julgeolekuteooriate	19
1.2.1. Realismid: klassikaline realism, neorealism, ründav- ja kaitsev realism.....	20
1.3. Hiina terav jõud.....	25
1.4. Hiina hübriidne käitumismuster.....	33
1.5. Hiina tehnoloogiad ja investeeringud	40
2. EMPIIRILINE UURING	43
2.1. Metoodika ja valim	43
2.2. Dokumendianalüüsi tulemused	45
2.2.1. Hiina investeeringute ja tehnoloogiate käsitlemine asutuste aastaraamatutes	45
2.2.2. Hiina investeeringute ja tehnoloogiate käsitlemine meedias	54
2.3. Ekspertintervjuude tulemused	62
2.4. Järeldused ja ettepanekud	75
KOKKUVÕTE.....	82
SUMMARY	85
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	86
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	100
Lisa 1. „Hiina“ ja „Venemaa“ esinemise sagedus julgeolekuasutuste aastaraportites 2015-2024.....	101
Lisa 2. „Hiina“ ja „Venemaa“ esinemise sagedus Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatutes 2015-2024.....	102
Lisa 3. „Hiina“ ja „Venemaa“ esinemissagedus RIA küberblogi postitustes 04.2014-03.2024	103

Lisa 4. Kaitsepolitseiameti, Välisluureameti, Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatute analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid.....	106
Lisa 5. Riigi Infosüsteemi Ameti blogipostituste analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid	108
Lisa 6. KAPO, VLA, EP ja RIA aastaraamatute (ja RIA küberturvalisuse blogipostituste) koodipuu	111
Lisa 7. Meediatekstide analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid	112
Lisa 8. Meediatekstide koodipuu.....	114
Lisa 9. Uurimisküsimuste seos andmekogumismeetodite ja moodustatud kategooriatega	115
Lisa 10. Ekspertintervjuu küsimused	116
Lisa 11. Uurimisküsimuste seos intervjuu küsimustega	117
Lisa 12. Ekspertintervjuude protokoll	118
Lisa 13. Ekspertintervjuude koodipuu.....	119

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

Eesti julgeolekuasutused – Julgeolekuasutuste seaduse § 5 sätestab Eesti julgeolekuasutustena Kaitsepolitseiameti ja Välisluureameti (Julgeolekuasutuste seadus, 2000).

ERR – Eesti Rahvusringhääling.

Hegemoon – globaalne ülivõim, suurvõim, supervõim (Brzezinsky, 2003, lk 13).

Hiina Rahvavabariik – Hiina (Eesti lähtub ühe Hiina poliitikast) (Välisministeerium, 2021; Välisministeerium, 2023).

Hiina Vabariik – Taiwan (Eesti lähtub ühe Hiina poliitikast ning ei tunnusta Taiwanit riigina, sh ei arenda Taiwaniga poliitilisi suhteid) (Välisministeerium, 2023).

HKP – Hiina Kommunistlik Partei.

ILD – *International Liaison Department* ehk Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee rahvusvaheliste suhete osakond (Security Information Service, 2016, p. 12; Jüris, 2020, lk 1).

Julgeolekustama – kindla teema muutmine julgeolekuteemaks; midagi julgeolekuohuna kujutama (Buzan *et al.*, 1998, p. 24).

Majandusvöönd – Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni artikli 55 ja artikli 57 kohaselt nimetatakse majandusvööndiks väljaspool territoriaalmerd asuvat ja sellega külgnevat mereala, mille laius on territoriaalmere laiuse määramiseks kasutatavatest lähtejoontest alates kuni 200 meremiili (Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioon, 2005).

Multilateraalne – mitmepoolne (Erelt, *et al.*, 2018).

Omakaitse – relvajõud, mille liikmed ei ole alalise sõjaväe liikmed ning mille liikmetel on tihti teised elukutsed (Cambridge Dictionary, 2024).

Rahvusvaheline anarhiline süsteem – üldtunnustatud autoriteedi puudumine rahvusvahelises süsteemis (Hobbes, 1651, pp. 109-110; Mearsheimer, 2014b, p. 4).

VF – Venemaa Föderatsioon

SISSEJUHATUS

Viimasel kümnendil on Eestis ja mujal maailmas sõjaka Venemaa kõrval järjest enam pööratud tähelepanu rahvusvahelisel areenil endale tugeva positsiooni loonud Hiina Rahvavabariigile (edaspidi: Hiina). USA presidendi Richard Nixon 1972. aastal toimunud visiidi ajal deklareeris Hiina, et ei saa kunagi supervõimuks, olles seejuures vastu jõupoliitikale ja hegemoonistaatuse püüdmisele (Office of the Historian, 2006, p. 813). Selge kursimuutus toimus 2017. aastal, mil Hiina riigipea Xi Jinping andis oma kõnes mõista, et riigil on aeg võtta aktiivne positsioon välispoliitikas, olla ülemaailmse rahu ülesehitaja, maailma juhtimises osaleja ning rahvusvahelise korra kaitsja (Daekwon, 2017).

Hiina Rahvavabariigi ekspansiivne majandusliku- ning sõjalise võimekuse kasv on julgeolekuekspektides tekitanud debati Hiina rahumeelse tõusu kontseptsiooni ja võimalikkuse üle. Inglise mõttekoolkonna esindaja Barry Buzan on seisukohal, et Hiina rahumeelne tõus on keeruline, võib tekitada pingeid, kuid on siiski võimalik (Buzan, 2010, p. 33). Samas on ründava struktuuralse realismi esindaja John Mearsheimer veendunud, et Hiina rahumeelne tõus ei ole võimalik, sest Hiina majandusliku tõusu jätkudes muudetakse see sõjaliseks jõuks ning hakatakse püüdma hegemooni positsiooni Aasia regioonis (Mearsheimer, 2014a; Mearsheimer, 2014b, p. 3). Ülemvõimu püüdmise peamiseks põhjuseks on Hiina arusaam, et teiste üle domineerimine on parim võimalus rahvusvahelises anarhilises süsteemis ellu jääda (Mearsheimer, 2014b, p. 9). Viimase 10-15 aasta jooksul toimunud arengud näitavad, et Mearsheimeri prognoos oli tõe lähemal.

Veel eelmise sajandi alguses oli Hiina puhul tegemist majanduslikult ning sõjaliselt üsna nõrga riigiga, mille puhul ei saanud rääkida potentsiaalsest domineerimisest oma regioonis, veel vähem kogu maailmas. Toonast olukorda kasutasid enda huvides USA ja Euroopa suurriigid, kes Mearsheimeri hinnangul rikkusid Hiina suveräänsust, surusid neile peale ebavõrdseid lepinguid ning eksploateerisid riiki majanduslikult (Mearsheimer, 2014b, p. 11). Mõneti näib saatuseironiana, et sel sajandil on olukord muutumas vastupidiseks.

Hiina tõusu alguseks võib pidada USA presidendi Richard Nixon 1972. aasta visiiti Hiinasse, mis oli ajendatud tema nõuniku Henry Kissingeri nägemusest soojendada Hiinaga rahvusvahelisi suhteid ning aidata kaasa tema kasvule (Läänemets, 2021a). Kapitalistlik lääts nähes Hiinas uut suurt turgu ning võimalikku kasumit, tegi sinna suuri investeeringuid ning viis riiki suuri tootmisettevõtteid (Läänemets, 2021a). Seega tuleb tõdeda, et praeguse Hiina puhul on kujundlikult tegemist nii-öelda Dr. Frankensteiniga, mille lääneriigid ise investeeringute- ning pigem leebe rahvusvahelise poliitikaga on loonud.

Leebe rahvusvahelise poliitika viljelemine Hiina osas on riigi juhtkonnale oma sise- ja välispoliitiliste ambitsioonide saavutamiseks julgust lisanud. Näiteks 1989. aastal surus Hiina kommunistlik partei (edaspidi: HKP) relvajõul maha demokraatliku liikumise – sündmust tuntakse Tian'anmeni veresaunana (Läänemets, 2021a). Vaatamata sellele, et lääneriigid kehtestasid selle peale Hiina suhtes eeskätt tehnoloogiatarnete sanktsioonid, ei kehtnud need kuigi kaua (Läänemets, 2021b). Samuti ei ole karmi sanktsioonipoliitikat Hiina vastu praegu, mil HKP peab üleval sadu koonduslaagreid ning viib läbi genotsiidi uiguuride suhtes (Läänemets, 2021b). Samuti ähvardatakse pidevalt sõjalise jõuga Taiwani – Hiina peab Taiwani enda provintsiks ning on lubanud selle jõuga tagasi võtta (Arase, 2022, pp. 110-111). Läänemaailm on korduvalt hukka mõistnud inimõiguste rikkumist Hiinas, kuid Hiina esindajad on selles osas resoluutsed ja tõrjuvad süüdistusi. Enamgi veel, Hiina võimuladvik nimetab eelnevat „siseasjadeks“, millesse sekkumine kahjustab nende riigi huve (Holland & Liu, 2019).

Praegusel ajal ei näita Hiina mõjuvõimu ulatus kahanemise märke, pigem vastupidi. Samuti ollakse aina aktiivsemad rahvusvahelises suhtluses, kusjuures 2021. aastal deklareeris Hiina riigipea oma kõnes kommunistlikule parteile uhkusega, et riik on suutnud tõhusalt globaalset arvamust suunata ning oma mõju suurendada (Tang, 2021).

Hiina välispoliitilise aktiivsuse ja agressiivsuse kasvu on täheldanud ka Eesti julgeolekuasutused ning teemat on varasemast rohkem julgeolekustatud. Välisluureamet toob oma 2020. aasta raportis välja, et oma mõju suurendamiseks kasutatakse peale aktiivse rahvusvahelise suhtluse ka kaubanduslepete sõlmimist ning Hiina ettevõtete investeringuid teiste riikide taristusse ja majandusse laiemalt (Välisluureamet, 2020, lk 70-76). Välisluureameti hinnangust nähtub, et Hiina pikemaajaline eesmärk on saada hegemoniks ja kontrollida strateegilisi kaubanduskanaleid ja logistilisi sõlmpunkte (Välisluureamet, 2020, lk 74). Lisaks sellele on Hiina liidril plaanis kõik ressursid suunata tehnoloogia arendamisele, eesmärgiga teised riigid Hiina tehnoloogiast sõltuvaks muuta (Välisluureamet, 2021, lk 76).

Kaitsepolitseiamet on oma aastaraamatus 2020-2021 Eesti majandusjulgeolekut käsitledes rõhutanud, et nende eesmärk on ennetada ja tõkestada majanduse kaudu Eesti suveräänsusesse sekkumist. Majandusjulgeoleku tagamine on oluline, et seista vaenulike riikide poliitiliselt motiveeritud majanduslikule survele. Aastaraamatus tuuakse välja, et sellist survevastamist taktikat kasutavad eeskätt Hiina ja Venemaa Föderatsioon. (Kaitsepolitseiamet, 2021, lk 44)

Lisaks eelnevale on Kaitsepolitseiamet aastast aastasse sedastanud, et majandusjulgeoleku valdkonnas nähakse suuri julgeolekuriske energia-, transpordi- ning IT-sektoris ehk kriitilises taristus (Kaitsepolitseiamet, 2016, lk 35; Kaitsepolitseiamet, 2021, lk 44). Eriti tähtsaks

peetakse energia toimepidevust ja varustuskindlust (Kaitsepolitsei amet, 2016, lk 35). Rõhutatakse seda, et iga strateegilise tähtsusega majandusvaldkond ning ettevõtte mõjutavad riigi majandusjulgeolekut (Kaitsepolitsei amet, 2016, lk 35). Kaitsepolitsei amet hoiatab, et ebasõbralikud riigid loovad investeringute abil mõjuhoobasid, millega Eesti poliitikat endale kasulikus suunas juhtida (Kaitsepolitsei amet, 2021, lk 44).

Eelnevast johtuvalt keskendutakse selles magistritöös Hiina tehnoloogia kasutamisest ja investeringutest Eestile lähtuvatele hübriidsetele julgeolekuohtudele. Teema fookust arvestades on esmalt oluline mõista Hiina sise- ja välispoliitilisi eesmärke ning ambitsioone. Selleks käsitletakse magistritöös julgeolekuteoreetikute seisukohti ja vaadeldakse läbi julgeolekuteooriate Hiina käitumist ning edasist suunda rahvusvahelises süsteemis ja suhtluses.

Magistritöö aktuaalsus seisneb autori hinnangul **neljas aspektis**. **Esiteks** näitavad Hiina riigipea väljaütlemised ja Hiina käitumine rahvusvahelisel tasandil selget soovi end maailmas jõulisemalt kehtestada ning ei varjata, et eesmärgiks on globaalse mõju suurendamine. Sellest ajendatult on julgeolekuteoreetikute seas tekkinud arutelu selle üle, kas Hiina rahumeelne tõus on võimalik või mitte.

Teiseks on Hiinast tulenevate julgeolekuohtude eest hoiatatud Vabariigi Valitsuse poolt koostatud ja Riigikogu poolt heaks kiidetud dokumendis „Eesti julgeolekupoliitika alused 2023“, milles sedastatakse järgnevat: „Peamine Hiina Rahvavabariigist lähtuv väljakutse Eesti julgeolekule tuleneb eesmärgist kujundada ümber rahvusvahelise tegevuse normid ning soovist mõjutada otsuseid ja saavutada kontroll strateegiliste valdkondade üle. Selleks kasutab Hiina asümmeetrilisi vahendeid“ (Riigikogu, 2023, lk 4).

Kolmandaks on Eesti julgeolekuasutused viimastel aastatel üha põhjalikumalt asunud kajastama Hiina tegevust ning sellest Eestile tulenevaid julgeolekuohte. Nagu eelnevalt välja toodud, on nii Kaitsepolitsei amet kui ka Välisluureamet oma hiljutistes aastaraamatutes hoiatanud Hiina Rahvavabariigi ja Venemaa Föderatsiooni päritolu investeringutest, eeskätt kriitilisse taristusse, eesmärgiga kaitsta Eesti majandusjulgeolekut ja suveräänsust. Samuti on dokumendis „Eesti julgeolekupoliitika alused 2023“ välja toodud, et majandusjulgeoleku tagamiseks tuleb välistada sõltuvus autoritaarsetest riikidest ning nendega seotud ebausaldusväärsetest ettevõtetest (Riigikogu, 2023, lk 6). Lisatakse, et kriitilistes valdkondades on peamine tagada turvalised tarneahelad ja välisinvesteeringute läbipaistvus (Riigikogu, 2023, lk 6).

Neljandaks on Eestis sisejulgeolekualast uurimis- ja teadustööd tegev Sisekaitseakadeemia andnud selge signaali, et Hiinaga seonduva uurimine on oluline. Sisejulgeoleku Instituudi juht

Erkki Koort ja -teadustöö koordinaator Triin Piip andsid 2021. aastal välja mõttepaberi, milles väljendati muret Hiina Rahvavabariigi tegevusest lähtuva ohu kasvust Eesti julgeolekule ning nenditi, et Eestis pädev Hiina alane ekspertiis praegusel ajal puudub (Koort & Piip, 2021, lk 8-9). Samuti sedastasid Koort ja Piip (2021, lk 9), et juba praegu mõjutab Hiina Eesti poliitikakujundamist ja avaldab mõju tehnoloogiasektoris. Lisaks peavad nad oluliseks Hiina mõju majandusjulgeolekule (Koort & Piip, 2021, lk 9).

Magistritöö uudsus seisneb selles, et autorile teadaolevalt ei ole Eestis varem Hiina Rahvavabariigi tehnoloogia kasutamisest ja investeeringutest tulenevaid julgeolekuohte Eestile teadustööna põhjalikult uuritud. Koort ja Piip on 2021. aastal avaldatud kirjutises „Hiina mõju Eesti turvalisusele ja julgeolekule“ välja toonud, et praegu ei suuda Eesti ülikoolide õppesuunad Aasia- ja Hiinaga seonduvat katta (Koort & Piip, 2021, lk 9). Eeltoodu põhjal võib järeldada, et see on üks põhjustest, miks Eestis on Hiinast tulenevaid julgeolekuohte teadustöö raames vähe uuritud.

Küll aga kaitses Sisekaitseakadeemia magistrant Martin Õunapuu 2022. aastal magistritöö teemal „Hiina Rahvavabariigi infomõjutustegevus ja selle mõju Eesti Vabariigi julgeolekule“, milles raames kaardistas laia spektri Hiina Rahvavabariigist lähtuvatest potentsiaalsetest julgeolekuohtudest (vt Õunapuu, 2022). Selle magistritöö raames aga uuritakse esmakordselt süvitsi Hiina Rahvavabariigi tehnoloogia kasutamisest ja investeeringutest Eestile lähtuvaid hübriidseid julgeolekuohte. Uuringutulemuste praktiline rakendamine võib olla abiks Hiina Rahvavabariigi välisinvesteeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest tulenevate hübriidsete julgeolekuohtude maandamisel ja ennetamisel. Laiemas käsitluses püütakse julgeolekuohtude ning nende mõjude välja selgitamisega ennetada ohtu Eesti majandusjulgeolekule, põhiseaduslikule korrale ja suveräänsusele tervikuna.

Uurimisprobleem formuleeriti lähtudes magistritöö teemast ning on püstitatud keskse küsimusena: kuidas mõjutavad Hiina Rahvavabariigi investeeringud ning tehnoloogiate kasutamine Eesti julgeolekut?

Uurimisprobleemist lähtuvalt, otsib autor vastust **neljale uurimisküsimusele**:

1. Milliseid julgeolekuohte võivad Hiina Rahvavabariigi investeeringud Eestile kaasa tuua?
2. Milliseid julgeolekuohte võib Hiina Rahvavabariigi ettevõtete tehnoloogiate kasutamine Eestile kaasa tuua?
3. Kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina tehnoloogia kasutamisele julgeolekuriskide maandamiseks?

4. Kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina välisinvesteeringutele võimalike julgeolekuriskide maandamiseks?

Vastates uurimisküsimustele, planeeritakse täita **töö eesmärk**, milleks on välja selgitada võimalikud Hiina Rahvavabariigi investeeringutest ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvad hübriidsed julgeolekuohud ning teha ettepanekuid nende ohtude maandamiseks.

Eesmärgi saavutamiseks on püsitatud järgmised **uurimisülesanded**:

1. Analüüsida Hiina lähiajaloo taustal läbi teoreetiliste lähtekohtade Hiina Rahvavabariigi välis- ja julgeolekupoliitikat ning selle hübriidset strateegiat välisinvesteeringute ja tehnoloogia ekspordi kaudu.
2. Kaardistada ja analüüsida Hiina Rahvavabariigi investeeringutest ja tehnoloogiatest tulenevaid ohte, mida käsitletakse teemaga tegelevate Eesti riigiasutuste aastaraamatutes ning meediatekstides.
3. Viia läbi ekspertintervjuud, selgitamaks välja Hiina Rahvavabariigi investeeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvad hübriidsed julgeolekuohud, kaardistades seejuures võimalikke riskide maandamise võimalusi.
4. Sünteesida teoreetiliste lähtekohtade ja empiirilise uuringu tulemuste põhjal ettepanekuid Hiina välisinvesteeringutest ja tehnoloogiatest johtuvate riskide maandamiseks ning julgeoleku tagamiseks Eestis.

Magistritöö uurimistasandid on rahvusvaheline (Hiina rahvusvaheline suhtlus ja julgeolekupoliitika) ja riiklik (investeeringud Eestisse ning Hiina ettevõtete tehnoloogiate kasutamine Eestis). Töö kuulub julgeolekuuringute valdkonda.

Töö puhul on tegemist empiirilise uurimusega. Empiirilises uuringus valitseb teooriapõhisus, mis tähendab, et kogu uurimistöö, sealhulgas andmete kogumise vahendid, kavandatakse teooriast lähtuvalt (Õunapuu, 2014, lk 23).

Magistritöös kasutatakse uurimisstrateegiana **juhtumiuuringut**, mis on üks laialdasemalt kasutatud uurimisstrateegiaid kvalitatiivses sotsiaalses uurimuses (Priya, 2021, p. 94). Magistritöös on **juhtumiks** Hiina Rahvavabariigi investeeringutest ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvad hübriidsed julgeolekuohud. Uurimisstrateegia valimisel lähtus autor sellest, et juhtumiuuring aitab mõista keerukat sotsiaalset nähtust (Yin, 2003, p. 2; Yin, 2014, p. 4), kus uuringu keskmeks on juhtumi taastamine või detailne lahtiseletamine (Flick, 2009, p. 134).

Andmekogumise meetoditena kasutatakse selles töös dokumendianalüüsi ja poolstruktureeritud ekspertintervjuusid.

Dokumendianalüüs on juhtumiuuringu puhul üheks levinumaks andmekogumise meetodiks (Yin, 2003, pp. 85-87, Priya, 2021, p. 97). Dokumendianalüüsiga on võimalik täiendada muid andmekogumise meetodeid, näiteks ekspertintervjuusid (Yin, 2003, p. 6; Flick, 2009, p. 255; Yin, 2014, p. 107). Olemuselt on dokumendianalüüs süstemaatiline protseduur, mille raames saab vaadelda nii prinditud kui ka arvuti- ja veebipõhist materjali (Bowen, 2009, pp. 27-28). Selle töö raames võetakse analüüsimiseks töö teemat puudutavate asutuste aastaraamatud ja meediatekstid, mis kajastavad Hiina investeringute ja tehnoloogiate kasutamisega kaasnevat julgeolekuohte. Sealjuures kätkeb analüütiline protsess endas dokumendis sisalduvate vajalike andmete leidmist, selektsiooni tegemist, selekteeritud andmete lahti mõtestamist ja sünteesi (Bowen, 2009, pp. 27-28). Dokumente analüüsitakse kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit kasutades.

Seejärel kogutakse magistritöö raames andmeid **poolstruktureeritud ekspertintervjuudega**. Vahetu suhtluse teel tehtav intervjuu on seni kvalitatiivsetes uurimustes olnud üheks peamiseks andmete kogumise meetodiks (Marton, 1986, p. 153; Ashworth & Lucas, 2000, p. 302; Hirsjärvi *et al.*, 2010, lk 192). Intervjuud on poolstruktureeritud, kuna see annab vastajale võimaluse võimalikult vabalt oma kogemusest rääkida ning teemaga süvitsi minna (Barnard *et al.*, 1999, pp. 221-223).

Autor võtab valimisse eksperte, järgides **eesmärgistud valimi põhimõtteid**. See põhineb kindla sihtrühma või juhtumi eesmärgipärasel ehk mitte juhuslikul valikul – valitakse kindlad respondendid olulise informatsiooni saamiseks, mida on nemad kõige sobivamad andma (Maxwell, 2005, p. 88; Teddlie & Yu, 2007, pp. 77-80). Eelnevast tulenevalt valiti respondentideks Hiina eksperdid ning julgeolekueksperdid.

Uurimuse käigus kogutud andmete analüüsimiseks esmalt audiosalvestused intervjuudest transkribeeritakse ning neid analüüsitakse kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit kasutades – transkriptsioonide tekst kodeeritakse ning lõpptulemina esitatakse analüüsimisel saadud andmed süstematiseeritult ja kategoriseeritult. Taolise analüüsimeetodi põhjus on selles, et teksti kujul olevate andmete analüüsimiseks on vaja teha need esmalt masinloetavaks (Neuman, 2014, pp. 477-480). Analüüsimisel kasutatakse kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara NVivo14.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis annab autor ülevaate käsitletavast probleemist läbi teoreetiliste lähtekohtade, teises peatükis esitatakse uuring ning selle tulemused.

1. HIINA RAHVAVABARIIGI TÕUSU TEOREETILINE KÄSITLUS

Vähesed nõustuksid väitega, et ajalool ei ole tähtsust tänases Hiina välispoliitikas (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 32). Viimase 30 aasta jooksul, mil Hiina on teiste riikidega suhteid arendanud, on siseriiklikul tasandil otsitud tuleviku tarbeks juhtööre minevikust – haritlased ja poliitikakujundajad on loonud rahvusvahelise suhtluse jaoks narratiive, mis tuginevad suures osas minevikukogemusele (Agnew, 2022, pp. 96-97). Sellest ajendatuna tuleb autori hinnangul nüüdisaegse Hiina lahtimõtestamiseks esiti tagasi pöörduda Hiina keisririigi ajastusse.

1.1. Hiina Rahvavabariigi lähiajalugu – impeeriumi langusest rahumeelse tõusuni

Viimane Hiinat valitsenud dünastia ehk Qing'i dünastia valitsemisperiood kestis aastatel 1644-1911 (Dillon, 2010, p. 13). Õitsengu tippu jõudis impeerium 1790. aastatel, olles üks suurimaid, rikkamaid ja võimsaimaid impeeriume läbi ajaloo (Elleman & Paine, 2019, p. 35). Arvukate vallutusretkede tagajärjel laius dünastia võim enam kui 13 miljonil ruutkilomeetrit hõlmates nii Tiibetit, Hainani piirkonda kui ka Taiwani (Van der Merwe, 2022).

Kuid nagu iga suurimpeerium ajaloos, lagunes ka Qing'i impeerium. Languse alguseks võib pidada Hiina ja Suurbritannia vahel puhkenud relvakonflikti, mida tuntakse esimese oopiumisõjana (Zhao, 2015, pp. 978-981). Nimelt, alates 18. sajandi lõpust said briti kaupmehed Hiinasse eksporditava India oopiumi pealt suuri kasumeid (Gao, 2017, p. 220). Ent selle narkootilise aine laialdane tarvitamine tekitas Qing'i valitsemisalas sotsiaalmajanduslikke probleeme, mistõttu andis valitseja käsu oopiumiga äritsemine peatada (Economy & Levi, 2014, p. 14; Gao, 2017, p. 220). Konflikt kahe suurriigi vahel eskaleerus. Järgnenud lahingud näitasid selget Briti impeeriumi relvajõudude üleolekut (Economy & Levi, 2014, p. 15).

Esimene oopiumisõda (1839-1842) muutis Suurbritannia ja Hiina vahel olnud jõudude tasakaalu tugevalt brittide kasuks (Sobin, 2023, p. 41). Pärast brittide sõjalist võitu sunniti Hiinat sõlmima lepinguid, mida täna tuntakse Hiinas „ebavõrdsete lepingutena“ (inglise keeles *unequal treaties*) (Dillon, 2010, pp. 57-58; Economy & Levi, 2014, p. 15). Esimene leping (Nanking'i leping) sõlmiti Suurbritanniaga 1842. aastal, millega avati Hiina sadamad väliskaubandusele, Hongkong loovutati Briti impeeriumile ning Hiina territooriumil olevad briti kodanikud said juurde õigusi (Economy & Levi, 2014, p. 15). Hongkongi piirkonna

kaotamine esimese oopiumisõja ajal sai 20. sajandil Hiina enda narratiivis tuntuks kui Hiina esimene rahvuslik alandamine (Carroll, 2022, p. 7).

Tänases Hiinas on kandvaks narratiiviks „alanduste sajand“ (Kaufman, 2011, p. 1). Selle alguseks peetakse 1839. aastat, mil algas esimene oopiumisõda ning lõpuks loetakse Hiina kommunistliku partei võitu kodusõjas 1949. aastal (Callahan, 2006, p. 180; Kaufman, 2010, p. 4). Kokkuvõtvalt laastasid riiki sel ajal võõrriikide vallutusretked, ülestõusud, hävines keiserlik riigisüsteem ning riik paisati kodusõtta (Kaufman, 2010, p. 2). Hiina territoorium vähenes kolmandiku võrra – territooriume loovutati lääneriikidele ning Jaapanile (Kaufman, 2010, p. 4). Kaotatud alade seas olid Mandžuuria, Hongkong ja Taiwan ning 20. sajandi esimeses pooles eraldusid Hiina võimu alt iseseisvuse taastanud Tiibet ja Mongoolia (Kaufman, 2010, p. 4).

Veelgi enam, 1997. aastal sedastas Headley, et Hongkong on Hiina „häbisajandi“ elavaks kehastuseks, pidades silmas seda, et peale esimest oopiumisõda Briti impeeriumiga liidetud territooriumi kuulumist brittidele pikendati 1898. aastal 99-aasta pikkuse liisingulepinguga (Headley, 1997, p. 85). Selliseid 99-aasta pikkuseid liisingulepinguid surusid Hiinale peale teisedki lääneriigid nagu näiteks Prantsusmaa ja Saksamaa (vt nt Alessio, 2013, p. 85 ja Skřivan & Skřivan, 2021, p. 164). Alessio (2013, p. 74) hinnangul ei pöörata impeeriumite laienemisest rääkides taolisele territooriumi hõivamise meetodile tähelepanu. Ta lisab, et maad saab nii osta kui rentida nagu oli Hiina näide Hongkongi ja Macau piirkondade puhul (Alessio, 2013, p. 74). Kuigi Hiinalt liisitud piirkonnad on tänaseks kõik Hiina kontrolli all tagasi, ei ole selline meetod ajalukku jäänud (Alessio, 2013, p. 74). Tegelikult kasutab Hiina Rahvavabariik oma mõjuvõimu laiendamiseks praegu samasugust taktikat (vt see töö lk 40 ja 41).

Praegu peetakse „Rahvuslikku alandust“ Hiinas meeles riikliku pühaga, mida kutsutakse „Rahvusliku alanduse päevaks“ (Callahan, 2006, p. 180). Sel kujul hakati päeva tähistama 2001. aasta 15. septembrist, mil püha sätestati riigikaitse õpetamise seaduses septembri kolmanda laupäevana (Callahan, 2006, pp. 190-191). Ent taoline päev ei ole Hiinas uus ning püha on varemgi peetud – mitteametlikult tähistati päeva ka peale 1915. aastat (Callahan, 2004, p. 210).

Tähelepanuväärne on see, et narratiiv „rahvuslikust alandamisest“ on loodud just Hiina enda poolt ning seda on hakatud levitama peale esimest maailmasõda (Läänemets, 2022, lk 13). Enne 1920. aastaid ei nähtud 19. sajandit kui allakäiguajastut (Läänemets, 2022, lk 12). Läänemets (2022, lk 8) sedastab, et suurriikide eesmärk on oma strateegiliste narratiividega kujundada rahvusvahelist süsteemi enda kasuks. Hiina lõppeesmärgiks aga on enda reeglitel põhineva uue maailmakorra loomine (Läänemets, 2022, lk 11).

Kui varasemalt on „alanduste sajandi“ kontekstis keskendunud Euroopa ja Jaapani poolsele agressioonile, nähakse hiljutiste „alanduste“ põhjustajatena Ameerika Ühendriike. Uued vaenlased on nii-öelda uute alanduste taga, mis omakorda ajendab väliste ohtudega tegelemise egiidi all Hiinat oma sõjalist võimekust parandama. Callahani sõnul konstrueeritakse justkui uus rahvuslik identiteet, millega masse koondada. Ta lisab, et rahvusliku alanduse narratiiv on igikestev ning selle tähistamiseks tähtpäeva taasloomine on puhtalt poliitiline tegu, millega kujundatakse identiteeti ja julgeolekut. (Callahan, 2006, pp. 192-193)

Sarnaseid mõttearendusi on näha ka julgeolekueksperdi John Mearsheimeri artiklites, kelle hinnangul on rahvuslus muutnud Hiinas tugevamaks. Ta lisab, et natsionalism hakkab mängima suurt rolli USA ja Hiina ning tema naabrite vahelises rivaliteedis. Igal rahvusel on ühtekuuluvustunne, mis on nii võimas, et ületab teised rahvusliku identiteedi osad. Paljud usuvad, et nad kuuluvad eksklusiivsesse kogukonda, millel on silmapaistev ajalugu, eriliste inimeste ja märkimisväärsete sündmustega. Kui aga paljud rahvusgrupist hakkavad arvama, et nad on teiste suhtes ülimuslikud, väärides erikohtlemist, saab rahvuslusest šovinism. Rahvus võib hakata uskuma, et nad on nii-öelda „väljavalitud“ rahvus – sellist suhtumist leidub nii Hiinas kui USAs. Taoline suhtumine võib panna ühe rahvuse teist põlgama ning uskuma, et teine rahvus ei ole mitte ainult alamuslik, vaid ohtlik, nõudes karmi või isegi vägivaldset kohtlemist ohu elimineerimiseks. Ta nimetab seda nähtust hüpernatsionalismiks, öeldes, et tegemist on potentsiaalse sõja puhkemisele kihutajaga. (Mearsheimer, 2014b, pp. 33-35)

Eelnev loob magistrandi hinnangul selgust, miks Hiina ajalugu on niivõrd tähtis tunda ning lahti mõtestada, adumaks modernse Hiina rahvusvahelise suhtluse tagamaid. Võrdluseks võib tuua Eesti iseseisvuse taastamise järgse välispoliitika, kus tähtsaid ja printsiipiaalseid otsuseid tehti samuti toetudes ajaloole ja nii-öelda rahvuslikule mälule. Kuivõrd kaua kestnud Nõukogude Liidu okupatsioon oli inimestel värskelt meeles, oli Eesti jaoks välispoliitiliselt kõige tähtsamateks sammudeks asutada NATOsse ja Euroopa Liitu, et oleks kindel kaitse Venemaa eest. Niisamuti on lood praeguse Hiinaga, kus rahvuslikus mälus on „alanduste sajand“. Mearsheimer märgib, et Hiina-ekspert Peter Gries on öelnud, et „alanduste sajand“ on tänase Hiina rahvusvahelise suhtluse alus ning selle armee peamine eesmärk on alanduse eest kätte maksta (Mearsheimer, 2014b, p. 35). Callahan (2006, p. 181) on samuti sidunud eelneva teema julgeolekuga ning väitnud, et selleks, et aru saada julgeolekust, tuleb aru saada rahvuslikust identiteedist ning see kehtib ka vastupidi.

Ent nagu eelpool mainitud, ei ole „rahvuslikule alandusele“ rõhuv narratiiv olnud Hiinas koguaeg kandev. Kui HKP väljus 1949. aastal kodusõjast võitjana, kuulutas Mao Zedong, et Hiina rahvas on üles tõusnud ning deklareeris, et Hiina rahvus ei saa enam kunagi olema

solvatud rahvus (Scott, 2007, p. 1). Jõulise avaldusega peegeldati Hiina rahva muutuvat enesetajumist ning ka edasisi suhteid ülejäänud maailmaga (Scott, 2007, *no pagination*).

Buzan (2010, p. 11) märgib, et Mao Zedongi valitsusaeg oli rahumeelse tõusu vastand. Vastloodud Hiina Rahvavabariik tõrjus muu maailmaga integreerumist ning häälestus läänemaailma vastu (Buzan, 2010, p. 11). Lisaks tasalülitati Hiina Rahvavabariik rahvusvahelisest kogukonnast ning loodud riik ei saanud kohta ÜROs (Buzan, 2010, p. 11).

Koht ÜROs oli olemas aga selle asutajaliikmel Hiina Vabariigil, mille valitsus oli sunnitud peale kommunistide võitu kodusõjas 1949. aastal Taiwani saarele minema (Läänemets, 2022, lk 27-28). Nii Hiina Rahvavabariik kui ka Hiina Vabariik deklareerisid, et nende Hiina on ainus tõeline ja legitiimne Hiina (Gower, 2023, p. 20). Hiina Rahvavabariik ei ole alates selle loomisest kuni tänaseni loobunud eesmärgist Taiwan endaga ühendada (Gower, 2023, p. 20). Samas oli Hiina Vabariigil vastupidine nägemus, mida on Märt Läänemets selgitanud järgnevalt: „Hiina Vabariigi ambitsioon oli, kasutades Taiwani ajutise platsdarmina, vallutada tagasi Mandri-Hiina ja taastada oma võim kogu Hiina territooriumil“ (Läänemets, 2022, lk 27).

Mao Zedongi plaan oli taastada Hiina endine hiilgus. Läbi tema valitsusaja proovis võimuladvik levitada oma poliitilisi väärtusi üle kogu maailma (Economy & Levi, 2014, p. 19). Mao Zedong ja tema lähikondlased soovisid pakkuda maailmale Hiina kultuuri tugevust ja mõju ning muuta selle käigus Hiina rahvusvahelise süsteemi keskpunktiks (Scott, 2007, p. 10). Siinkohal on paslik rõhutada, et Mao Zedong järgis kommunistlikku ideoloogiat mis näeb ette maailmarevolutsiooni, mistõttu võib järeldada, et maailmale „Hiina kultuuri pakkumine“ oleks aset leidnud pigem läbi vägivalda.

Juba aasta peale Mao Zedongi võimule tulemist näitas Hiina, et toetab kommunismi levikut. Seda ilmestas 1950. aastal Hiina astumine Korea sõtta (1950-1953) (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 3). Lisaks sõlmisid Hiina ja Nõukogude Liit 1950. aasta veebruaris vastastikkuse abistamise pakti (Luk & Preston, 2016, p. 86). Otsus näitas, et Hiina valis enda partneriks Nõukogude Liidu ning see oli ka üheks põhjuseks, miks Hiina ja läänemaailma vahel suhted katkesid (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 3). Küll aga tekkisid 1960. aastate alguseks tulenevalt erimeelsustest ideoloogias, majandusarengus, julgeolekus ja piiriküsimuste tõttu pinged ka Hiina ja Nõukogude liidu vahel (Luk & Preston, 2016, p. 86).

Pinged hakkasid arenema 1956. aastal, mil Nõukogude Liidu juht Nikita Hruštšov hakkas liikuma läänemaailma suhtes rahumeelse välispoliitika kursil (Luk & Preston, 2016, p. 86). Mao Zedong oli säärasele poliitikale vastu, kuna see diskrediteeris teisi kommunistlikke

režiime (Luk & Preston, 2016, p. 86). USA vaenlasena kuvamine oli olnud Hiina poliitilise agenda üheks vankumatuks alustalaks (Luk & Preston, 2016, p. 79).

Pinged jõudsid haripunkti 1969. aastal Hiina ja Nõukogude Liidu vahel toimunud relvastatud kokkupõrkega (Luk & Preston, 2016, p. 88). Mõlemal riigil oli piiri äärde koondatud sadu tuhandeid sõjaväelasi (Xia, 2006, p. 5). Küll aga ajendas konflikt Hiinat USAga taas ühist keelt leidma (Larus, 2012, p. 378 ref Luk & Preston, 2016, p. 88). USA oli suhete arendamise poolt, kuna nägi selles võimalust piirata Nõukogude Liidu mõjuvõimu laienemist maailmas (Khoo, 2005, p. 529).

Seega võib väita, et Mao Zedongi ajastu Hiina sise- ja välispoliitikat ei saa nimetada rahumeelseks. Võimule tõusnud diktaatorite puhul on tavaline, et oma võimu hakatakse konsolideerima, kasutades instrumentidena hirmutamist ja vägivalda. Samuti piiratakse riigis elavate isikute õigusi ja vabadusi ning lõigatakse läbi sidemed välismaailmaga. Selle tagajärjel proovitakse tekitada kergesti juhitav hall mass, mis ei hakka võimuaparaadile vastu.

USA ja Hiina suhted hakkasid normaliseeruma 1971. aastal kui USA lauatennise meeskond sai kutse Hiinasse (Luk & Preston, 2016, p. 88). Niinimetatud pingpongidiplomaatia sillutas teed USA presidendi Richard Nixoni Hiina visiidiks 1972. aastal, mis omakorda päädis Shanghai kommünikee allkirjastamisega (Luk & Preston, 2016, p. 88). Selle lühikokkuvõtte põhjal näib, et kahe vaenujalal olnud suurriigi teekond koostööni oli lihtne, kuid tegelikult oli mängus rohkem tegureid kui pingpong.

Hiina valitsus oli 1960. aastal väitnud, et kahe riigi vahelised suhted ei parane enne Taiwani küsimuse lahendamist (Xia, 2006, p. 12). Samuti oli Mao Zedong varasemalt USA-d alati kujutanud suurima vaenlasena ning seda narratiivi oldi aastakümneid Hiina rahvale sisendatud (Xia, 2006, p. 21). Kuigi Mao Zedong avalikku vastupanu oma uue poliitilise suuna osas ei kohanud, teadis ta, et peab nii poliitbüroo kui ka avalikkuse USAga suhete soojendamiseks ette valmistama (Xia, 2006, p. 26). Selleks kasutas ta populaarset spordiala ning kutsus USA lauatennise meeskonna Hiinasse, mida Hiina meedia laialdaselt kajastas (Xia, 2006, pp. 15-16).

Shanghai Kommünikee allkirjastati 27. veebruaril 1972. aastal Shanghais. Kokkuvõtvalt toodi rahvusvahelisi suhteid puudutavas ühisavalduses välja, et Hiina ja USA vaheliste suhete normaliseerimine on kogu maailma huvides, mõlemad osapooled soovivad vähendada rahvusvahelise sõjalise konflikti puhkemise ohtu ning kumbki osapooltest ei püüdle Aasia regioonis hegemooniat. (Office of the Historian, 2006, pp. 812-814)

Kommünikees võib tähtsaimaks pidada Taiwani puudutavat osa. Hiina vaates sõltus kahepoolsete suhete saatus sellest, millisena USA näeb enda edasisi suhteid Taiwaniga (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 87). Hiina manifesteeris, et Hiina Rahvavabariik on ainus Hiina ning Taiwan on Hiina provints (Office of the Historian, 2006, p. 815). Veelgi enam, Hiina sedastas, et Taiwani vabastamine on Hiina siseasi ning ühelgi riigil ei ole õigust sellesse sekkuda (Office of the Historian, 2006, p. 815). Autori hinnangul nähtub sellest vastuolu samas dokumendis Hiina poolt deklareerituga, kui lubati vastu olla jõupoliitikale. Võib väita, et dokumendis valmistati ette pinnast vägivaldseks välispoliitikaks ning Taiwani jõuga Hiinaga liitmiseks.

USA poolne avaldus Shanghai Kommünikees näitas selgelt, et ametlikult Taiwani toetamisest taganetakse. Dokumendis seisab, et USA tunnistab ühe Hiina põhimõtet, mis asub mõlemal poolel Taiwani väina ning kinnitab, et Taiwan on osa Hiinast ega sea seda positsiooni kahtluse alla (Office of the Historian, 2006, p. 815). Lisati, et toetatakse Taiwani-küsimuse rahumeelset lahendamist ning seda silmas pidades kinnitatakse, et lõplikuks eesmärgiks on USA vägede Taiwanist välja viimine (Office of the Historian, 2006, p. 815).

Diplomaatilised suhted Hiina ja USA vahel hakkasid ametlikult kehtima 1. jaanuaril 1979. aastal, kui USA oli täitnud 1975. aastal Hiina poolt seatud kolm tingimust (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 87). Neid kolme tingimust võib Shanghai Kommünikee põhjal edukalt ära arvata – mõistagi puudutasid need eranditult Taiwani. Hiina nõudis, et USA katkestaks Taiwaniga diplomaatilised suhted, lõpetaks 1954. aastal sõlmitud Taiwaniga seotud kaitsekoostöö kokkuleppe ja kutsuks Taiwanist tagasi USA väeüksused (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 87).

Kuigi USA need tingimused täitis, oli siiski USA toetus Taiwanile Hiina-USA suhetes tülilikohaks edaspidigi (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 87). Hiina selge passiiv-agressiivne hoiak Taiwani suhtes annab aluse kahtluse alla seada Hiina rahumeelsuse. Seega on paslik küsida, mida täpselt „rahumeelne tõus“ endast kujutab?

1.1.1. Hiina rahumeelse tõusu juured, päritolu ja kontseptsioon

Töö autori hinnangul saame praegusel ajal Hiina eduloost rääkida tänu sellele, et 1950. aastate keskel hakkas hargnema Nõukogude Liidu ja Hiina vaheline tüli, mis lähendas Hiinat Nõukogude Liidu põhivaenlasele ehk USAle. Hiina välissuhete paranemine läänemaailmaga ning isolatsioonist välja tulemine 1970. aastatel sillutas teed majandusarenguks, mis on rahumeelse tõusu vankumatu nurgakivi. Ilma majanduskasvuta ei oleks saanud arengut toimuda ning veelgi enam – tõenäoliselt ei räägitaks Hiina kasvamisest USAga võrdseks supervõimuks.

Araszkievicz (2021, p. 297) sedastab, et globaalne korraldus on juba muutunud ning unipolaarsest- on saanud bipolaarne tasakaal. Kuid selleks, et lahti mõtestada rahumeelse tõusu täpsemat tähendust ja kontseptsiooni, tuleb minna selle juurte juurde.

Hiina pikaajaline juht Mao Zedong suri 1976. aasta septembris (Glass, 2016). Seejärel alustati riigis ulatuslike reformidega, et moderniseerida põllumajandust, tööstust, teadus- ja tehnoloogiavaldkonda ning riigikaitset (Bergsten *et al.*, 2008, p. xiv). Deng Xiaoping kutsus üles Hiinat hülutama plaanimajandust ning saama modernseks arenenud maaks (Bergsten *et al.*, 2008, p. 3). Läänemaailm tervitas Hiina suunamuutust areneda USA juhitud maailmamajanduses ja julgeolekuarhitektuuris (Bergsten *et al.*, 2008, p. 3). Alates majanduse reformimisest 1978. aastal on Hiina majandus kasvanud keskmiselt 9,4% aastas (2005. aasta seisuga), mis on üks suurimaid kasvumäärasid maailmas (Bijan, 2005, p. 18). 1970. aastate lõpus oli Hiina huvitatud IMF-i (*International Monetary Fund*) ja maailmapangaga (*World Bank*) ühinemisest ning mõlema institutsiooniga liitumine mängis suurt rolli Hiina edukas arengus (Bergsten *et al.*, 2008, p. 13).

Hiina majandus kasvas ning toimus mõõdukas liberaliseerimisprotsess – paljud Hiinlased said teada kuidas välismaal elatakse ning millised ideed sealsetes ühiskondades valitsevad. Kuigi majandusareng tõi paljudele kodanikele parema elujärje, oli siiski riigis kõrge inflatsioon ja lokkas korrupsioon. Lisaks sellele kutsus keskvalitsus 1980. aastate keskel haritlasi üles rohkem poliitiliselt kaasa mõtlema. Kui 1989. aasta kevadel suri Hiina reformimeelne riigitegelane Hu Yaobang, puhkesid suured meeleavaldused erinevates Hiina linnades. Haripunkti jõudsid demonstratsioonid pealinnas Pekingis Tian'anmeni väljakul sama aasta mais, mis juuni algul sõjaväe abil veriselt maha suruti (Tian'anmeni veresaun). (Pletcher, 2009)

Peale 1989. aasta Tian'anmeni väljakul juhtunut kehtestas USA Hiinale majandussanktsioonid (Luk & Preston, 2016, p. 115). Benvenuti *et al.* (2022, p. 89) on seisukohal, et Hiina ja USA suhted ei ole peale Tian'anmeni väljakul toimunud enam kunagi endiseks taastunud.

Tian'anmeni väljaku sündmustest ja geopoliitikas toimuvast ajendatult, eeskätt Ida-Euroopas ja Nõukogude Liidus aset leidvad protsessid andsid Deng Xiaopingile ainek kasutusele võtta tagasihoidlik, madalat profiili hoidev välispoliitiline strateegia (Luk & Preston, 2016, p. 115). Lühidalt nägi strateegia ette, et Hiina peaks rahulikult jälgima, oma positsiooni kindlustama, suhetega rahumeelselt toime tulema, varjama oma võimekust, hoidma madalat profiili ja mitte kunagi ajama taga juhupositsiooni (Fulton, 2018, p. 152).

Rahumeelse tõusu ametlik poliitiline kontseptsioon pärineb Hu Jintao valitsusajast (Pathak, 2015). Hu Jintao oli Hiinas võimul aastatel 2002-2012 (Overholt, 2012, pp. 121-122; Wang, 18

2015, pp. 1-2; Läänemets, 2017). Tegemist oli Hu Jintao valitsusaja ametliku terminiga, mille peamine eesmärk oli lükata ümber „Hiina ohu teooria“ (Pathak, 2015). Rahumeelse tõusu kontseptsioon pidi kujutama Hiinat kui vastutustundlikku toimijat, milles deklareeriti, et maailmas toimuva asemel keskendutakse sisepoliitikale ja oma kodanike heaolu parandamisele (Pathak, 2015).

1.2. Hiina Rahvavabariigi sise- ja välispoliitika läbi julgeolekuteooriate

Hiina potentsiaalne arenemine väga võimsaks riigiks on kahtlemata oluline 21. sajandi geopoliitika aspektist, kuna võib muuta praeguse rahvusvahelise süsteemi aluseid. Tähtsaim küsimus aga Hiina arengu juures on: kas tõus saab toimuda rahumeelselt? Selle prognoosimiseks on tarvis teooriat, mis selgitab, kuidas suurvõimud tõusu teel käituvad ning milliseid vastureaktsioone võib see teistes riikides tekitada. (Mearsheimer, 2014b, pp. 2-3)

Samal arvamusel on Walt (1998, pp. 29-30), kelle sõnul jätavad välispoliitika kujundajad tihtipeale teooriad kõrvale, mõistmata seda, et teooria ja tegeliku poliitika vahel on seos. Veelgi enam, ta sedastab, et tegelikult toetuvad kõik inimesed, teadlikult või mitteteadlikult oma elus teooriatele, sealhulgas teooriapõlglikud poliitikud, kuid sel juhul on tegemist nende endi ja tihtipeale vigaste teooriatega (Walt, 1998, p. 29). Hiina tõusu osas peab Walt oluliseks silmas pidada järgmisi aspekte (Walt, 1998, pp. 29-30; autori koostatud):

- Hiina tõus võib olla uusim näide kasvavate jõudude kalduvusest muuta ülemaailmset jõudude tasakaalu potentsiaalselt ohtlikul viisil.
- Hiina käitumine võib sõltuda Hiina majanduse integreerimisest maailmaturgudesse.
- Hiina käitumine võib sõltuda demokraatia levikust maailmas.
- Hiina suhted teiste riikidega võivad kujuneda kultuuri- ja identiteedimõjude taustal.

Tähelepanu tuleb juhtida sellele, et Walt on eeltoodud mõtted formuleerinud *ca* üle 25 aasta tagasi. Tänapäevaks on näha, et Hiina soovib selgelt muuta ülemaailmset jõudude tasakaalu ning näitab seejuures üles agressiivset välispoliitilist retoorikat. Samuti on Hiina majandus kasvanud nii võimsaks, et Hiina majanduse edust sõltub ka ülejäänud maailma majandus.

Bergsten *et al.* (2008, p. 3) järgi on Hiina senine tõus avaldanud kardinaalset mõju nii oma rahvale kui globaalses mõttmes. Eelnev väide on aktuaalne ka praegu, kui Hiina on veelgi võimekam. Sellest tulenevalt võib tõstatada küsimuse, milline on Hiina edasine plaan ja suund

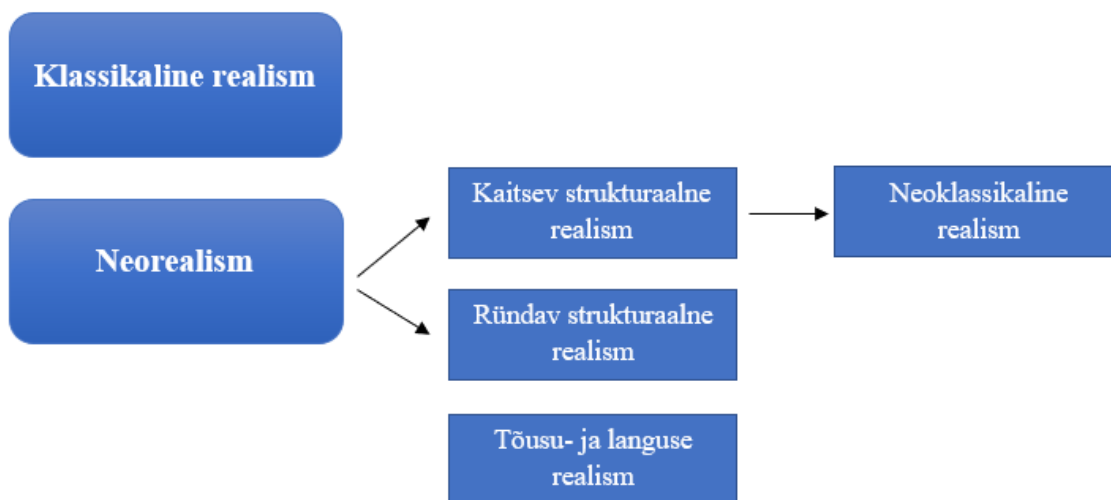
tema suurenenud võimekuse taustal? Prognooside tegemiseks tuleb analüüsida Hiina käitumist läbi julgeolekuteooriate.

1.2.1. Realismid: klassikaline realism, neorealism, ründav- ja kaitsev realism

Ajalooliselt on realistlik lähenemine olnud peamine rahvusvahelise käitumise seletamise viis ja sel on endiselt palju poolehoidjaid. Voolu nimi tuleneb teooria järgijate veendumusest, et nad on realistlikud, võttes maailma sellisena nagu see on, koos kõigi puuduste ja vigadega. (Nicholson, 2004, lk 127-129)

Jensen ja Elman (2018, p. 22) sedastavad, et kui neorealism kõrvale jätta, on realismil veel vähemalt neli alavoolu (vt joonis 1), milleks on:

- tõusu- ja languse realism (inglise k *rise and fall realism*);
- neoklassikaline realism (inglise k *neoclassical realism*);
- kaitsev struktureaalne realism (inglise k *defensive structural realism*);
- ründav struktureaalne realism (inglise k *offensive structural realism*).

Joonis 1. Kuus realismi voolu (Jensen & Elman 2018, p. 18; autori kohandatud)

Kõik neli voolu on ühisel arusaamal, et rahvusvahelised suhted on kantud lõpututest sõdadest. Lihtsustatult erinevad need neli realismi riigi eelistustes allikate osas – segu inimese võimuihast ja/või vajadusest koguda võimu (jõudu), mis on vajalik eneseabisüsteemis turvalisuse tagamiseks, samas nõustudes, et ratsionaalne kaalutus transformeerib need eelistused riigi käitumiseks. (Jensen & Elman 2018, p. 22)

Eneseabisüsteem (inglise k *self help system*) tähendab realismis seda, et need, kes ennast ise ei aita või teevad seda vähemal määral kui teised, ebaõnnestuvad oma arengul, panevad end ohtu ning kannatavad (Waltz, 1979, p. 118).

Realistide arusaama kohaselt on riigid rahvusvahelises süsteemis tähtsaimad toimijad, kelle tegevuse esmaseks ajendiks on alati julgeolek (Nicholson, lk 2004, lk 127-128). Riigid on üldjuhul ainsad organisatsioonid, kelle võimuses on suunata suures ulatuses relvajõude – rahvusvahelistes suhetes saab neid jõude kasutada riigi kaitsmiseks, aga ka teiste riikide ähvardamiseks (Nicholson, 2004, lk 130). Veelgi enam, **klassikalise realismi** vaates on himu võimu järel kodeeritud inimloomusesse, mistõttu võistlevad riigid omavahel pidevalt enda võimekuse suurendamisel (Jensen & Elman, 2018, p. 19).

Sarnased realismi põhiteesid on juba sajandite eest avaldanud klassikalise realismi esindaja Thomas Hobbes oma teoses „Leviathan“. Hobbes on seisukohal, et kuniks ei ole nii-öelda inimkonna üle jõudu, mis kõiki valitseks, on loomuseisundiks pidev sõjaohu või sõda ning valitseb pidev hirm ohu ja vägivaldse surma ees, mistõttu on elu üksildane, vilets, vastik, elajalik ja lühike (Hobbes, 1651, pp. 109-110). Sellist rahvusvaheliste suhete süsteemi nimetatakse anarhiaks – riikidel, kui kesketel toimijatel, ei ole võimalust pöörduda hätta sattumise korral nii-öelda kõrgemal seisva võimu poole (Mearsheimer, 2014b, p. 4).

Magistritöö autori hinnangul ilmestab tänaseid riikidevahelisi suhteid hästi realismi julgeolekudilemma käsitlus. Realistid nimetavad julgeolekudilemmaks olukorda, kus üks riik püüab suurendada oma kaitsevõimet anarhilises süsteemis, kuid teine riik näeb seda omakorda ähvardavana, kuna tema julgeolek nõrgeneb, mistõttu on ta sunnitud ka oma sõjalist võimsust suurendama (Jervis, 2001, p. 36; Mearsheimer, 2014b, p. 17). Booth ja Wheeler (2008, p. 1) on seisukohal, et just relvad, kui kurjakuulutavad sümbolid on julgeolekudilemma esilekutsujaks.

Eelnevate väidete paikapidavust võib autori hinnangul põhjendada sellega, et riigid suurendavad pidevalt kulutusi oma sõjaväele: suurendavad isikkoosseisu, koguvad relvastust ning töötavad välja uusi ning tõhusamaid relvasüsteeme potentsiaalsete vastaste hävitamiseks. Sellest tulenevalt on autori hinnangul kõige lihtsam julgeolekudilemmat selgitada läbi arvude.

Hiina on sõjaväele tehtud kulutuste poolest maailmas teisel kohal ning suunas 2021. aastal sektorisse 293 miljardit dollarit, mida on võrreldes 2020. aastaga 4,7% rohkem, kusjuures Hiina kulutused sõjaväele tõusevad juba 27. aastat järjest. Stockholmis paiknev Rahvusvaheline Rahu-uuringute instituut toob tähelepanekuna välja, et samas regioonis asuv Jaapan suurendas 2020. ja 2021. aasta võrdluses oma kultusi sõjaväele koguni 7,3% ehk seitsme miljardi võrra,

kulutades 2021. aastal kokku 54,1 miljardit dollarit. (Stockholm International Peace Research Institute, 2022)

Magistritöö autori hinnangul ilmestavad julgeolekudilemmat ka praegusel hetkel vältavate sõdade taustal toimuvad protsessid.

Stockholmi Rahvusvaheliste Rahu-uuringute instituut sedastas 2023. aasta aprillis, et Vene Föderatsiooni invasioon Ukrainasse on Kesk- ja Lääne-Euroopasse toonud külma sõja ajale sarnanevad kaitsekulutused. Samuti suurendasid Aasia- ja Okeania piirkonnas kaitsekulutusi taaskord Hiina ja Jaapan ning 2022. aastal olid kaitsekulud vastavalt 292 miljardit dollarit ja 46 miljardit dollarit. Jaapani kaitsekulud on tõusnud 1,1 protsendini sisemajanduse kogutoodangust, mis on nende suurim kulutus alates 1960. aastast. (Stockholm International Peace Research Institute, 2023)

Hiina tugev majandus on suurendanud tema investeringuid sõjaväele ning see on omakorda andnud talle võimaluse tõsta pingeid Ida-Hiina ja Lõuna-Hiina merel, hõlmates mitme riigiga territoriaalvaidlusi. Seetõttu jätkuvad pinged ning tihe meediakajastus pingete osas kogu regioonis. (Okuda, 2016, p. 122)

Klassikalisest realismist kasvas 1970. aastatel välja **neorealism**, mida peetakse üheks mõjukaimaks rahvusvaheliste suhete teooriaks (Bessner & Guilhot, 2016, p. 87). Neorealism, tuntud ka kui strukturealne realism, muutus kiiresti populaarseks rahvusvaheliste suhete distsipliini uurivate USA teadurite seas, olles väidetavalt rohkem teaduspõhisem, kui selle eelkäija (Forde, 1995, p. 141). Hamilton ja Rathbun (2013, p. 437) nimetavad teooriat rahvusvaheliste suhete uurimise valdkonnas revolutsiooniliseks.

Neorealistliku teooria alusepanijaks peetakse Kenneth Waltzi, kes jättis teooriast kõrvale inimloomuse (Walt, 1998, p. 31). Nimelt, klassikalise realismi esindajad näevad relvakonfliktide puhkemise põhjusena vigast inimloomust ning leiavad, et sõdade puhkemise põhjused saab taandada kindlatele, omakasu peal väljas olevatele agressiivsetele riigitegelastele (Jensen & Elman, 2018, p. 19). Waltz aga keskendus rahvusvahelisele süsteemile endale ning väitis, et see koosneb paljudest suurvõimudest, kes püüavad vaid kindlustada oma ellujäämist (Walt, 1998, p. 31).

Lisaks sellele, kui klassikalise realismi käsitluses leitakse, et riigi strateegiad tuginevad üksnes ratsionaalsetele kaalutlustele, siis Waltz on korduvalt rõhutanud, et tema teooria tõrjub ratsionaalse toimija paradigma (Mearsheimer, 2011, p. 124). Waltz on ka skeptiline selles osas, millised mitmetest põhialustest selgitavad riikide käitumist (Jensen & Elman, 2018, p. 21).

Nimelt, riigi käitumine saab olla omavahelise konkurentsi tagajärg kas seetõttu, et nad kalkuleerivad, milline käitumisviis oleks nende huvides või seetõttu, et need kes ei käitu teatud moel, arvatakse süsteemist välja (Jensen & Elman, 2018, p. 21).

Waltz sedastab, et maailmasõjad lõpetasid korra, mil rahvusvaheliste suhete keskpunktiks loeti Euroopat. Strateegiliselt on Hiina suuteline oma tuumavõimekuse USAga samaväärseks kasvatama ning majanduslikult kahekordistub Hiina majandus iga kümne aasta tagant. Läbi ajaloo on riigid alati võistelnud rikkuse ja julgeoleku nimel ning tihtilugu on konkureerimine põhjustanud konflikte. Võttes arvesse pidevat konfliktiootust ning enda huvide eest seismise vajadust, tõstatab Walt retoorilise küsimuse: kuidas üks majanduslikult võimekas riik suudaks hoiduda end relvastamast relvadega, mis on efektiivsed heidutajad? Seetõttu oleks riigi valik mitte saada supervõimuks struktuuralne anomaalia. (Waltz, 2000, pp. 32-33)

Majanduslikult võimekad riigid on saanud tavaliselt suurvõimudeks. Osad riigid võivad seda püüelda, osad vältida, kuid valikud on piiratud. Oma huvide ulatuse tõttu kipuvad suurvõimud endale võtma kogu süsteemi hõlmavaid ülesandeid. Põhjalikud muutused riigi paiknemises rahvusvahelises süsteemis toovad kaasa ka radikaalse muutuse selle välises käitumises. (Waltz, 2000, pp. 33-34)

Magistrandi hinnangul on Hiina kahtlemata majanduslikult edukas ning tema huvid ulatuvad oma riigi piiridest kaugemale. Näiteks võib tuua Hiina territoriaalsed nõudmised ning magistritöös korduvalt mainitud Hiina soovi Taiwan endaga liita. Eeltoodud käsitluse põhjal võib võimalikuks pidada seda, et kui Hiina muutub maailma tugevaimaks majanduseks, otsib ta ka võimalust mõne oma naabriga relvastatud konflikti astuda, püüdemaks regionaalset hegemooniat Aasias, suurendades sellega ühtlasi oma julgeolekut anarhilises süsteemis.

Kuid ka neorealismil on omad alavoolud, mille kaudu saab Hiina käitumist erinevalt selgitada ja prognoosida. Neorealism jaguneb **kaitsvaks struktuuraalseks realismiks** ja **ründavaks struktuuraalseks realismiks** (vt joonis 1). Kenneth Waltz, keda peetakse neorealismile alusepanijaks, liikus teooriaga suunda, mida praegu nimetatakse kaitsvaks struktuuraalseks realismiks (Hamilton & Rathbun, 2013, pp. 440-441). Kahe alavoolu peamise erinevuse kohta on vihje voolude nimetustes. Nimelt kaitsva realismi üks põhiteesidest on see, et riigid kipuvad otsima üksnes turvalisust, samas kui ründava realismi järgi soovivad riigid maksimeerida oma jõudu (Taliaferro, 2000, pp. 158-159). Kaitsev realism on seisukohal, et turvalisuse (või julgeoleku) tagamine ning jõu maksimeerimine ei ole samatähenduslikud (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 25).

Kaitsva struktuuralse realismi esindaja Stephen Walt sedastab, et kuigi paljud ei taha seda tunnustada, raamistab realismi käsitus endiselt kõige paremini riikidevahelisi suhteid (Walt, 1998, p. 43). Ta sõnab, et kaitsva realismi esindajad eeldavad, et riigid ei huvitu teiste riikide vallutamisest, kuna sõjakäiguga kaasnev kahju kaalub üles saadava kasu (Walt, 1998, p. 37). Sõdade puhkemist selgitavad nad sellega, et riigi siseriiklikud grupid liialdavad välise ohuga, olles samal ajal liialt naiivsed oma sõjalise jõu tõhususe suhtes (Walt, 1998, p. 37). Teisisõnu, turvalisust otsivad riigid võivad sattuda konfliktidesse, kui on ebakindlad teiste riikide kavatsuste suhtes (Feng, 2005. p. 639). Vastukaaluks toob Walt välja, et ründava realismi esindajad, sealhulgas Mearsheimer usuvad, et anarhiline süsteem sunnib suurriike konkureerima, sõltumata siseriiklikest faktoritest ning julgeolekukonkurents naaseb ka Euroopasse kohe, kui USA enam Euroopa kaitsesse ei panusta (Walt, 1998, p. 37). Seega, ründavas realismis on jõu maksimeerimine rahvusvaheliste suhete süsteemis iga riigi ülimaks eesmärgiks (Feng, 2005. p. 639).

Kokkuvõtvalt on kaitsva realismi mõttekoolkonda kuuluvate julgeolekuteoreetikute arusaam selline, et riigid otsivad üksnes vajalikus koguses jõudu ning annavad teistele riikidele mõista, et nad ei kavatse kedagi rünnata (Jensen & Elman 2018, p. 24). Veelgi enam, hegemoonia püüdlemine ei ole ratsionaalne vastus rahvusvahelises süsteemis olevatele pingetele (Jensen & Elman 2018, p. 24). Samas ründava realismi koolkonnas usutakse, et ebakindlas rahvusvaheliste suhete süsteemis võib üks riik alati teise riigi suhtes oma jõudu kasutada (Mearsheimer, 2014b, p. 4). Ründava realismi tuntuim esindaja Mearsheimer selgitab, et just seetõttu on loogika maksimaalse jõu poole püüdlemise osas väga lihtne: mida võimsam on riik, seda väiksem on oht tema eksistentsile konkurentide poolt (Mearsheimer, 2014b, p. 5).

Eelneva taustal võib tõstatada küsimuse, milline on Hiina käitumine: kas pigem ründele või kaitsele orienteeritud? Walt (2021, p. 2) toob oma artiklis välja, et Hiina käitumine Ida-Hiina ja Lõuna-Hiina merel, samuti käitumine Taiwani suhtes ja Xi Jinpingi lubadused teha vältavast sajandist „Hiina sajand“ tõstatab muresid selle suhtes, millised on Hiina kavatsused pikas perspektiivis. Nendele küsimustele vastas Hiina riigipea Xi Jinping oma 2022. aasta 16. oktoobri kõnes, kui ütles, et Hiina ei loobu õigusest kasutada jõudu, kui seda peaks Taiwani ja Hiina taasühendamisel vaja minema (Tian & Blanchard, 2022).

Küll aga ei anna ründava- ega kaitsva realismi mõttekoolkonnad juhised selleks, kuidas välja selgitada, kas riik püüdleb mingi käiguga enda turvalisust või laienemist (Feng, 2005. p. 640). See, kas riik astub sõtta oma turvalisuse tagamiseks või laienemiseks võib sõltuda sellest, kes ta on ja kellega ta suhtleb, mistõttu riigi motiivid võivad muutuda vastavalt teise riigi identiteedile (Feng, 2005. p. 640).

Teooria puuduse tõttu ei saa ka Hiina Taiwani vallutamise plaani arvesse võttes öelda, kas toimitakse pigem ründava realismi või kaitsva realismi raamides. Magistritöö autor on seisukohal, et hinnangu andmiseks tuleb riigi käitumist vaadata tervikuna. Arvestades seda, et Hiinal on territoriaalseid nõudmisi ka teistele riikidele ning sõjalise ähvarduse kõrval kasutatakse oma mõjuvõimu suurendamiseks ka teisi võtteid nagu näiteks teravat jõudu ja hübriidründeid, mis võivad ette valmistada või toetada hilisemat sõjategevust, kaldub Hiina käitumine ründava realismi suunas.

1.3. Hiina terav jõud

Power (eesti k jõud, mõju, võim, mõjuvõim) on võime mõjutada teisi, saamaks oma tahtmist (Nye, 2021, p. 2), Rahvusvaheliste suhete- ja julgeolekueksperdid on aastakümneid kasutanud riikide käitumist seletades termineid *soft power* (eesti k pehme jõud) ja *hard power* (eesti k kõva jõud). Terminite taga olevaid põhimõtteid on aastakümnete jooksul proovitud täiendada ja selgeks vaielda. Pehme jõu kontseptsiooni looja ja tuntuim arendaja Joseph Nye (2017, p. 1) defineerib pehmet jõudu kui võimet saavutada oma tahet läbi meeldimise. Pehme jõu vastandiks on kõva jõud. Viimast selgitab Nye käitumisena, mis tugineb ähvardamisele või ära ostmisele (Nye, 2021, p. 5).

Walker & Ludwig (2017, p. 13) leidsid 2017. aastal välja antud töös, et pehme jõud on saanud justkui kõikehõlmavaks, kirjeldamaks mõjuvahendeid, mida ei saa käsitleda sõjalises võtmes kõva jõuna ning olemasolev terminoloogia vajab täiendamist.

Möödunud kümnendi jooksul on Hiina (ja Venemaa) kulutanud miljardeid dollareid, vormimaks avalikku arvamust nende suhtes üle maailma, proovides siseneda ning avaldada mõju meedia- ja kultuurisfääris, mõttekodades- ja akadeemilistes ringkondades. Selleks kasutatav tööriistakast on lai, kusjuures neid tööriistu ei saa liigitada laiemalt tuntud pehme- või kõva jõu kontseptsioonide alla – mõju ei proovita avaldada läbi meeldimise või veenmise, vaid pigem läbi eksitamise ja manipulatsiooni. Sellise autoritaarse riigi pehmele jõule sarnanevat tegevust tuleks kategoriseerida kui *sharp power* (eesti k terav jõud), mis on mõeldud sisenemiseks sihtriigi poliitilistesse- ja infosfääri. (Walker & Ludwig, 2017, pp. 6-7)

Küll aga näeb pehme jõu kontseptsiooni looja Nye (2021, p. 8), et pehme jõud ja terav jõud toimivad erinevalt. Terav jõud on Nye sõnul pigem kõva jõu vorm, mis sisaldab endas infomanipulatsioone, segamaks lääne demokraatlike protsesse (Nye, 2018, p. 8). Teravat jõudu kasutava riigi eesmärk on süsteemselt alla suruda poliitilist mitmekesisust ning sõnavabadust

nii siseriiklikul tasandil kui ka rahvusvahelisel tasandil, et kindlustada oma riigi huve (Walker & Ludwig, 2017, p. 10). Seega, terav jõud on justkui autoritaarsete riikide poolt peetav infosõda, mõjutamaks teiste riikide arvamust ja käitumist endale sobivas suunas.

Teoses „China’s Foreign Policy“ tuuakse välja Hiina terava jõu tööriistad, milleks on **etnilised tööriistad, meediatööriistad ja akadeemilised/teaduslased tööriistad** (Benvenuti *et al.*, 2022, pp. 175-185).

Etniliste tööriistade seast saab välja tuua selle, et seoses Hiina tõusuga rahvusvahelisel areenil ning tõusmisega teisele kohale maailmajanduses, kasvab ka väljaspool Hiinat elavate Hiinlaste rahvuslik uhkus. (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 183)

Meediatööriistade all on välja toodud, et Hiina tunneb tugevat muret selle üle, kuidas teda välismeedias kuvatakse (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 175). Seetõttu on Hiina hakanud levitama oma narratiive üle maailma nii enda poolt teistesse riikidesse loodud meediakanalite vahendusel kui ka juba teistes riikides olemasolevate (tuntud) meediakanalite vahendusel (Tang, 2021). Välisluureamet on oma 2020. aasta raportis välja toonud, et kui oma narratiivide esitamine loomuliku publitseerimise kaudu ebaõnnestub, ostetakse ruumi meediaväljaannete veergudel siseturunduse rubriigis (Välisluureamet, 2020, lk 72-73).

Lisaks trükimeediale, televisioonisaadetele ja raadiosaadetele on täheldatud, et Hiina proovib enda negatiivset kuvamist vältida ka muudes meediumites. Nii viitavad Benvenuti *et al.* (2022, p. 177) sellele, et Hiina ei luba enda turule filme, mis võivad Hiinat näidata negatiivses valguses. See sunnib filmitootjaid ennast tsenseerima või koguni stsenaariume kohandama, et filmi saaks näidata ka kasumlikul Hiina turul (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 177).

Akadeemiliste/teaduslaste tööriistade alla kuuluvad näiteks Konfutsiuse Instituudid, mida Hiina on üles seadnud erinevate riikide ülikoolidesse, kus õpetatakse tavaliselt Hiina keelt ja kultuuri ning tehakse sissevaade kaasaegsesse Hiina ühiskonda. Mõnes kohas on võimalik lisaks õppida tantsimist, muusikat ja söögitegemist. Üle maailma oli 2017. aasta seisuga 146 riigis kokku 525 Konfutsiuse Instituuti. Hiina kontroll nende asutuste rahastamise, personalipoliitika, õppekavade ja teiste aspektide üle kindlustab selle, et instituutides antakse edasi ainult „õigeid“ ehk Hiinale omaseid käsitlusi potentsiaalselt Hiinat kahjustavate temade, näiteks territoriaalvaidluste osas. (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 178)

Lisaks julgustab Hiina valitus akadeemilisi asutusi looma partnerlussuhteid ning ühiseid õppeprogramme välismaiste õppeasutustega, panustades neisse ka raha (Precht, 2017; Benvenuti *et al.*, 2022, pp. 179-180). Peter Mattis sedastab, et HKP püüab luua haavatavat

suhet, mida saab hiljem surve avaldamiseks ära kasutada (Committee on Foreign Affairs, 2018, p. 6). Partnerlussuhete loomisel pannakse rõhku sellele, et välismaised partnerid tarniksid oma tehnoloogiaid Hiina ülikoolidesse ja ettevõtetesse (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 181). See on Hiinale suurt kasu toonud, sealhulgas tehisaru arendamisel (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 181).

Viimasena võib akadeemiliste/teaduslaste tööriistade valdkonnas välja tuua juba praegu selgelt nähtava mõju. Leidub juhtumeid, kus akadeemikud ja kirjastajad on end tsenseerinud, kuna on kartnud, et kritiseerimise järel kaotavad nad liigipääsu Hiina turgudele ja teadustööle (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 183). Küll aga puuduvad tõendid, et keegi Hiina valitsusega seonduv oleks kedagi eelevalt tsenseerima sundinud (Benvenuti *et al.*, 2022, p. 183).

Lihtsustatult võib järeldada, et Hiina kasutab teiste riikide nii-öelda enda kontrolli alla saamiseks raha. Seejuures teavad need, kellesse on investeeritud, et Hiina suhtes negatiivsete seisukohtade avaldamine võib üsna tõenäoliselt päädida koostöö-, sealhulgas rahastamise lõppemisega. Teemakohaseid näited on võtta ka Eestist.

2020. aastal avaldati Eesti Ekspressis lugu selle kohta, kuidas Tartu Ülikooli juhtkond keelas oma ajakirja Universitas Tartuensis ajakirjanikul avaldada artikli, mis kajastanuks Tartu Ülikooli ja Huawei koostöölepet (Salu, 2020). Artikli autor Mari Eesmaa andis selle kohta järgmise kommentaari: „Mulle näis, et ülikool kardab, et Huawei võtab siis rahastuse ära, tühistab lepingu, kui ülikooli rahastatavas ajakirjas ilmub Huawei kohta artikkel, mis ei räägi ainult, kui hea see koostöölepe on, vaid viitab ka selle kitsaskohtadele“ (Salu, 2020). Intsident viitab selgelt sellele, et Tartu Ülikooli juhtkond otsustas ennast ise tsenseerida.

Richter on oma teoses „A Theoretical Framework and Constructed Model for Sharp Power“ sarnase meediakäitumise osas näinud pehme jõu ja terava jõu puutepunkti. Richter (2022, p. 658) sedastab, et terav jõud võib end ilmutada pehme jõu lipu all, tuues ühe pehme jõu näitena välja meediaväljaannete rahastamise. Ta lisab, et niipea kui meediaväljaanded hülgavad ajakirjandusliku objektiivsuse, saab pehmest jõust terav jõud (Richter, 2022, p. 658).

Tartu Ülikooli näite puhul ei olnud rahastatavaks küll ajakirjanduslik väljaanne ise, vaid Tartu Ülikooli koostööprojekt Huaweiiga, mis on ka olemuselt pigem pehme jõu võte, tekitamaks atraktiivsust Hiina suhtes. Siiski on eeltoodud näite puhul meediaväljaanne Universitas Tartuensis seotud just Tartu Ülikooliga, mille juhtkond tõi rahastuse kaotamise hirmus ohvriks ajakirjandusliku objektiivsuse. Seetõttu kaldub juhtum terava jõu poole.

Lisaks enesetsensuurile peitub võõra raha apla kasutamise taga suuremgi oht. Benvenuti *et al.* (2022, p. 187) hoitavad, et sõltuvus Hiina rahastusest võib tähendada, et lääneriikide

kompromiteeritud kodanikud võivad rahastuse säilitamiseks olla valmis täitma Hiina valitsuse käske, sealhulgas mõjutama riigiametnikke ja isegi luurama Hiina kasuks.

Vaatamata sellele, et Eesti on väike riik, kus elab üle tuhande korra vähem inimesi kui Hiinas, oleme arenenud-, eduka- ja digitaliseeritud riigina suutnud huvi äratada Hiina luureasutustes. Kaitsepolitseiamet kirjutas 2023. aastal välja antud aastaraamatus, et Eestis asuvast Hiina saatkonnast toimub endiselt luure-eesmärkidest lähtuv tegevus, millega püütakse levitada Hiina narratiive Eesti poliitikutele, kohaliku omavalitsuste töötajatele ja akadeemikutele ning ühtlasi proovitakse saada toetust Hiina olulistele välispoliitilistele- ja majandusprojektidele (Kaitsepolitseiamet, 2023, lk 21).

Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse Eesti välispoliitika instituudi nooremteadur Frank Jüris sedastas juba 2020. aasta septembris Hiina välispoliitika ja mõjutustegevuse kohta järgmist: „ILD on aktiivselt suhelnud erinevate Eesti erakondadega, et mõjutada siinseid arenguid. Eesti poliitikutel tasub olla teadlik HKP eesmärkidest väliskontaktide loomisel, et kaitsta ühiskonda välise mõjutustegevuse eest, pidada kinni läbipaistvuse nõudest ja vältida Hiina haardesse jäämist“ (Jüris, 2020, lk 3). Lühendi ILD (inglise k *International Liaison Department*) all peetakse silmas Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee rahvusvaheliste suhete osakonda (Security Information Service, 2016, p. 12; Jüris, 2020, lk 1).

Nii tõi ka näiteks 2015. aastal Tšehhide julgeolekuteenistus *Bezpečnostní informační služba* ehk BIS oma aastaraportis välja, et Hiina teenistustest oli Tšehhi suunal aktiivseimaks Hiina Sõjaväeluure, mille tegevusi toetab ILD (Security Information Service, 2016, p. 12).

Kokkupuuteid Hiina Sõjaväeluurega (edaspidi: HSL) on ka Eestil. 2020. aasta 9. septembril peeti KAPO poolt kinni neli aastat HSL heaks töötanud Gerli Mutso, kelle osas süüdimõistetv kohtotsus jõustus 2023. aasta juunis tehtud Riigikohtu otsusega (Pihlak, 2023). „Gerli Mutso anti kohtu alla süüdistatuna karistusseadustiku (KarS) § 235¹ lg 1 järgi Eesti Vabariigi vastases vandenõus, KarS § 234² lg 1 järgi Eesti Vabariigi vastu suunatud luuretegevuses ja selle toetamises ning KarS § 183 lg 2 p 2 järgi korduvas narkootilise aine väikeses koguses ebaseaduslikus käitlemises“ (G. M. kriminaalasi Karistusseadustiku §-de 235¹ [praegu § 235¹ lg 1], 234² lg 1 ja 183 lg 2 p 2 järgi, 2023, lk 2). Tema ülesanneteks oli: (G. M. kriminaalasi Karistusseadustiku §-de 235¹ [praegu § 235¹ lg 1], 234² lg 1 ja 183 lg 2 p 2 järgi, 2023, lk 2; autori koostatud):

- koguda Eesti merendusala infot;
- koguda Eesti keskkonnaala infot;
- koguda Eesti küberjulgeolekut puudutavat infot;

- leida Eestist ning värvata Hiinaga koostööle valdkondade kohta teavet omavaid inimesi.

Kohtuotsusest nähtub, et Mutso otsis peale HSL töötajatega kohtumist infot küberjulgeoleku kohta ning kogus teavet võimalike koostööle värvatavate isikute kohta, suutes veenda merendusteadlast Tarmo Kõutsi looma HSL-ga Eesti Vabariigi vastast suhet (G. M. kriminaalasi Karistusseadustiku §-de 235¹ [praegu § 235¹ lg 1], 234² lg 1 ja 183 lg 2 p 2 järgi, 2023, lk 2). Kahepeale hiinlastele edastatud teave on välja toodud tabelis nr 1 (vt tabel nr 1).

Tabel 1. Mutso ja Kõutsi poolt Hiina sõjaväeluurele edastatud informatsioon (G. M. kriminaalasi Karistusseadustiku §-de 235¹ [praegu § 235¹ lg 1], 234² lg 1 ja 183 lg 2 p 2 järgi, 2023, lk 2-8; autori koostatud):

Kõutsi poolt edastatud teave	Mutso poolt edastatud teave
Tegi lühikokkuvõtte operatiivokeanograafiast ja selle rakendustest Läänemeres.	Andis ülevaate oma suhtlusringkonnast.
Näitas operatiivokeanograafia veebirakendusi.	Saatis Kõutsi CV HSL töötajatele.
Tutvustas portaali METOC, mis kajastab lisaks Meresüsteemide Instituudi mõõtejaamadele ka ilmateenistuse, sadamate jt mõõteseadmete andmeid reaalsajas.	Saatis HSL töötajale Kõutsilt saadud ilmajaamade lingid.
Saatis HSL töötajate e-postile: <ul style="list-style-type: none"> • oma ettekande kokkuvõtte operatiivokeanograafiast ja selle rakendustest Läänemeres; • teavet Euroopa globaalse ookeanijälgimise süsteemi kohta; • teavet veebiportaali METOC kohta; • teavet EL-i rahastatud teadusprojektide GRACE ja SAFEWIN kohta. 	Edastas Hiina Sõjaväeluurele e-kirjaga Soome-Eesti raudteetunneli projekti lõpliku versiooni.
Edastas Hiina sõjaväeluurele kümme faili mälupulgal, mis sisaldasid: <ul style="list-style-type: none"> • ülevaadet Venemaa Arktika mereala ja Põhja-meretee kohta; • andmeid EL-i rahastatud teadusprojekti SAFEICE kohta. 	
Tegi HSL töötajatele ettekanded: <ul style="list-style-type: none"> • Põhja-Meretee ning navigatsiooniohutuse kohta; • Põhja-Jäämere kohta; • Venemaa arktika mereala kohta. 	

Mutso ja Kõutsi osas tehtud kohtuotsusest nähtub, et hiinlastel ei õnnestunud saada soovitud Põhja-Jäämere topograafilist kaarti ega salastatud teavet ning 2020. aasta septembris peeti Mutso ja Kõuts kinni (G. M. kriminaalasi Karistusseadustiku §-de 235¹ [praegu § 235¹ lg 1], 234² lg 1 ja 183 lg 2 p 2 järgi, 2023, lk 2-8).

Kuigi luuretegevus langeb pigem kõva jõu strateegia tööriistakasti, saab kogutud luureinfot kasutada kõigi kolme, pehme jõu, kõva jõu ja terava jõu strateegiate rakendamiseks. Ent selleks, et kontseptualiseerida teravat jõudu, tuleb selgitada ka pehme- ning kõva jõu karakteristikuid (Richter, 2022, p. 658). Magistritöö töö autor on teinud Richteri artikli põhjal kolme jõustrateegiat näitlikustava tabeli (vt tabel 2).

Tabel 2. Pehme jõu, kõva jõu ja terava jõu karakteristikud (Richter, 2022, p. 658; autori koostatud):

Pehme jõu karakteristikud	Kõva jõu karakteristikud	Terava jõu karakteristikud
Sunni või sellega ähvardamise puudumine.	Sunniga ähvardamine või sunni kasutamine.	Ei lange pehme jõu ega kõva jõu kategooriatesse.
Võime kujundada käitumist läbi sihtriigile meeldimise.	Sõjalise jõu kasutamine või sihtriigi majanduslike meetmetega karistamine.	Puudub soov tahet saavutada läbi sihtriigile meeldimise või sunni/jõu kasutamise.
Mõju avaldamine läbi kultuuri, väärtuste ja aadete.	Mõju võidakse avaldada ka näiteks sõjalaevastiku lähetamisega.	Mõju avaldatakse avaliku arvamusega manipuleerides sh püütakse varjatult vähendada teiste riikide atraktiivsust.

Kokkuvõtvalt jagab Richter terava jõu karakteristikud kolmeks, milleks on institutsioonide usaldusväarsuse õnnestamine, avaliku arvamusega manipuleerimine ja surve avaldamine poliitilistele- ja majanduslikele toimijatele (Richter, 2022, pp. 658-660).

Poliitilistele- ja majanduslikele toimijatele surve avaldamine toimub näiteks läbi saatkondade ja läbi välisinvesteeringute (Richter, 2022, p. 659). Näide on võtta 2008. aastast, mil Hiina saatkond Tel Avivis survestas Tel Avivi Ülikooli võtma maha Falun Gongi liikumise repressioonidele pühendatud näitust (Selig, 2009). Falun Gong on meditatsioonile keskenduv vaimne liikumine, mis keelustati Hiinas 1999. aastal (Selig, 2009). Näitus keskendus Falun Gongi vaimsetele praktikatele ning tagakiusatud inimeste kannatuste näitamisele läbi maalikunsti (Selig, 2009). Aasta hiljem nentis Iisraeli kohus, et Hiina saatkond rahastab Tel Avivi ülikoolis mitmeid projekte ning kool, alludes saatkonna survele näitust keelates, rikkus õppurite põhiõigust end vabalt väljendada (Selig, 2009).

Markantseim näide aga tuleb Austraaliast. 2017. aastal arutati Austraalias selle üle, kas Hiina mõjutab nende sisepoliitikat (Cave & Williams, 2017). Toona olid Austraalias lubatud poliitilised annetused välisriikidest (Sawer & Ng, 2016). Ajavahemikul 2000-2016 moodustasid Hiinast tulnud annetused 79,3% kõikidest välisannetustest (Gomes, 2017). Teema tõusis Austraalias teravalt esile, kui 2016. aastal tõi Austraalia luure välja, et kaks prominentset Hiina päritolu ärimeest, kes võivad omada seoseid Hiina võimuaparaadiga, on annetanud Austraalia poliitikasse miljoneid (Cave & Williams, 2017; Wong, 2021, p. 286). Vastuolulisim oli see, et üks nendest ärimeestest oli parteile tehtud suurannetuse tagasi võtnud, seoses partei mittedobivate vaadetega vaidlusaluse Lõuna-Hiina mere osas (Cave & Williams, 2017; Wong, 2021, pp. 286-287). Austraalia parlament võttis 2018. aasta lõpus vastu seaduse, millega keelustati välisannetused alates tuhandest dollarist – keeld jõustus 2019. aasta alguses (Muller, 2019, p. 246).

Juba 2022. aasta veebruaris lahvatas Austraalias uus skandaal. Austraalia julgeolekuteenistus (inglise k *Australian Security Intelligence Organisation* ehk *ASIO*) tõi oma raportis välja, et nurjati skeem, milles osales jõukas isik, kellel olid sidemed välisriigi valitsuse ja selle julgeolekuteenistustega (Cave, 2022). Samas keeldus ASIO täpsustamast, milline riik selle skeemi taga seisis (Galloway, 2022). Küll aga kinnitasid anonüümsed julgeolekuga seotud allikad ning ka Austraalia Kaitseminister Peter Dutton oma sõnavõttudes, et skeemi taga oli Hiina luureteenistus (Galloway, 2022). Nimelt proovisid Hiina luurajad ära osta New-South Wales'i töölispartei kandidaate, kes oleks parlamenti valituks osutumise korral olnud mõjutatavad (Galloway, 2022).

Samas nähtub, et Hiina alles otsib ja kujundab oma parimaid praktikaid, kuidas teravat jõudu rakendada. Magistritöös on varasemalt välja toodud, et 2017. aastal andis Hiina riigipea Xi Jinping mõista, et riigil on aeg võtta aktiivne positsioon välispoliitikas, olla ülemaailmse rahu ülesehitaja, maailma juhtimises osaleja ning rahvusvahelise korra kaitsja (Daekwon, 2017). Xi Jinpingi nõudmisele vastav aktiivsus ning tuntav agressiivsus paistis välja ka diplomaatide retoorikas (Sullivan & Wang, 2023, p. 69). Nii sai 2021. aastal „hundsõdalase diplomaatiaga“ (inglise k „*Wolf warrior diplomacy*“) tuntuks Hiina diplomaat Yang Jiechi, kes Bideni administratsiooniga Alaskal peetud kohtumisel, lubas endale peale USA riigisekretär Blinkeni poolseid murekohti väljendavaid avaldusi 16-minutlise tulise vastulause, mis sisaldas tema hinnanguid USA ebaõnnestumistele demokraatias ja ebasüüdsat keelekasutust solvangu konstrueerimisel, öeldes järgmist: „*Chinese people won't swallow this crap*“ (Sullivan & Wang, 2023, p. 69). Süüdsuse piiresse jäädes, kõlab eestikeelne versioon selliselt: „Hiina rahvas ei neela seda jama alla“.

2021. aasta suvel kirjutas Stephen McDonnell oma analüüsis, et Hiina diplomaatide toon on muutunud väga ebadiplomaatiliseks, kusjuures sõnavõtted on lausa ründavad. Võimalik, et Xi Jinping mõistis, et „hundisõdalase“ lähenemine on Hiinale kahjulik ning tõenäoliselt selle tõdemuseni jõudmine, ajendas teda 2021. aasta suvel teatama, et õigete kommunikatsioonimeetmetega oleks Hiinal rohkem sõpru, olles sealhulgas usaldusväärsem, armastatum ja austatum. (McDonnell, 2021; Tang, 2021)

Avaliku arvamusega manipuleerimine on terava jõu kasutaja poolne nüke, millega püütakse oma mainet tugevdada (Richter, 2022, p. 659). Oma maine tugevdamiseks tehakse sihtriigis propagandat ning proovitakse tsenseerida kõike, mis kahjustab terava jõu kasutaja poolset mainet (Richter, 2022, p. 659). Võtet on tihtilugu näha mõttekodades, meediaväljaannetes ja akadeemilistes ringkondades (Richter, 2022, p. 659). Asjakohane näide on võtta Leedust, kui 2021. aastal avaldas sealne valitsus, et Hiina firmade toodetud nutitelefonides on rakendused, mis tsenseerivad Hiinale negatiivseid termineid nagu „Elagu Taiwani iseseisvus“ ja „Vaba Tiibet“ (Sytas, 2021).

Mastaapsem näide tsenseerimisest, reaalsuse väänamisest ning mineviku endale sobivaks muutmisest pärineb 2019. aastast. Brittide multimeediaettevõtte BBC (*British Broadcasting Corporation*) avastas 2019. aasta oktoobris, et tasuta vaba ligipääsuga e-entsüklopeedias nimega Wikipedia on tehtud tuhandeid mandariinkeelseid sissekandeid, millega on muudetud Hiinale ebasobivaid mõisteid ja sündmusi (Walker, *et al.*, 2020, p. 124). Nii nimetati Tian'anmeni väljaku veresaun ümber „4. juuni insidendiks“ ning Taiwan, mis eelnevalt oli kirjas, kui riik Ida-Aasias, nimetati ümber „Hiina Rahvavabariigi provintsiks“ (Walker, *et al.*, 2020, p. 124). Walker *et al.* (2020, p. 128) sedastavad, et Hiina tehisintellektialase võimekuse arenemine kasvatab omakorda nende võimet teabevoogusid paremini kontrollida.

Sihtriigi institutsioonide usaldusväärseuse nõrgestamise kohta on Richter välja toonud, et tegemist on terava jõu tähtsaima tööriistaga. Harilikult saavutatakse soovitud tulemus läbi vastanduvatesse (lõhestavatesse) meediaväljaannetesse investeerimise, sealhulgas läbi desinformatsioonikampaaniate rahastamise. Sellise manipuleeriva ja eksitava taktika eesmärgiks on hoida ühiskonnas vastandumist ning seeläbi võimendada juba olemasolevaid pingeid riikide, inimeste ja ametkondade vahel. Eelneva tulemusena tekitatakse inimeste usaldamatust lääne ekspertide ja institutsioonide suhtes. (Richter, 2022, pp. 658-659)

Kirjeldatud taktika sarnaneb autori hinnangul hübriidründe (hübriidsõjale), mille käigus on samuti tavapärane sihtriigis toimetada informatsioonilisi- ja psühholoogilisi mõjutuskampaaniad. Seetõttu on Hiina kontekstis oluline rääkida ka hübriidohtudest.

1.4. Hiina hübriidne käitumismuster

Kuigi hübriidsõja puhul ei ole tegemist uue kontseptsiooniga ega Venemaa Föderatsiooni poolt välja mõeldud sõjapidamise viisiga, vaid on tinglikult öeldes sama vana kui sõda ise, hakati sellest rohkem rääkima peale Putini „roheliste mehikeste“ Krimmi tungimist ja Krimmi annekteerimist Venemaa poolt 2014. aastal (Popescu, 2015, pp. 1-2; Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017, p. 1).

Hübriidsõjaga seoses tuleb nentida, et selle olemust on keeruline selgitada, kuna tegemist on äärmiselt kompleksse nähtusega. Võib öelda, et ka vastava valdkonna eksperdid pole suutnud üheselt ning ammendavalt mõistet defineerida (Roell, 2020, p. 2). Teisalt aga võib süü lasuda sellel, et tegemist on pigem poliitikavaldkonna nähtusega, mitte niivõrd sõjalise valdkonna nähtusega (Najžer, 2020, p. 6).

Sõda harilikult eraldi defineerimist ei vaja. Kui konventsionaalse sõja all mõeldakse kõige klassikalisemas võtmes relvastud konflikt kahe riigi vahel, siis hübriidsõja selgitamiseks sellest definitsioonist ei piisa.

2015. aasta Müncheni julgeolekuraportis välja toodud lühidefinitsiooni järgi on hübriidsõda sõdimiseks mitmete konventsionaalsete ja mittekonventsionaalsete võtete kasutamine (Bunde & Oroz, 2015, p. 35). Popescu järgi hõlmab hübriidsõda endas vaenulikke tegevusi, millega ründaja otsib klassikalise laiaulatusliku sõjalise sissetungi asemel võimalusi õnnestada oma vastast mitmesuguste muude viisidega nagu näiteks luureoperatsioonidega, saboteerimisega, häkkimisega ning äärmuslike ja separatistlike rühmituste rahastamisega (Popescu, 2015, pp. 1-2). Samuti võib ründaja hübriidsõda pidades levitada desinformatsiooni nii rünnatavas kui ka kolmandates riikides, avaldada majanduslikku survet ning ähvardada energiatarnete lõpetamisega (Popescu, 2015, pp. 1-2).

NATO kodulehel on välja toodud, et hübriidsõja üks tähtsamaid karakteristikuid on piiride hägustamine sõja- ja rahuaja vahel (Bilal, 2021). Veelgi enam, selle piiri hägustamine on ründaja üks peamistest eesmärkidest, sest olukorras, mida ei ole võimalik täpselt määratleda, ei saa ka omistada kellelegi süüd rünnakute toimepanemise eest, mis omakorda teeb olukorrale reageerimise keerulisemaks (Bilal, 2021). Isegi kui märgid viitavad kindlale ründajale, saab ta end peita usutava eituse (inglise k *plausible deniability*) taha (Popescu, 2015, p. 2). Samal ajal kui ohver tegeleb olukorra väljaselgitamisega, kasutab ründaja jätkuvalt mõju avaldamiseks sihtriigi erinevaid haavatavusi, kuniks riik on veelgi rohkem destabiliseeritud (Bilal, 2021).

Hübriidsõda defineerides nähtub erinevate autorite tekstidest, et hübriidsõja kontekstis räägitakse (ühiskondlikest) haavatavustest, hübriidohtudest ja hübriidsõjast. Magistrandile jääb mulje, et erinevad julgeolekueksperdid on ühiskondlike haavatavuste all silmas pidanud kõike tavapärase ühiskonna juurde kuuluvat. Teisalt, haavatavused peituvadki paljudes erinevates valdkondades nagu näiteks poliitika- või majanduse valdkonnas, sotsiaal- või infosfääris, samuti võivad haavatavad olla riigi sõjandus ning riigi füüsiline taristu (Bilal, 2021).

Põhja-Makedoonia sõjaväeakadeemia teadurid selgitavad, et hübriidlähenemise valinud ründaja on võimeline rünnatava poole hübriidohte ette ennustama. Väites toetatakse sellele, et peale rünnatava riigi struktuuriliste haavatavuste analüüsimist peaks olema ilmne, millised haavatavused tuleks valida sihtmärkideks, et edukalt süsteemi seestpoolt õõnestada. Sellisteks haavatavusteks võivad olla näiteks rahvusgruppide vahelised suhted, usulahkude vahelised eriarvamused, kõrge töötusmäär ja vaesus. (Veljovski *et al.*, 2017, p. 4)

Hübriidohtude kohta on Eesti teadur V. Sazonov kirjutanud: „Hübriidohud on haavatavused, mida tekitab ja kasutab ära ründav pool erinevate meetodite abil eri valdkondades“ (Sazonov, 2022, lk 9). Hübriidohtude loomise viiside hulka võivad kuuluda informatsioonilised- ja psühholoogilised mõjutuskampaaniad, küberrünnakud, terroriaktid, tekitatud rahutused ja provokatsioonid, samuti radikaliseerumine, separatismi toetamine ning majandussurve ja energiatarnete peatamine (Sazonov *et al.*, 2020, lk 13; Sazonov, 2022, lk 9). Magistrant on valdavalt eelneva arutluskäiguga nõus, kuid ei nõustu väitega, et hübriidohud on üksnes need haavatavused, mida tekitab ründav pool. Töö autor oponenteerib sellele, öeldes, et haavatavusi ei pea tingimata tekitama ründav pool, vaid need võivad erinevate põhjuste tõttu ühiskonnas endas juba olemas olla. Väidet toetab autor 2013.-2014. aastal Krimmis aset leidnud sündmustega.

2013. aasta novembris algas Ukrainas protestilaine, mis tipnes detsembri alguses 800 000 meeleavaldaja kogunemisega Kiievi tänavatele (Veljovski *et al.*, 2017, p. 8). Meeleavaldajad olid euroopameelsed – see ei sobinud Venemaale (Veljovski *et al.*, 2017, p. 8). Kuigi toonase Ukraina venemeelse presidendi Janukovitši tagandamisega sai selgeks, et Ukraina on valinud euroopameelse tuleviku, oli Ukrainas siiski suuri venemeelseid separatistlike gruppe (Veljovski *et al.*, 2017, pp. 8-9). Võib väita, et see oli üks suurimaid haavatavusi Ukraina ühiskonnas. Veljovski *et al.*, (2017, p. 6) sedastasid 2017. aastal, et Ukraina-sarnases ühiskonnas on lihtsam hübriidse lähenemisega rünnata, kuna seal on etniline- ja religioosne mitmekesisus, sotsiaalmajanduslikud väljakutsed, identiteedikriis ja selge poliitilise sihi puudumine ning Venemaa eesmärgiks oli neid Ukraina ühiskonnas endas olevaid haavatavusi ekspluateerida. Eelnevaga seoses on suurt rõhku asetatud Venemaa Föderatsiooni poolsele informatsioonilisele ja psühholoogilisele mõjutustegevusele Ukrainas (Kofman & Rojansky, 2015, pp. 3-6).

Haavatavuste ja hübriidohtude seoseid on Bilal sisustanud järgmiselt: „*Hybrid threats are often tailored to the vulnerabilities of the target state or inter-state political communities*” (Bilal, 2021). Tõlgituna on hübriidohud spetsiaalselt kohandatud sihtriigi haavatavustele. Tema sõnul on eesmärgiks neid haavatavusi ekspluateerida seni, kuni need on veelgi süvenenud ning tekitanud polariseerumise nii siseriiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil (Bilal, 2021).

Üllatuslikult ei ole NATO, ÜRO ega Euroopa liit pakkunud omapoolset ametlikku, ühest definitsiooni hübriidsõjale. Samas on nii-öelda ammendava, ühtse definitsiooni väljatöötamine nähtuse mõistmiseks ja uute ohtude ära tundmiseks hädavajalik (Najžer, 2020, pp. 7-8).

Euroopa Liit ja NATO lähenevad hübriidsõjale läbi hübriidohtude. Euroopa Komisjoni selgituse kohaselt saab hübriidohuna tõlgendada riiklike- või mitteriiklike toimijate poolt Euroopa Liidu haavatavuste enda huvides ekspluateerimist, kasutades koordineeritult diplomaatilisi-, sõjalisi-, majanduslikke-, tehnoloogilisi- ja teisi meetmeid, jäädes samas sõjapidamise künnisest allapoole (European Commission, 2022). NATO kodulehelt ei leia samuti organsatsiooni enda poolt konstrueeritud ühest definitsiooni, vaid erinevatest mõttepaberitest ja artiklitest leiab erinevaid käsitlusi. Hübriidohtude kohta on kirjutatud, et need on riiklike- või mitteriiklike toimijate poolt varjatud või avalike sõjaliste- ja mittesõjaliste meetmete kombineerimine, milleks võivad olla desinformatsiooni levitamine, küberründed, majanduslik surve, irregulaarvägede lähetamine ja konventsionaalse sõjaväe kasutamine (Dupuy *et al.*, 2021). Hübriidsõjapidamise kohta on lakooniliselt öeldud, et seda defineeritakse sõjapidamises „halli alana“, mis tihti jääb allapoole sõja künnist (Dupuy *et al.*, 2021).

Eelnevast nähtub, et NATO ja Euroopa Liidu käsitlused on sarnased. Kokkuvõtvalt võib väita, et hübriidsõda defineeritakse paljudes erinevates sõnastustes, kuid põhikarakteristikud on enamikes mõisteselgitustes ja analüüsid sarnased. Magistritöö autor analüüsis erinevaid definitsioone ning sünteesis nende põhjal erinevaid karakteristikuid ühendava universaalse hübriidsõja definitsiooni: hübriidsõda on multidimensionaalne, konventsionaalseid- ja mittekonventsionaalseid vahendeid kasutav sõjapidamise vorm, mille peamiseks eesmärgiks on rünnatavas riigis hübriidohtude tekitamine või olemasolevate hübriidohtude realiseerimine ühiskondlike haavatavuste võimendamise tagajärjel ning realiseerunud hübriidohtude edasine ära kasutamine riigi ulatuslikuks destabiliseerimiseks ja oma tahte allutamiseks.

Eelnevast nähtub, et hübriidlähenemisega seoses on räägitud palju Venemaa Föderatsioonist. Küll aga kasutab hübriidlähenemist ka Hiina Rahvavabariik ning võib väita, et mitte nii robustselt, kui Venemaa.

Hiina on rahvaarvult teine riik maailmas, kus elab umbkaudu 1,425 miljardit inimest (O'Neill, 2023). Lisaks sellele on Hiina maailmamajanduses teisel kohal ning sõjalise võimsuse osas kolmandal kohal (Forbes India, 2024). Tekib küsimus, miks peaks tänane võimas Hiina kasutama hübriidset taktikat, kui tal võib olla potentsiaali panna oma tahe rahvusvahelisel areenil maksma relvajõu abil? Seda enam, et Hiina on korduvalt deklareerinud, et neil on aeg võtta maailmas liidriroll ning viidanud territoriaalvaidluste lahendamisele jõumeetodit kasutades, mis kaudselt avaldab Hiina plaani võimalikeks vallutusretkedeks.

Brin Najžer toob oma teoses „The Hybrid age“ välja, et hübriidsõjapidamise kasuks otsustavad pigem riigid, kes taotlevad eesmärke, mida harilikult saavutatakse klassikalise sõjapidamisega, ent kes ei taha järgida klassikalise jõupoliitika viljelemise viise konventsionaalses vormis (Najžer, 2020, p. 4). Hübriidmeetodi kasutamine on tõhus ja kuluefektiivne viis saavutamaks eesmärke, mida teiste meetoditega ei saavutaks (Najžer, 2020, p. 4). Proovides Hiinat mitte ülehinnata, võib Hiina puhul lihtsustatud väita, et olles sõjalise võimekuse poolt kolmandal kohal maailmas, võimaldaks tema sõjaline võimekus vallutusretki ette võtta. Seega jääb endiselt vastuseta, miks Hiina ei ole siiani otsustanud näiteks sõjakäigu kasuks Taiwani või Tiibetisse?

Vastuse sellele leiame Najžeri mõttearendusest, mille kohaselt maailmakord ei ole staatiline seisund, vaid protsess – valitsev hegemoon püüab oma mõjuvõimu hoida, samas kui teised püüavad teda troonilt tõugata (Najžer, 2020, p. 5). Hübriidse lähenemisega soovitakse proovile panna rahvusvahelise süsteemi jõutasakaalu ning esitada väljakutset valitsevale hegemoonile (Najžer, 2020, p. 4). Ülemaailmne vastasseis ei pruugi pikas perspektiivis olla tulemuslik, mistõttu on hübriidlähenemine paslik viis, kontrollimaks rahvusvahelise süsteemi nii-öelda punaseid jooni ja nägemaks valitseva hegemooni reaktsiooni (Najžer, 2020, p. 5).

Magistritöö autori hinnangul on taas asjakohane näide „rohelist mehikesed“ Ukrainas. Venemaa kurnas hübriidründega Ukrainat kaheksa aastat, misjärel mindi üle teisele sõjapidamise meetodile ning riiki saadeti 2022. aasta veebruaris invasiooniväed, kusjuures sõda vältab selle magistritöö ilmumise ajal jätkuvalt edasi. Lääneriikide leige reaktsioon ning ebapiisav tegutsemine oli vaieldamatult soodsaks pinnaseks Venemaa diktaatori sõjakäigule Ukrainasse. Venemaa näite puhul võib väita, et hübriidsõjapidamist kasutati rahvusvahelise süsteemi punaste joonte kontrollimiseks ja täiemahulise sõja ettevalmistamiseks.

Samuti on näha, et niinimetatud punaseid jooni katsetab Hiina ammu, tehes aeg-ajalt avaldusi Taiwani võimaliku vallutamise kohta. Enamgi veel, Taiwani piiride lähedale on aeg-ajalt lähetatud nii lennukite eskadrille kui sõjalaevastikku, millega püütakse välja selgitada nii Taiwani kui ka nende hegemoonist liitlase USA reaktsiooni. Samas on tõenäoline, et Hiina

juhtkond adub, et konventsionaalne sõda ei ole pikas perspektiivis hetkel jätkusuutlik ning saadav kasu ei kaalu üles võimalikku kahju, mistõttu kasutatakse endiselt hübriidset lähenemist.

Eriti on hübriidsõjapidamise ilminguid näha Lõuna-Hiina merel (Najžer, 2020, p. 11). Najžer (2020, p. 11) toob välja, et seni on hübriidsõjast rääkides meri kõrvale jäetud, ent nii ei saa hübriidsõja kontseptsiooni täielikult avada. Hübriidsõda võib hõlmata ja kombineerida kõiki sõjalisi domeene (Najžer, 2020, p. 147). Magistritöö autor nõustub selle seisukohaga ning on seda arvesse võtnud ka enda definitsiooni välja pakkudes, milles on nimetanud hübriidsõda „multidimensionaalseks sõjapidamise vormiks“.

Merehübriidsõda defineerib Najžer hübriidsõja vormina, mis toimub merel või lähtub merelt ja mida peetakse peamiselt merelist võimekust rakendades (Najžer, 2020, p. 152). Merehübriidsõja pidaja peamine eesmärk on välja jääda konventsionaalsele sõja tegevusraamistikust, kusjuures püütakse vältida ka meresõiduvabaduse häirimist, kuna see võib esile kutsuda probleeme nii majanduses kui ka diplomaatilistes suhetes (Najžer, 2020, p. 152). Hübriidlähenemist kasutav riik peab alati aduma oma tegevuse paiknemist õigusmaastikul, kuna normide rikkumine võib omakorda kaasa tuua tugeva konventsionaalsete sõjajõudude vastuse hübriidtoimija vastaselt (Najžer, 2020, p. 153). Hiina merehübriidsõda toetub kolmele põhisambale, milleks on õigussõda (inglise k *lawfare*), tehissaarte ehitamine ja mere omakaitse (inglise k *maritime militia*) (Najžer, 2020, p. 148).

Nimetatud aspekte silmas pidades defineerib Najžer (2020, p. 152) konkreetsemalt Hiina merehübriidsõda kui hübriidtoimija tegevusi, mis hõlmavad endas konventsionaalseid vägesid (merevägi), mittekonventsionaalseid üksusi (rannikuvalve, omakaitse, kalamehed) ning teisi tegevusi (tehissaarte ehitamine, õigussõda), liites endaga konventsionaalsed ja mittekonventsionaalsed sõjapidamisviisid. Järgmiseks sisustatakse ülaltoodud loetelus toodud komponente Hiina hübriidsõja kontekstis.

Lihtsustatuna on õigussõda õiguse kasutamine relvana, hõlmates endas kaitsepositsioonil olles õigussüsteemi jaatavaid ja järgivaid tegevusi ning ründe positsioonil olles õigussüsteemi pahatahtlikku ärakasutamist oma strateegiliste eesmärkide saavutamiseks. Õigussõjast on saanud hübriidsõjapidamise lahutamatu osa, millega püütakse vastast õonestada ja tekitada vastasele segadust nii siseriiklikul- kui ka rahvusvahelisel tasandil. Selle eesmärgiks on taktikalise eelise saavutamine. (Mosquera & Bachmann, 2016, p. 65)

Hiina kasutab teadaolevalt mõlemat lähenemist – rahvusvahelist õigust kasutatakse enese kaitseks, seades kahtluse alla vastaste tegevuse seaduslikkus ning ühtlasi kasutatakse ründavat viisi enda seisukoha teistele peale surumiseks. (Najžer, 2020, p. 166-167)

Hiinlased kasutavad merehübriidsõjas võtet, millega aetakse vastast segadusse selles osas, kes on võitleja ja kes mitte (Najžer, 2020, p. 150). Selleks kasutatakse omakaitseväge, mis koosneb kalameestest ja kalapaatidest (Najžer, 2020, p. 167). Omakaitseväelastest kalamehed saavad sõjalist väljaõpet, neile antakse relvad ning nende kalalaevadel on teisaldatav raskerelvastus (Najžer, 2020, p. 167). Lahingtegevusse sattudes saab Hiina kuvada neid kui „süütuid kalamehi“ ning avalikkuse toetus võib kalduda nende poolele, isegi kui vastane on nende suhtes relvajõududega reageerinud rahvusvahelise õigusega kooskõlas (Najžer, 2020, p. 167).

Ilmekas näide Hiina merehübriidsõjast, mis kätkeb nii õigussõda kui ka kalapaate, pärineb 2012. aastast ja vältab tänini. Nimelt on Hiina enda omaks kuulutanud suure osa Lõuna-Hiina merest „üheksa kriipsu liini“ järgi (inglise k *nine-dash line*; vt joonis 2), mis hõlmab hinnanguliselt 62% Lõuna-Hiina merest (Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs, 2014, pp. 3-4; CNN Philippines Staff, 2016; Feng & He, 2021, pp. 9-10). Samas on merealale territoriaalseid nõudmisi ka teistel riikidel regioonis, mille hulgas on Taiwan, Vietnam, Malaisia, Brunei ning Filipiinid (Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs, 2014. p. 13; Feng & He, 2021, pp. 9-10). 1992. aastal võttis Hiina vastu seaduse, millega kuulutas Lõuna-Hiina mere oma siseveteks (Buszynski, 2003, p. 347). Mereõiguse konventsiooni (UNCLOS) artikli 2 järgi on riigil sisevetes võrreldes teiste vöönditega kõige suuremad õigused oma jurisdiktsiooni teostada, sest rannikuriigi suveräänsus laieneb lisaks maismaaterritooriumile ka sisevetele (Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioon, 2005).

Joonis 2. Hiina territoriaalsed nõudmised Lõuna-Hiina merel (CNN Philippines Staff, 2016)

Hiina on aastakümneid väitnud, et Spartly saared ja Scarborough madalik on samuti Hiina territoorium (De Castro, 2016, pp. 162-164). Tegelikul asuvad aga mõlemad Filipiini Vabariigi majandusvööndis (vt joonis 2, oranž punktiirjoon).

2012. aasta aprillis märkasid Filipiini võimud kaheksat Hiina kalalaeva Scarborough'i madalikul (Koga, 2022). Hiina kalurid sooviti kinni pidada, ent see ei õnnestunud, kuna kaks Hiina tsiviil patrull-laeva seilasid Hiina kalalaevade ja Filipiinide sõjalaeva vahele (De Castro, 2016, p. 169-170). Lisaks väitsid Hiinlased, et Filipiinide sõjalaev on seilanud Hiina territoriaalvetesse (De Castro, 2016, p. 169).

Pingete leevendamiseks kutsusid Filipiinid oma sõjalaeva tagasi, asendades selle väiksema rannikuvalvelaevaga, kuid Hiinlased kasutasid seda ära ning tõid juurde kolmanda patrull-laeva. Selgelt nähtus Hiinlaste kaval taktika, kus lähetati tsiviilpatrull-laevad Filipiinide sõjalaeva vastu, olles algul justkui nõrgemas positsioonis, ent siis tugevdati oma vägesid. (De Castro, 2016, p. 170)

Hiina tegelikud kavatsused ja hübriidsõjapidamistaktika ilmnestid peale pingete näilist deeskaleerumist. Sama aasta juuni keskpaigas viisid Filipiinid oma rannikuvalvelaeva madaliku piirkonnast ära, samuti lahkusid Hiina kalalaevad, kuna meri muutus tormiseks (De Castro, 2016, p. 174). Paika jäid Hiina patrull-laevad, mis hakkasid kindlustama Hiina kontrolli ala üle (De Castro, 2016, p. 174). Pidevat patrull- ja kalalaevade kohalolu on Hiina säilitanud piirkonnas tänini, kusjuures Filipiinid on Hiinlasi süüdistanud ka omakaitsevägede piirkonda lähetamises – Hiina aga eitab omakaitsevägede kohalolu (Petty, 2023).

2013. aastal pöördusid Filipiinid Hiina vastu Haagi Alalise Vahekohtu poole, et hõivatud ala tagasi saada. Hiina esitas korduvalt kohtule avaldusi, keeldudes menetluses osalemast. Rahvusvaheline kohus jõudis 2016. aastal otsusele, et Hiinal ei ole õiguslikku alust nõuda endale mereala üheksa kriipsu liini järgi ning Filipiinidel on õigus oma 200 meremiili pikkusele majandusvööndile. (CNN Philippines Staff, 2016)

Hiina ei tunnistanud kohtuotsust, öeldes et see õigustühine ning kinnitas taas oma suveräänsust Lõuna-Hiina merele (Feng & He, 2021, p. 15).

Kuigi Hiina on ratifitseerinud UNCLOS-i, on ta otsustanud mõningaid punkte mitte järgida või endale sobivamalt tõlgendada (Najžer, 2020, p. 168). Nii on näiteks tehissaartega. UNCLOS-i järgi ei loo tehissaar seda ümbritsevale merealale rannikuriigi territoriaalseid õigusi, kuid Hiina nõuab teistelt, et seda nii tõlgendataks (Najžer, 2020, p. 168). UNCLOS-i artiklis 60 punktis 8 on sätestatud, et tehissaart ei käsitata saarena ning sel puudub oma territoriaalmeri, sh ei

arvestata seda majandusvööndi või mandrilava piire määrates (Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioon, 2005). Tehissaarte ehitamine ja selle kaudu territooriumi nõudmine on üks nähtavamaid Hiina hübriidsõja elemente (Najžer, 2020, p. 171).

Autori hinnangul on selliste rajatiste ehitamine ilmne näide Hiina kavalusest, kuidas jätkata hübriidse lähenemisega, ilma konventsionaalsesse konflikti sattumata, rakendades samal ajal oma hübriidset taktikat lisaks tehissaarte ehitamisele õigussõda ja mere omakaitset. Samas tuleb arvesse võtta, et selliste rajatiste olemasolu annab Hiinale väga lihtsa võimaluse lülituda kiiresti ümber konventsionaalsele sõjategevusele tehissaarte lähedal olevate riikide suhtes.

1.5. Hiina tehnoloogiad ja investeeringud

Magistritöö eelnevatest peatükkidest nähtub, et Hiina Rahvavabariigi välispoliitika, samuti julgeoleku- ja majanduspoliitika on suunatud pikemajaliste strateegiliste eesmärkide täitmisele, kusjuures Hiina peamiseks eesmärgiks Xi Jinpingi juhtumise all on saanud maailmas juhtrolli võtmine ning hetkel toimiva maailmakorra (sh rahvusvahelise julgeolekuarhitektuuri) ümber kujundamine hiinakeskseks. Selleks algatatakse nii bilateraalseid kui ka multilateraalseid koostööformaate kogu maailmas. Üheks selgeks selliseks formaadiks on „Vöö ja tee“ initsiatiiv.

„Vöö ja tee“ (inglise keelne *Belt and Road initiative*, lühendiga BRI) initsiatiiv on ajaloo suurim taristu ehitamise projekt (Williams *et al.*, 2020, p. 130). Projekti eesmärk on integreerida maailma idapoolkera (Aasia, Euroopa, Lähis-Ida ja Aafrika) Hiina poolt juhitud võrgustikuks (Callahan, 2016, p. 1). Fraasis „Vöö ja Tee“ sümboliseerib „vöö“ ehitatavaid teid ning raudteid, aga ka gaasi- ja naftatorujuhtmeid ja „tee“ sümboliseerib sadamate ning rannikäärsete ehitiste ja taristu arendamist (Callahan, 2016, p. 1). Läänemaailmale kuvatakse projekti puhtalt majandusliku koostöö projektina, kuid Hiina eksperdid näevad selles ohtu praegusele maailmakorrale (Callahan, 2016, p. 1). Xi Jinping teatas 2023. aastal täiendava 100 miljardi dollari suunamisest „Vöö ja Tee“ projekti (Mistreanu, 2023).

Hiina BRI poliitika pahelist olemust kirjeldab kõige paremini „võlalõksuga“ teise riiki ehitatud taristu üle võtmine. USA asepresident Mike Pence ütles 2018. aasta oktoobris peetud kõnes, et Hiina kasutab „võlalõksu diplomaatiat“ oma mõju laiendamiseks ning tõi näiteks Sri-Lankasse ehitatud sadama võla katteks ülevõtmise Hiinlaste poolt (The White House, 2018; Zhao, 2021, p. 250). Pence hoiatas, et peagi võib Hiina kasutada üle võetud sadamat oma mereväe tugipunktina (The White House, 2018; Zhao, 2021, p. 250).

Sri Lanka allkirjastas Hambantota sadama 99-aastaks liisingule andmise Hiinale 2017. aastal ning alates sellest on kaasust toodud BRI sekkuva- ja ekspansiivse iseloomu näiteks (Carrai, 2018, p. 1061). Liisingulepingu sõlmimisega tõestas Hiina, et kasutab samasugust tehnikat oma territooriumi laiendamiseks nagu kasutasid läänevõimud 19. ja 20. sajandil (Carrai, 2018, pp. 1097-1098). Selline leping õhnestab selgelt sihtriigi suveräänsust ja rahvusvahelist süsteemi tervikuna (Carrai, 2018, pp. 1097-1098).

Lisaks välisriikidesse taristuobjektide ehitamisele panustab Hiina oma raha välismaale ka tehnoloogiliste seadmete tarnimiseks ja telekommunikatsioonivõrkude üles ehitamiseks. Seegi tegevus ei ole heast tahtest vasematele riikidele raha jagamine, vaid eeskätt Hiina strateegiliste eesmärkide edendamine. Nii on Hiina tehnoloogiavaldkonna agressiivne välispoliitika avaldunud ka Euroopa riikides.

Möödunud kümnendi lõpus, 2019. aasta detsembris tekitas maailmas suurt vastukaja uudis sellest, et Hiina Taani Kuningriigi suursaadik ähvardas Fääri Saarte peaministrit vabakaubandusleppe peatamisega, kui Fääri Saared ei nõustu oma 5G võrku üles ehitama Huawei seadmetega (Kruse & Winther, 2019; Umbach, 2020, p. 30). USA suursaadik Taanis hoiatas Fääri Saari, et Huawei peab alluma Hiina seadustele ja peab kuuletuma Kommunistliku Partei käskudele ning võib olla sunnitud jagama andmeid oma klientide kohta (Dahl, 2019).

Fääri Saared kuuluvad Taani Kuningriigi koosseisu ning selle välispoliitika ja kaitsepoliitika, samuti sotsiaalsüsteemi reguleerivad õigusaktid on Taani võimude pädevuses (Taani Välisministeerium, 2023). Tulenevalt Huawei ja Hiinaga seotud julgeolekuriskidest, võttis Taani 2021. aastal vastu seaduse, millega tuleb hinnata välisinvesteeringute mõju kaitse-, infotehnoloogia- ja kriitilise taristu valdkonnas (Gronholt-Pedersen & Skydsgaard, 2021). Eelneva tulemusel ei arenda Taani 5G võrku Huawei, vaid telekomiettevõtte Ericsson (Gronholt-Pedersen & Skydsgaard, 2021).

Seoses Hiina tehnoloogiatega on tõusetunud uus julgeolekurisk, milleks on potentsiaalne oht sattuda sõltuvusse Hiina tehnoloogiast. 2022. aastal väljendas Soome toonane peaminister muret selle kohta, et Euroopa on liialt sõltuvuses Hiina tehnoloogiast ning viitas, et tegemist on haavatavusega (Kauranen, 2022). Sanna Marin hoiatas, et autoritaarsetel riikidel on teistsugune loogika kui demokraatlikel riikidel ning ärgitas Euroopa riike rohkem enda tehnoloogilisse arengusse investeerima (Kauranen, 2022). Hiina tehnoloogiast sõltumine ja Hiina standardite levimine suurendab Hiina majanduslikku- ja poliitilist mõju, nõrgestades teiste riikide tarneahela toimepidavust, tehnoloogilise arengu jätkusuutlikust ja julgeolekut (Rühlig, 2024, p. 85).

Eestis võeti 25. jaanuaril 2023. aastal julgeolekuriskide maandamiseks Riigikogu poolt vastu Välisinvesteeringu usaldusväarsuse hindamise seadus (VUHS) (Siseministeerium, 2023). Siseministeerium kirjutas 26. jaanuaril 2023. a pressiteates, et seadus kehtestab kolmandatest riikidest pärinevate investeeringute usaldusväarsuse kontrollimise alused ja korra, tagamaks Eesti riigi strateegiliste huvide kaitset (Siseministeerium, 2023). Pressiteates sedastati järgnevat: „Seadus puudutab välisinvesteeringuid, mis on seotud riigi toimimiseks oluliste valdkondade (energeetika, transport, side jt) või ettevõtjatega, nt elutähtsa teenuse osutajad, riigi osalusega äriühingud, meediaettevõtjad, riigi tegevusvarude haldajad ja transporditaristuettevõtjad. Välisinvestori puhul arvestatakse muu hulgas, kas investorit kontrollib kolmanda riigi riigiasutus või ta on seotud julgeolekut või avalikku korda ohustava tegevusega“ (Siseministeerium, 2023).

Välisinvesteeringu usaldusväarsuse hindamise seadus hakkas kehtima 01.09.2023. aastal (Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, 2023). Seadus sätestab §-s 5 välisinvesteeringu tegemiseks loakohustuse (Välisinvesteeringu usaldusväarsuse hindamise seadus, 2023). Selleks peab välisinvestor VUHS § 6 kohaselt esitama taotluse (Välisinvesteeringu usaldusväarsuse hindamise seadus, 2023). Tarbijakaitse- ja Tehnilise Järelevalve amet on VUHS § 9 kohaselt kohustatud loa andmise kooskõlastamiseks taotluse edastama vastavale komisjonile (Välisinvesteeringu usaldusväarsuse hindamise seadus, 2023). Komisjoni töökorda reguleerib eraldi määrus (Vabariigi valitsuse 14.07.2023. a määrus nr 76 „Välisinvesteeringukomisjoni töökord“), kuhu kuuluvad VUHS § 14 kohaselt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Siseministeeriumi, Välisministeeriumi, Kaitsepolitsei ameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Rahapesu Andmebüroo, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti, Välisluureameti ning Riigikantselei esindajad (Välisinvesteeringu usaldusväarsuse hindamise seadus, 2023).

Seega hinnatakse kokkuvõtvalt seaduse alusel kolmandatest riikidest pärinevate investeeringutega kaasnevaid võimalikke riske ning välisinvesteeringut ei lubata, kui see võib ohustada Eesti julgeolekut. Magistritöö vaatest on oluline rõhutada, et see ei tähenda, et kõik Hiinast pärinevad või Hiina ettevõtetega seotud investeeringud automaatselt keelatud oleks.

2. EMPIIRILINE UURING

Peatükis antakse ülevaade magistritöö uuringumetoodikast, kirjeldatakse uuringu läbiviimist ja kajastatakse uuringu tulemusi.

2.1. Metoodika ja valim

See magistritöö on **kvalitatiivne empiiriline uuring**. Empiirilises uuringus valitseb teooriapõhisus, mis tähendab, et kogu uurimistöö, sealhulgas andmete kogumise vahendid, kavandatakse teooriast lähtuvalt (Õunapuu, 2014, lk 23). Sotsiaalsete uurimistööde peamiseks eesmärgiks on sotsiaalsete nähtuste uurimine ja tõlgendamine (Õunapuu, 2014, lk 37).

Magistritöös kasutatakse uurimisstrateegiana **juhtumiuuringut**, mis on üks laialdasemalt kasutatud uurimisstrateegiaid kvalitatiivses sotsiaales uurimuses (Priya, 2021, p. 94). Yin'i kohaselt on juhtumiuuring empiiriline uurimus, mis uurib nähtust selle tegelikus kontekstis (Yin, 2009, p. 18). Juhtumiuuring ei ole üksnes andmekogumise meetod või -protsess, vaid terviklik strateegia (Priya, 2021, p. 95). Juhtumiuuringut kasutatakse uurimisstrateegiana mitmes valdkonnas, näiteks psühholoogias, sotsioloogias ja poliitikas (Yin, 2003, p. 1; Yin, 2014, p. 4).

Magistritöös on **juhtumiks** Hiina Rahvavabariigi investeringutest ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvad hübriidsed julgeolekuohud. Uurimisstrateegia valimisel lähtus autor sellest, et juhtumiuuring aitab mõista keerukat sotsiaalset nähtust (Yin, 2003, p. 2; Yin, 2014, p. 4), kus uuringu keskmeks on juhtumi taastamine või detailne lahtiseletamine (Flick, 2009, p. 134).

Ühe andmekogumise meetodina on töös kasutusel dokumendianalüüs, mis on juhtumiuuringu puhul üheks levinumaks andmekogumise meetodiks (Yin, 2003, pp. 85-87, Priya, 2021, p. 97). Dokumendianalüüsiga on võimalik täiendada muid andmekogumise meetodeid, näiteks ekspertintervjuusid (Yin, 2003, p. 6; Flick, 2009, p. 255; Yin, 2014, p. 107). Selle magistritöö puhul kasutataksegi andmete kogumiseks peale dokumendianalüüsi ka ekspertintervjuusid.

Dokumendianalüüs on olemuselt süstemaatiline protseduur, mille raames saab vaadelda nii prinditud kui ka arvuti- ja veebipõhist materjali. Dokument võib koosneda tekstist või piltidest, mis on talletatud uurija sekkumiseta. Dokumendid võivad olla paljudes erinevates vormides, hõlmates kuulutusi, koosolekute protokolle, manuaale, raamatuid ja brošüüre, päevikuid, ürituste programme, kirju ja memorandumeid, kaarte, artikleid ajalehtedest, pressiteateid,

raadio- ja teleriprogrammide trükiseid, organisatsioonide ja institutsioonide raporteid, uuringute andmeid ja muid andmeid. (Bowen, 2009, pp. 27-28)

Eeltoodule tuginedes loeb töö autor dokumentideks erinevaid teksti kujul olevaid teabetalletusi ning kasutab dokumendianalüüsis meediatekste ja konkreetsete riigiasutuste aastaraamatuid. Analüütiline protsess käteb endas dokumendis sisalduvate vajalike andmete leidmist, selektsiooni tegemist, selekteeritud andmete lahtimõtestamist ja sünteesi (Bowen, 2009, pp. 27-28). Dokumente analüüsitakse kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit kasutades – teksti kodeeritakse uurimisküsimustest lähtudes ja andmeanalüüsi programmi NVivo14 kasutades. Uurimisküsimuste seos andmekogumise meetodite ja moodustatud kategooriatega on välja toodud lisa 9 (vt lisa 9, tabel 13). Lõpptulemina esitatakse analüüsimisel saadud andmed süstematiseeritult ja kategoriseeritult koodipuu kujul.

Valimisse võetakse Kaitsepolitsei ameti (KAPO), Välisluure ameti (VLA), Riigi Infosüsteemi ameti (RIA) ja Eesti Panga (EP) aastaraamatuid, mis oma põhiülesannetest tulenevalt tegelevad magistritöös käsitletavate valdkondadega. Nende asutuste aastaraamatute kvalitatiivne sisuanalüüs on magistritöö vaates vältimatu, kuna KAPO ja VLA tegelevad otseselt julgeolekuküsimustega, RIA tegeleb lihtsustatult infotehnoloogiliste küsimustega ning EP tegeleb teiste ülesannete hulgas hindade stabiilsuse säilitamisega ja finantssüsteemi stabiilsena hoidmisega. Seetõttu keskendutakse EP aastaraamatutes Hiinast tulevatele välisinvesteeringutele ning nendega seotud riskidele. Kokkuvõtvalt on valimisse võetud aastaraamatute analüüsi eesmärgiks leida Eestisse tehtavatest Hiina investeeringutest ja Eestis kasutatavatest Hiina tehnoloogiatest lähtuvaid julgeolekuhte. Lisaks aastaraamatutele analüüsitakse peatüki raames ka RIA küberturvalisuse blogipostitusi.

Teiseks analüüsitakse dokumendianalüüsi raames meediatekste. Uudiste leidmiseks tehakse teemakohaste märksõnadega infootsinguid Google'i otsingumootori abil eesti- ja inglise keeles. Konkreetse uudise **valimisse võtmise** eelduseks on see, et sellel oleks puutumus Hiina investeeringute- ja tehnoloogiatega seonduvalt Eesti julgeolekuga. Valimisse võetakse ka eeltoodud kriteeriumite alusel pressiteateid.

Seejärel kogutakse magistritöö raames andmeid **poolstruktureeritud ekspertintervjuudega**. Vahetu suhtluse teel tehtav intervjuu on seni kvalitatiivsetes uurimustes olnud üheks peamiseks andmete kogumise meetodiks (Marton, 1986, p. 153; Ashworth & Lucas, 2000, p. 302; Hirsjärvi *et al.*, 2010, lk 192). Intervjuud on poolstruktureeritud, kuna see annab vastajale võimaluse võimalikult vabalt oma kogemusest rääkida ja intervjuueerijale võimaluse toetada protsessi ning vajadusel küsimuste järjekorda muuta või mõne küsimuse kohta täpsustavaid

küsimusi küsida, et vastajal oleks võimalus teemaga süvitsi minna (Barnard *et al.*, 1999, pp. 221-223).

Autor võtab valimisse eksperte, järgides **eesmärgistud valimi põhimõtteid**. See põhineb kindla sihtrühma või juhtumi eesmärgipärasel ehk mitte juhuslikul valikul – valitakse kindlad respondendid olulise informatsiooni saamiseks, mida on nemad kõige sobivamad andma (Maxwell, 2005, p. 88; Teddlie & Yu, 2007, pp. 77-80). Eelnevast tulenevalt valiti respondentideks Hiina eksperdid ning julgeolekueksperdid (vt lisa 12, tabel 15).

Uurimuse käigus kogutud andmete analüüsimiseks esmalt audiosalvestused intervjuudest **transkribeeritakse**. Transkribeerimine toimub ilma helifailide transkribeerimisprogramme kasutamata ehk manuaalselt. Transkribeeritud intervjuusid analüüsitakse kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit kasutades andmeanalüüsiprogrammiga NVivo14. Esmalt intervjuude transkriptsioonide tekst kodeeritakse ning lõpptulemina esitatakse analüüsimisel saadud andmed süstematiseeritult ja kategoriseeritult koodipuu kujul. Taolise analüüsimeetodi põhjus on selles, et teksti kujul olevate andmete analüüsimiseks on vaja teha need esmalt masinloetavaks (Neuman, 2014, pp. 477-480).

2.2. Dokumendianalüüsi tulemused

Peatükis tuuakse välja dokumendianalüüsist saadud tulemused. Uurimisküsimustele vastamiseks ning töö eesmärgi täitmiseks otsustati analüüsida kaht liiki dokumente: riigiasutuste aastaraamatuid ja meediatekste (uudiseid ja pressiteateid). Dokumente analüüsiti kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit ja suunatud kodeerimist kasutades, kusjuures kategooriad moodustati uurimisküsimustest lähtuvalt. Peatükis esitletakse kategooriate kaupa tuvastatud koode ning antakse ülevaade koodide sisust. Visuaalse ülevaate saamiseks kategooriatest, koodidest ning koodide esinemissagedustest dokumentides, esitab töö autor kvalitatiivse andmeanalüüsi programmist NVivo14 genereeritud tabelid ehk koodipuud.

2.2.1. Hiina investeringute ja tehnoloogiate käsitlemine asutuste aastaraamatutes

Esiteks analüüsiti Kaitsepolitsei ameti (KAPO), Välisluure ameti (VLA), Riigi Infosüsteemi ameti (RIA) ja Eesti Panga (EP) aastaraamatuid, mis oma põhiülesannetest tulenevalt tegelevad magistritöös käsitletavate valdkondadega. Nende asutuste aastaraamatute kvalitatiivne sisuanalüüs on magistritöö vaates vältimatu, kuna KAPO ja VLA tegelevad otseselt

Julgeolekuküsimustega, RIA tegeleb lihtsustatult infotehnoloogiliste küsimustega ning Eesti Pank tegeleb teiste ülesannete hulgas hindade stabiilsuse säilitamisega ja finantsüsteemi stabiilsena hoidmisega. Seetõttu keskendutakse Eesti Panga aastaraamatutes Hiinast tulevatele välisinvesteeringutele ning nendega seotud riskidele. Lisaks aastaraamatutele analüüsi selle peatüki raames RIA küberturvalisuse blogipostitusi. Valimisse võetud dokumentide loetelud on esitatud lisa 4 ja lisa 5 (vt lisa 4, tabel 8 ja lisa 5, tabel 9).

Eeltoodule tuginedes on Kaitsepolitsei ameti, Välisluure ameti, Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatute (ja RIA blogipostituste) analüüsi eesmärgiks leida Eestisse tehtavatest Hiina investeeringutest ja Eestis kasutatavatest Hiina tehnoloogiatest lähtuvaid julgeolekuohte.

Aastaraamatute puhul võeti valimisse viimase kümne aasta raportid. Täpsemalt moodustati valim alates nendest raportitest, mis võtavad kokku 2014. aastat (reeglina antakse välja eelmist aastat kokkuvõttev raport). RIA blogipostituste puhul võeti valimisse kõik olemasolevad blogipostitused ehk postitused alates 2014. aasta aprillist kuni 2024. aasta märtsini (kokku 92 blogipostitust). Magistritöö eesmärkide täitmiseks on tegemist piisava perioodiga, tegemaks muuhulgas järeldusi selles osas, kas ja millal Hiinat Eestis julgeolekuohuna teadvustama hakati ning kas ja mil määral võivad Hiina investeeringute vastu võtmine ja tehnoloogiate kasutamine kujutada Eestile julgeolekuohte. Lisaks sellele on 2014. aasta eeskätt Euroopa, aga ka maailma ajaloos märgilise tähendusega, kuna Venemaa Föderatsioon annekteeris Ukrainale kuuluva Krimmi poolsaare, mistõttu Euroopa julgeolek, sealjuures ohtude tajumine muutus kardinaalselt. Samuti on Hiina ja Venemaa partnerlussidemed sellest ajast saati tugevnenud.

Esmalt selgitas magistrant välja, millal hakkasid julgeolekuasutused oma avalikes raportites kirjutama Hiinast ning Hiinaga seonduvatest julgeolekuohtudest ning milline oli aastate lõikes teema kajastamise intensiivsus. Läbi statistilise analüüsi (läbi esinemissageduse loendamise) tõlgendab uurija magistritöö raames seda, kas ja kui suurt ohtu Hiina endast Eestile kujutab (vt lisa 1, tabel 5). Magistrant toetub järelduse tegemisel sellele, et mida suuremat julgeolekuohtu miski Eestile kujutab, seda rohkem julgeolekuasutused teemast kirjutavad, mistõttu on ka otsitavaid sõnakordusi rohkem. Lisaks julgeolekuasutuste aastaraamatutele loetakse sõna „Hiina“ esinemissagedust ka RIA ja EP aastaraamatutes (vt lisa 2, tabel 6), kusjuures kõigi nelja puhul võrreldakse tulemust sõna „Venemaa“ (sh lühendi „VF“) esinemissagedusega. Põhjuseks on see, et kõige otsesemat julgeolekuohtu Eestile on varasemalt kujutanud (ja kujutab endiselt) just Venemaa Föderatsiooni tegevus.

Magistrant kõrvutas oma analüüsi tulemusi 2022. aastal Sisekaitseakadeemias magistritööd kaitsnud Martin Õunapuu (vt tabel 3) analüüsi tulemustega ning leidis erinevusi.

Tabel 3. „Hiina“ esinemise sagedus julgeolekuasutuste aastaraportites 2016-2022 (Õunapuu, 2022)

	Kaitsepolitseiamet	Välisluureamet
2016	0	0
2017	0	57
2018	5	13
2019	*	62
2020	16	174
2021	30	166
2022	52	211

Töö autor leidis eeltoodud tabeli analüüsimisel, et Martin Õunapuu on teinud analüüsi käigus kaks faktviga, mistõttu on tema statistiline analüüs valesti kajastatud. Martin Õunapuu on ekslikult märkinud, et 2019. aastal ei ilmunud KAPO aastaraamatut ning on jätnud tähelepanuta, et nii KAPO aastaraamatus kui ka VLA aastaraamatus kajastatakse info eeskätt möödunud aasta kohta, mitte ilmumise aasta kohta. Töö autor toob lisas 1 välja korrektse tabeli ning on võrdluse huvides lisanud tabelisse „Venemaa“ esinemissageduse aastaraamatutes (vt lisa 1, tabel 5).

Kaitsepolitsei aastaraamatutes 2014 (avaldatud 04.2015) kuni 2017 (avaldatud 04.2018) ei ole kordagi Hiinat mainitud. Esmakordselt on KAPO 2018. aastat käsitlevas aastaraamatus (avaldatud 04.2019) käsitletud Hiinast tulenevaid julgeolekuohte lühikeses lõigus, kus on räägitud Hiina luure värbamiskatsetest ning milles kutsuti üles teatama kahtlastest kokkupuudetest Hiina eriteenistustega. Magistritöö peatükis 1.3. toodi välja, et eestlased Gerli Mutso ja Tarmo Kõuts peeti 2020. aasta septembris KAPO poolt kinni, kahtlustatuna Hiina sõjaväeluure heaks töötamises. Sellest tulenevalt saab nentida, et KAPO poolne teemakäsitlus 2018. aastat käsitlevas aastaraamatus oli aktuaalne ning Hiina eriteenistuste tegevusest Eestile tulenevad julgeolekuohud on reaalsed.

KAPO aastaraamatute puhul on näha selget kasvutendentsi Hiina mainimisel: kui aastal 2018 mainiti Hiinat 5 korda, siis aastal 2022 juba 55 korda. Ilmne langus toimus 2023. aastal välja antud aastaraamatus, mil Hiinat mainiti *ca* poole vähem, kui eelneval aastal (23 korda). Kuivõrd Venemaa mainimine suurenes 2023. aastal võrreldes eelneva aastaga peaaegu saja võrra, võib järeldada, et Hiinat mainiti vähem Venemaa agressioonisõja tõttu Ukrainas, millele KAPO on Eesti geograafilise asendi ja Venemaast lähtuva ohu tõttu tõenäoliselt pööranud oma kõrgendatud tähelepanu.

Välisluureameti hakkas Hiinaga seonduvat kajastama kaks aastat varem kui KAPO. Kuigi VLA oma esimeses aastaraamatus kordagi Hiinat ei maininud, mainiti 2016. aastal välja antud raportis Hiinat 57 korda – küll aga ei puudutatud Eestiga seonduvat ning pigem käsitleti Hiinat Ida-Aasia julgeolekuga seonduvalt. VLA puhul ei saa välja tuua aastate jooksul selget Hiina mainimise kasvutendentsi ajas ning see on ebareeglipäraselt muutuv. Küll aga on näha 2023. aastal välja antud aastaraamatus täpselt sama muutust, mis KAPO aastaraamatus. Kui 2022. aastal välja antud raportis mainiti Hiinat 214 korda, siis aasta hiljem 135 korda. Seega, Venemaa agressioonisõjale eelnenud aastakokkuvõttes (Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2022) mainiti Hiinat peaaegu poole rohkem kui esimest sõja aastat kokku võtvas raportis (Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2023). Taaskord võib järeldada, et suurema osa tähelepanust pälvis vaenuka idanaabri tegevus, mistõttu kajastati vähem Hiina tegevust.

Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi ameti puhul ei ole tegemist julgeolekuasutustega, kuid nagu peatüki raames eelnevalt kirjeldatud, on laiemas kontekstis mõlemal täita oluline roll Eesti julgeolekus – RIA peab tagama küberturvalisuse ja EP finantsüsteemi stabiilsuse. Töö autor toob lisa 2 välja tabeli „Hiina“ esinemissageduse kohta ning on võrdluse huvides lisanud sellele võrdluse „Venemaa“ esinemissagedusega (vt lisa 2, tabel 6).

Magistritöö autor peab tõdema, et Eesti Panga aastaraamatud ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatud magistritööle oodatud lisaväärtust ei loonud. Eesti Panga 2014. aasta aruandest kuni 2022. aasta aruandeni on Hiinat kokku mainitud 16 korda, RIA aastaraamatutes 2014. aasta kokkuvõttest kuni 2024. aasta kokkuvõtteeni 14 korda, kusjuures tekst pigem ei puuduta Eesti Vabariigi julgeolekuga seotud aspekte.

RIA küberturvalisuse blogipostitustes ajavahemikul 04.2014 – 03.2024 on Hiinat mainitud 92st blogipostitusest vaid seitsmes blogipostituses (esinemissagedus 19 korda). Sõna „Hiina“ esinemissagedus RIA blogipostitutes on tabelina välja toodud lisa 3 ning seda on kõrvutatud samuti sõna „Venemaa“ esinemissagedusega (vt lisa 3, tabel 7).

Järgmiseks analüüsis magistritöö autor KAPO, VLA, EP ja RIA valimisse võetud aastaraamatuid (vt lisa 4, tabel 8) ja valimisse võetud RIA küberturvalisuse blogipostitusi (vt lisa 5, tabel 9) kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit ja suunatud kodeerimist kasutades ning kategooriad moodustati uurimisküsimustest lähtuvalt. Sellest tulenevalt kodeeriti tulemused uurimisküsimuste (edaspidi: UK) sisu järgi nelja kategooriasse: **võimalikud Hiina investeringutest lähtuvad julgeolekuohud (UK 1); võimalikud Hiina tehnoloogiate kasutamisest lähtuvad julgeolekuohud (UK 2); võimalikud piirangud Hiina tehnoloogiate**

kasutamisele (UK 3) ja **võimalikud piirangud Hiina välisinvesteeringutele** (UK 4). Lisas 6 paiknevas tabelis on välja toodud kategooriate alla moodustatud koodid (vt lisa 6, tabel 10).

Otsides vastust küsimusele, **milliseid julgeolekuohte võivad Hiina Rahvavabariigi investeeringud Eestile kaasa tuua**, tõusis selgelt esile **Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine** (AR6, AR7, AR8, AR13, AR14, AR15, AR17). Loetletud dokumentidest selgus, et Hiina investeeringud Eestisse (sh investeeringud erasektorisse), kätkevad alati endas Hiina poliitilist huvi (AR6). Dokumentidest nähtus, et Hiina proovib välisinvesteeringutega tugevdada oma positsiooni maailmamajanduses ning saada endale mõjutusvahendit teise suveräänse riigi poliitika enda kasuks suunamiseks (AR7, AR13, AR14). Nii proovib Hiina täita oma peamist strateegilist eesmärki ehk saada globaalseks suurvõimuks (AR14). Hiina ei ole oma sellekohaseid ambitsioone varjanud ning riigipea Xi Jinping on öelnud, et Hiinal tuleb võtta aktiivne positsioon välispoliitikas, olla ülemaailmse rahu ülesehitaja, maailma juhtimises osaleja ning rahvusvahelise korra kaitsja (vt see töö lk 6 ja 31). Veelgi otsesemalt viitab Hiina soovile end teiste riikide suveräänsusesse otsustesse segada see, et Hiinas tuntakse riigipea tasandil uhkust, et riik on suutnud tõhusalt globaalset arvamust suunata ning oma mõju suurendada (vt see töö lk 7).

Uuringust nähtus, et suureks Hiina investeeringutest lähtuvaks julgeolekuohuks saab pidada Hiina **kontrolli objektide üle ja ligipääsu andmetele** (AR6, AR7, AR8, AR13, AR14, AR15). Näiteks on Hiina üheks eesmärgiks omandada kontroll transpordikanalite ja logistiliste sõlmpunktide üle (AR14). Julgeolekuasutused rõhutavad, et Hiinal on väga lihtne sekkuda oma riigiga seotud ettevõtte tegevusse ning saada ligipääsu tundlikele andmetele (AR7 ja AR13). Magistritöö autori hinnangul proovib Hiina oma investeeringutega tekitada sihtriigis hübriidohte. Teisisõnu võib Hiina välisinvesteeringuga omandada kontrolli taristuobjekti üle, mida on hiljem, sobival hetkel võimalik Eesti riigi destabiliseerimiseks ära kasutada.

Kolmanda koodi all ilmneb, et Hiina püüab läbi välisinvesteeringute tekitada **sõltuvust ressursidest**, millega on vajadusel võimalik sihtriigile avaldada majanduslikku survet (AR6, AR7, AR14). Sõltuvus Hiina ressursidest on ohtlik, kuna poliitiliste suhete halvenemisel on neil võimalik seda Eesti vastu relvana kasutada (AR14). Sõltuvuse vältimine aitab tagada Eestil majandusjulgeolekut ning see annab Eestile omakorda võimaluse oma tahtest kantud majanduspoliitikaks (AR6). Majandusliku surve kasutamine teise riigi enda tahtele allutamiseks kuulub hübriidsõjapidamise tööriistakasti (vt see töö lk 33 ja 35). Autori hinnangul ei ole põhjust Hiina investeeringuid heas usus vastu võttes loota, et Hiina, olles autoritaarne riik, ei kasuta tema käes olevaid mõjutusvahendeid teise riigi poliitiliste otsuste mõjutamiseks või sõjalise eelise saamiseks, kui neil peaks selleks vajadus tekkima.

Samuti selgus uuringu raames, dokumente analüüsid, et Hiina investeeringud Eestisse võivad kaasa tuua **ebaausa konkurentsi ja korrupsiooniohu** (AR6, AR8, AR14, AR18). Põhjus, miks Hiinast pärit pakkujad suurema tõenäosusega lääne konkurente võidavad, peitub selles, et Hiina Rahvavabariik subsideerib oma ettevõtteid (AR14, AR18). Lisaks sellele, et see tekitab turul ebaausa konkurentsi, toetab see Hiina eesmärki tekitada teistes riikides sõltuvus oma toodetest või teenustest (AR18). Kaitsepolitsei amet nendib, et näiteks suurte taristuprojektide puhul on vajalik riske hinnata ka korrupsioonivaatest ning sedastab, et Hiina on tundund huvi näiteks Rail Balticu vastu (AR6). Eeltoodu põhjal selgitab magistrant, et korrupsioon on samuti ebaausa konkurentsi vorm, kuna näiteks hanke võidu eest altkäemaksu makstes koheldakse teisi pakkujaid ebavõrdselt ning tegelik madalaima pakkuja tegija hanget ei võida – see tekitab omakorda turul dissonantsi (näiteks hindasid ebastabiilseks muutudes), mis kahjustab Eesti majandust ja seeläbi laiemalt ka julgeolekut.

Aastaraamatutest leiti **näiteid investeerimissoovidest**, kusjuures selgelt paistab välja eelpool mainitud Hiina huvi omandada kontroll transpordikanalite ja logistiliste punktide üle, kui oldi valmis investeerima Tallinna-Helsingi (Talsinki) tunnelisse (AR6, AR14). Kaitsepolitsei amet kirjutas seejuures, et Talsinki tunnel on üks osa Hiina plaanist rajada Põhja-Norrast kaubatee Kesk-Euroopasse (AR6). Aastal 2023 teatas Xi Jinping „Vöö ja Tee“ formaadi kohtumisel, et projekt saab 100 miljardit dollarit lisaraha (vt see töö lk 40). Magistrandi hinnangul tuleb arvestada, et Hiina käitumine rahvusvahelises süsteemis on eelkõige ründava realismi julgeolekuteooriale tuginev. Realistide arusaama kohaselt on riigid rahvusvahelises süsteemis tähtsaimad toimijad, kelle tegevuse esmaseks ajendiks on alati julgeolek (vt see töö lk 21). Sellega seoses on kõige olulisem teadvustada, et Hiina lõppeesmärgiks on enda reeglitel põhineva maailmakorra loomine (vt see töö lk 13) ning seda tuleb arvesse võtta ka Hiina välisinvesteeringute osas.

Vastamaks teisele uurimisküsimusele, **milliseid julgeolekuohte võib Hiina Rahvavabariigi ettevõtete tehnoloogiate kasutamine Eestile kaasa tuua**, moodustati kategooria **võimalikud Hiina tehnoloogiatest lähtuvad julgeolekuohud**. Kategooria alla moodustati kuus koodi, mis sarnanevad suures osas eelmise kategooria alla moodustatud koodidele (vt lisa 6, tabel 10). Nagu eelmise kategooria puhul ilmnas esimesena, et Hiina ettevõtete tehnoloogiate kasutamine võib endaga kaasa tuua **Hiina mõju suurenemise ja suveräänsuse vähenemise** (AR7, AR8, AR13, AR14, AR17, AR18). Välisluureamet on oma sel aastal välja antud aastaraamatus kirjutanud, et Hiina kujundab oma standarditele tuginvat ja erinevaid tehnoloogilisi lahendusi hõlmavat ökosüsteemi ning on seejuures tabanud hästi Hiina tehnoloogiliste ambitsioonidega seotud essentsi, kirjutades:

„Hiina tehnoloogia esiletõus ja levik üle maailma ei ole tingitud ainult Hiina talentide usinusest ja ettevõtlikkusest, vaid tegemist on väga selgelt Hiina riigi suunatud strateegiaga, et koos Hiina standardite eksportimisega ühtlasi kasvatada riigi poliitilist mõjuvõimu.“ (AR18)

Eelnevaga seoses on oluline välja tuua, et Hiina riigipea Xi Jinping on lubanud vältavast sajandist teha „Hiina sajandi“ (vt see töö lk 24). Magistritöö autori arvates saab sõnumi põhiteesiks tinglikult pidada seda, et Hiina peab saama võimsaimaks riigiks maailmas ning kõik tema tegevused peavad seda eesmärki toetama. Sellest johtuvalt on ka tehnoloogilise võimekuse kasvatamine ja teistesse riikidesse oma tehnoloogia eksportimine seotud Hiina tahtega oma mõju kasvatada.

Samuti toodi dokumentides Hiina tehnoloogiate osas julgeolekuohuna välja see, et nende tehnoloogiaid kasutades võime pahaaimamatult anda neile **kontrolli seadmete üle ja ligipääsu andmetele** (AR7, AR8, AR9, AR13, AR14, AR15, AR18, AR38). Julgeolekuasutused hoiatavad selle eest, et seadmetes võivad olla nn tagauksed, mis annavad Hiina luurele juurdepääsu seadmele ning andmetele (AR8, AR9, AR13, AR14, AR18, AR38). Välisluureamet nentis juba 2019. aastal välja antud raportis, et tavaliseks on saanud Hiina päritolu IT seadmetest turvaaukude ja tagauste avastamine (AR13). Andmeid võivad koguda isegi Hiina droonid ning kui neid lennutada kriitilise taristu kohal, on oht, et Hiinasse lekib tundlikku, julgeolekut ohustavat teavet (AR38). Andmete Hiina liikumise ohust hoiatas USA 2019. aastal Taani võimu alla kuuluvaid Fääri Saari, kuna tekkis oht, et saarestikule rajatakse 5G võrk Huawei seadmetega (vt see töö lk 41). Samuti soovib magistritöö autor rõhutada, et Hiina kontroll seadmete üle loob neile ka teisi võimalusi. Näiteks 2021. aastal avastas Leedu valitsus, et Hiina nutitelefonides on rakendused, mis tsenseerivad fraase „Elagu Taiwani iseseisvus“ ja „Vaba Tiibet“ (vt see töö lk 32). Olukorras, kus üks riik ehitab kogu oma sidetaristu välja Hiina seadmetega, annab see Hiinale potentsiaalse võimaluse vajadusel teravat jõudu rakendada veel suuremal määral, võimaldades seeläbi kujundada sihtriigi käitumist endale sobivas suunas igal ajahetkel. Teravat jõudu kasutava riigi eesmärk on süsteemselt alla suruda poliitilist mitmekesisust ning sõnavabadust oma riigi huve kindlustamiseks (vt see töö lk 25 ja 26). Autoritaarne Hiina seda taktikat kasutab ning kui teine riik loob neile selleks vajalikud vahendid, on Hiinal lihtsam oma mõjutustegevust teha.

Sõltuvus Hiina tehnoloogiast ja toodangust üldisemalt, nõrgestab samuti Eesti majandusjulgeolekut ning annab Hiinale võimaluse poliitilise mõjuvõimu laiendamiseks (AR7, AR13, AR14, AR15, AR18, AR27). Xi Jinpingi strateegia on suunata kõik ressursid tehnoloogia arendamisse, et muuta teised riigid Hiina tehnoloogiast sõltuvaks (AR15). Hiina

tehnoloogiatest sõltumine suurendab Hiina majanduslikku- ja poliitilist mõju, nõrgestades teiste riikide tarneahela toimepidevust ja julgeolekut (vt see töö lk 8 ja 41). Eesti Panga 2022. aasta aruandest nähtub selgesti, et kogu Euroala oli juba toona Hiinast sõltuv, kuna Hiinas kehtinud ranged koroonapiirangud põhjustasid Euroopa ettevõtetele tarneahelahäireid ning komponentide nappusest tingitud raskusi (AR27). Magistrandi hinnangul tuleb COVID-19 pandeemia põhjal teha järeldus, et sõltuvust Hiina tehnoloogiatest ja toodangust tuleb viivitamata vähendada ja keskenduda oma võimekuse arendamisele. Ei ole välistatud, et lähitulevikus tekib sarnaseid pandeemiaid. Samuti ei ole välistatud, et Hiina võib pahatahtlikult peatada oma toodangu eksportimise näiteks Taiwaniga relvakonflikti sattudes, mille tõenäosus ajas ainult kasvab. Tuleb arvestada, et Hiina Rahvavabariik ei ole endiselt loobunud plaanist Taiwan endaga ühendada ning Xi Jinping on öelnud, et ei loobu õigusest kasutada selleks jõudu (vt see töö lk 7, 15 ja 24).

Nagu eelmises kategoorias, kerkis tehnoloogiategi puhul uurimuses esile **ebaaus konkurents** (AR14, AR18). Taas tuleb välja tuua, et Hiina ettevõtted saavad alati pakkuda odavamaid tooteid, kuna Hiina riik subsideerib neid (AR14). Magistrant rõhutab, et tegemist on Hiina kavalusega, mille eesmärk on turult välja suruda teised pakkujad. See kannab mitut eesmärki: tekitada sõltuvus Hiina tehnoloogiatest ja toodetest, suurendada oma mõjuvõimu ja suurendada ärilist kasumit. Autor selgitab, et juhul kui Hiina saab monopoolse seisundi tehnoloogiate ja toodete eksportijana, ei ole tal ka takistusi hindade mitmekordistamiseks. Seega, vaatamata sellele, et Hiina tehnoloogiate ja toodangu ostmine näib hetkel kasumlik, tekitab see pikas perspektiivis majandusele (sh majandusjulgeolekule) korvamatut kahju.

Dokumente analüüsisides leiti näiteid Eestis kasutatavatest **Hiina tehnoloogiatest ja äppidest** (AR18). Välisluureamet hoiatab, et peale seda, kui Huaweiil keelati Eestis 5G võrke arendada, on imbutud päikese- ja tuuleparkide arendamisse (AR18). Samuti avaldatakse muret videorakenduse TikTok osas, mis kogub andmeid mitte ainult Eestis, vaid kogu maailmas (AR18). Andmeid saab kasutada nii tehisintellekti arendamiseks kui ka luure-eesmärkidest lähtuvalt (AR18). Seega iga TikToki kasutaja või Huawei telefoni ostja aitab kaasa Hiina arengule. Töö autor arvab, et Eestis ei ole tehtud piisavalt teavitustööd selles osas, mida Hiina tehnoloogiate (sh äppide) kasutamine endaga kaasa toob, mistõttu ei tee inimesed ka pingutusi nende vältimiseks. Eelnevale tuginedes on vaja parandada kommunikatsiooni, et välja toodud ohte teadvustataks. Autori hinnangul lasub siin selge vastutus riigil endal ning tuleb nentida, et teavitustöö tegemine sõltub täielikult poliitilisest tahtest.

Kolmanda uurimusküsimuse eesmärk oli välja selgitada, **kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina tehnoloogia kasutamisele julgeolekuriskide maandamiseks.**

Aastaraamatute kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusena moodustati selle kategooria alla kaks koodi: **loobuda Hiina tehnoloogiast ning taustauuringud ja riskianalüüs.**

Vaatamata sellele, et Hiina tehnoloogia on odav ja praegu hästi kättesaadav, on **Hiina tehnoloogiast loobumine** julgeolekuriskide maandamiseks tõenäoliselt lähitulevikku prognoosides vältimatu (AR18, AR38). Võttes arvesse maailmas toimuvat ning praeguseks Hiina tehnoloogiates teadaolevaid julgeolekuriske, on sellise soovitusena andnud nii Välisluureamet kui ka Ameerika Ühendriikide Föderaalne Juurdlusbüroo (AR18, AR38).

Koodi **taustauuringud ja riskianalüüs** all ärgitatakse analüüsima riske ning kaaluma ohte, mida Hiina tehnoloogiatega kasutamine endaga võib kaasa tuua (AR13, AR14, AR18). Küll aga ei nähtu dokumentidest, et kui Hiina ettevõtte taustauuring oleks korras ja riskid väikesed, võiks Hiina investeringud lubada. Magistritöö autor rõhutab, et nii magistritöö teooria osast kui uurimuslikust osast nähtub Hiina selge soov lõhkuda rahvusvahelist julgeolekuarhitektuuri ning seda enda tahtest kantult ümber kujundada. Julgeolekuteoreetiku Mearsheimer'i käsitlemise kohaselt on riigi loogika maksimaalse jõu poole püüdluse osas lihtne: mida võimsam on riik, seda väiksem on oht tema eksistentsile konkurentide poolt (vt see töö lk 24). Hiina kõige suurem konkurent on meie kõige suurem liitlane – USA. Seega tuleb arvesse võtta, et Hiina kasutab kõiki talle kättesaadavaid vahendeid ja taktikaid, et murda USA hegemooniat. See aga ohustab otseselt Eesti julgeolekut.

Neljanda kategooriaga otsiti vastust uurimisküsimusele **kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina välisinvesteeringutele võimalike julgeolekuriskide maandamiseks.** Selleks moodustati kategooria **võimalikud piirangud Hiina välisinvesteeringutele.** Uuringust loodi ainult üks kood – **taustauuringud ja riskianalüüs** (AR7, AR8, AR13). Kuigi dokumentides räägitakse sellest, et tuleb teha riskianalüüs ja hinnata ohte (AR7, AR8, R13), siis magistrandi hinnangul ei ole dokumentides välja toodud eesmärk tuvastada seda, kas Hiinast pärit investeering lubada vaid see, kas investeering on Hiinast pärit. Kaitsepolitseiamet sedastab, et oluline on ära hoida nii Venemaa kui Hiina mõju Eesti kriitilisele taristule (AR8).

Kokkuvõtvalt selgus, et Hiina investeringutest ja tehnoloogiatega nähtuvad sarnased julgeolekuohud, millest peamine on Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine. Üheks suuremaks probleemiks võib pidada seda, et Hiina võib saada kontrolli objektide ja seadmete üle ning samuti ligipääsu andmetele. Lisaks proovib Hiina madalate hindadega tekitada riigis sõltuvust oma ressurssidest ja tehnoloogiatega ning subsideerib oma ettevõtteid, mis omakorda pärsib ausat konkurentsi, halvates majanduse loomulikku toimimist.

Tuginedes selles peatükis selgunud uuringutulemustele, tuleb tõdeda, et ükski Hiina investeering või tehnoloogia ei ole kunagi nii-öelda riskivaba. Vaatamata sellele, et iga investeeringuga ei pruugi kaasneda otseseid mõjuhoobasid, andmete vargust või sõltuvust, tuleb alati arvesse võtta, et Hiina eesmärk on saada hegemooniks – selle põhjus peitub Hiina lähiajalooos. Viimase 30 aasta jooksul, mil Hiina on teiste riikidega suhteid arendanud, on tuleviku tarbeks otsitud juhtööre minevikust ning rahvusvahelise suhtluse narratiivid tuginevad suures osas minevikukogemusele (vt see töö lk 12). Hiina kannatas 19. ja 20. sajandil Lääneriikide poolt pealesurutud poliitika all ning ta ei saanud oma otsustes olla suveräänne, mistõttu tuntakse tänases Hiinas perioodi 1839. aastast 1949. aastani alanduste sajandina (vt see töö lk 13 ja 14). Peter Gries on öelnud, et „alanduste sajand“ on tänase Hiina rahvusvahelise suhtluse alus ning peamine eesmärk on alanduse eest kätte maksta (vt see töö lk 14). Kuigi Hiina lubas 1970. aastatel, et on vastu jõupoliitikale ja hegemoonistaatuse püüdmisele, tehti 180-kraadine pööre 2017. aastal, mil Xi Jinping tuli välja visiooniga, et Hiinal on aeg võtta aktiivne positsioon välispoliitikas, osaleda maailma juhtimises ning olla rahvusvahelise korra kaitsja (vt see töö lk 6 ja 31). Just seetõttu ongi väga oluline mõista Hiina ajalugu ning asetada tema tänane käitumine (välisinvesteeringud, tehnoloogiate tarned, terava jõu- ja hübriidtaktikate kasutamine) Hiina enda narratiivide konteksti. Paradoksaalne kogu teema juures on see, et Hiina on oma strateegilisi eesmärke rahvusvahelisele üldsusele korduvalt välja öelnud, ent vaatamata sellele arutletakse selle üle, kas Hiina võib endast kujutada julgeolekuohtu või on tegemist hea äripartneriga.

2.2.2. Hiina investeeringute ja tehnoloogiate käsitlemine meedias

Teiseks analüüsitakse dokumendianalüüsi raames meediatekste. Uudiste leidmiseks tehakse teemakohaste märksõnadega infootsinguid Google'i otsingumootori abil eesti- ja inglise keeles. Konkreetse uudise valimisse sattumise eelduseks on see, et sellel oleks puutumus Hiina investeeringute- ja tehnoloogiatega seonduvalt Eesti julgeolekuga. Valimisse võetakse ka eeltoodud kriteeriumite alusel pressiteateid. Valimisse võetud dokumentide loetelu on esitatud lisa nr 7 (vt lisa 7, tabel 11).

Uudiseid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit kasutades. Tekstide kodeerimiseks kasutati **suunatud kodeerimist**, mille puhul kodeerimine toimus vastavalt uurimisküsimustele. Sellest tulenevalt kodeeriti tulemused nelja kategooriasse: **võimalikud Hiina investeeringutest lähtuvad julgeolekuohud** (UK 1), **võimalikud Hiina tehnoloogiate kasutamisest lähtuvad julgeolekuohud** (UK 2), **võimalikud piirangud Hiina tehnoloogiate**

kasutamisele (UK 3) ja **võimalikud piirangud Hiina välisinvesteeringutele** (UK 4). Lisas 8 paiknevas tabelis on välja toodud kategooriate alla moodustatud koodid (vt lisa 8, tabel 12).

Magistritöö esimene uurimisküsimus otsib vastust küsimusele, **milliseid julgeolekuohte võivad Hiina Rahvavabariigi investeeringud Eestile kaasa tuua?** Sellest tulenevalt moodustati uudiste analüüsimiseks esimene kategooria ehk **võimalikud Hiina investeeringutest lähtuvad julgeolekuohud**. Selgus, et kõige rohkem tõuseb esile **Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine** (M9, M18, M25, M29, M33). Dokumentides toodi välja, et Hiina kasutab investeeringuid oma mõju suurendamiseks, püüdes riike võlalõksu, mille tulemusena saab Hiina võla katteks 99-aastaks omandada enda investeeringuga rajatud objekti (M9, M25). Kreekas asuva Pireus'i sadama näitel võib see avaldada mõju riigi suveräänsusele – peale investeeringu saamist oli Kreeka vastu ÜRO-s Hiinat kritiseerivatele otsustele (M9, M25). Territooriumi liisimise taktika on otseselt seotud Hiina ajalooa. Kui Briti koloniaalvõim 19. sajandil esimese oopiumisõja ajal Hiina relvajõududest üle oli, hakkasid britid Hiinale peale suruma ebavõrdseid lepinguid (vt see töö lk 6 ja 12). Nii võtsid britid enda kätte ka Hongkongi, mille liisingulepingut pikendati 1898. aastal 99-aastaks (aastani 1997) (vt see töö lk 13). Nüüd kasutab Hiina oma mõjuvõimu laiendamiseks ise sama meetodit, kahjustades sellega võlalõksu võetud riigi julgeolekult (vt see töö lk 40 ja 41).

Samuti selgus uuringuga, et meediatekstides on jõutud tõdemuseni, mille kohaselt Hiina investeeringutest lähtuvaks julgeolekuohuks on seeläbi saavutatav **kontroll objektide üle ja ligipääs andmetele** (M9, M11, M16, M25, M27). Ligipääs andmetele kätkeb endas ligipääsu ka tehnoloogilisele teabele. Palju on räägitud Hiina investeeringutest mõnda riiki, kuid vähem on räägitud sellest, et Hiina võib investeerida ka mõne teise riigi ettevõttesse selliselt, et teisest riigist viiakse tootmine koos tehnoloogilise teabe ja ärisaladustega Hiinasse.

Nii juhtus Eesti ettevõttega Eleon AS, mis teatas 2020. aastal, et esimesed eellepingud 5,6 megavattise tuuliku tootmiseks Hiinas ettevõttega CSSC on juba sõlmitud (M16). Eleoni juhatuse liige rääkis toona, et CSSC oli nende tuulikust huvitatud, kuna CSSC enda tehnoloogia oli vananenud, kuid samas ei kartnud Eleoni juhatust seda, et Hiina nende tehnoloogia ära varastab ning nad tootmisest kõrvale jätab (M16). Küll aga leidis magistrant uurimuse käigus 2023. aastast pressiteateid ja uudiseid selle kohta, et CSSC on tänu innovaatilistele lahendustele valmistanud suurima ja võimsaima tuuliku, tootmisvõimsusega 18 megavatti, kiideldes sealjuures oma arendustegevusalase võimekusega (M26, M28, M30). Siinkohal rõhutab magistritöö autor, et ei ole inseneritehniliste teadmistega ning ei süüdistata eelnevaga Hiina ettevõtet CSSC Eleoni tehnoloogia varguses. Magistritöö autor pelgalt nendib eelneva taustal tõusetuvat kahtlust, et CSSC, kes teeb alates 2019. aastast Eleoniga koostööd, sai oma võimsad

tuulikud välja arendada osaliselt tänu Eleoniga tehtavale koostööle. Ka töö teoreetilises osas ilmneb viide sellele, et Hiina paneb palju rõhku sellele, et välismaised partnerid tarniksid oma tehnoloogiaid Hiina ettevõtetesse, kusjuures see on Hiinale suurt kasu toonud näiteks ka tehisisintellekti arendamisel (vt see töö lk 26 ja 27). Samuti nenditi 2019. aastal Eesti Päevalehes seda, et Hiina poolne tehnoloogiafirmade omandamine annab neile ligipääsu Euroopa firmade oskusteabele ja patentidele, millega saab hakata enda tehnoloogiat tootma (M9).

Lisaks selgus dokumentide analüüsist, et *ca* kümmeaastat tagasi Hiina ohte nii hästi ei tajutud, mistõttu tekitati kategooria alla kood **ohutu ei nähta** (M2, M3). Eesti Vabariigi Riigikogu pressitalitus avaldas 2013. aastal teate, milles märgiti, et kohtumisel Hiina delegatsiooniga arutati Hiina võimalikku investeringut Eesti taastuvenergeetikasse, kusjuures toona peeti võimalikku investeringut kasulikuks ning lubati, et välisinvesteeringuid koheldakse võrdselt, päritoluriigist sõltumata (M2). Positiivselt suhtuti Hiina investeringutesse ka 2016. aastal, kui Hiina ettevõtte CITIC Telecom omandas suurima Eestis paikneva serveripargi ning 470 km pikkuse valguskaabli Läänemeres (M3). See, et ohte toona ei teadvustatud, on kooskõlas aastaraamatutele tehtud analüüsi tulemustega, millest johtus, et KAPO ei käsitlenud aastatel 2015 kuni 2018 välja antud aastaraamatutes kordagi Hiinaga seonduvaid julgeolekuohte (vt see töö lk 47). VLA ei käsitlenud 2016. aastal välja antud aastaraamatus samuti Hiinaga seotud julgeolekuohte ning 2017. aastal välja antud aastaraamatus (mis käsitles 2016. aastat), käsitles VLA Hiinat pigem Ida-Aasia julgeoleku kontekstis (vt see töö lk 48), kuid siinkohal tuleb nentida, et Välisluureameti ülesanne (nagu nimigi ütleb) ongi pigem piiri taha vaadata. Siiski, üldiselt viitavad uuringutulemused sellele, et kuni 2016. aastani suhtutigi Hiina investeringutesse (ja tehnoloogiatesse) pigem positiivselt.

Meediatekstide uurimisel kerkis esile **ebaausa konkurentsi ja salakaubanduse** aspekt (M9, M18). Aastaraamatute analüüsis kirjeldas magistritöö autor, et ebaaus konkurents väljendub subsideerimises (vt see töö lk 50 ja 52). Uudiste analüüsimisel selgus täiendav aspekt. Ilmes, et tähelepanu tuleb pöörata platvormi-tüüpi ettevõtetetele, mis lõikavad kasu võrgustikuefektist – see võimaldab kasutajaid lukustades suurendada Hiina ettevõtetel turukonsentratsiooni (M18).

Erinevalt aastaraamatutest nähtus ka teine konkurentsialane probleem – **salakaubandus**. Näiteks on selgunud, et Kreekas Hiinlaste käsutuses oleva Pireuse sadama kaudu tuuakse Euroopasse Hiina salakaupa, mis jätab Euroopa Liidu ilma tollitasudest (M9). Lisaks peab magistritöö autor oluliseks rõhutada, et salakaubandus võib panna kohalikud tootjad ja kauplejad ebavõrdsesse olukorda, põhjustades liialt madalaid hindasid, kohalike tootjate müügi- ja müügi- ja pankrotistumist. Ebaausa konkurentsi- ja salakaubanduse tõkestamine panustab oluliselt riigi majandusjulgeolekusse.

Valimi seas olnud dokumente analüüsid leiti mitu näidet **Eestisse tehtud Hiina investeringutest** (M3, M10, M16, M17, M18, M24). Nagu eelnevalt välja toodud, ostis CITIC Telekom Eestis serveripargi ja 470 km pikkuse valguskaabli (M3, M24). Samuti tõi magistrant välja Hiina suurettevõtte CSSC investeringu Eesti ettevõttesse Eleon, mille uudne tehnoloogia on patenteeritud rohkem kui 150 riigis (M10, M16, M17). Lisaks eelnevale, lõi Eesti riiklik postiteenusepakkuja Omniva 2015. aastal ühise ettevõtte nimega Post11 koos Hiina kullerfirmaga S.F. Express ning Tallinnasse rajati kaupadele vaheladu (M3). Samuti on Hiina investeringuid vastu võtnud globaalselt tuntud Eesti ettevõtted Bolt ja Transferwise (M18).

Dokumendianalüüsi raames leiti ka **näiteid Hiina investeerimissoovidest** (M2, M12). Hiina on üles näidanud huvi investeerida pelletite tootmisesse, tuuleenergiasse, põlevkivienergiasse ja õlitootmisesse (M2). Magistrant juhib tähelepanu sellele, et tuuleenergiasse investeerimine Hiinal õnnestus, kui tehti tehing Eleon AS-iga (vt see töö lk 55 ja 56). Samuti näitas Hiina üles tugevat huvi investeerida Tallinn-Helsingi tunnelisse ja 5G mastidesse (M12).

Teise uurimisküsimuse eesmärgiks oli välja selgitada, **milliseid julgeolekuohte võib Hiina Rahvavabariigi ettevõtete tehnoloogiate kasutamine Eestile kaasa tuua**. Kvalitatiivse sisuanalüüsi jaoks moodustati uurimisküsimusest lähtuvalt kategooria **võimalikud Hiina tehnoloogiatest lähtuvad julgeolekuohud** ning kategooria alla moodustati kuus koodi, mis sarnanevad suures osas eelmise kategooria alla moodustatud koodidele.

Taas kerkis uuringu käigus esile julgeolekuoht, milleks on **Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine** (M24, M25, M32). Sedastatakse, et Hiinlased loovad oma tugevust, investeerides teiste riikide kriitilisse infrastruktuuri (M24), kusjuures see kasvatab nende mõjujõudu (M25). 2021. aastal Sisekaitseakadeemias välja antud mõttepaberis nenditi, et Hiina mõjutab Eesti poliitikakujundamist ja avaldab mõju tehnoloogiasektoris, sh majandusjulgeolekule (vt see töö lk 9). Magistrant toob välja, et oma mõju laiendamiseks ja teiste riikide suveräänsetesse otsustesse sekkumiseks kasutab Hiina kõiki võtteid, mida saab või mida talle ise pahaaimamatult luuakse. Eesti julgeolekupoliitikat reguleerivas dokumendis „Eesti julgeolekupoliitika alused 2023“ on välja toodud, et Hiina soovib ümber kujundada rahvusvahelise tegevuse norme ning julgeolekuohte kätkeb Hiina soov mõjutada otsuseid ja saavutada kontroll strateegiliselt tähtsate valdkondade üle (vt see töö lk 8).

Kõige rohkem kerkis meediatekstide analüüsi käigus esile probleem, et Hiina tehnoloogiaid laialdaselt kasutades, saavad **Hiinlased kontrolli seadmete üle ja ligipääsu teabele**, sh tehnoloogilisele teabele ja isikuandmetele (M1, M9, M11, M14, M15, M24, M27, M31, M33, M34, M35). Juba 2012. aastal kirjutati uurivas ajakirjanduses, Eesti Ekspressis, et Hiina luure

võib kasutada Huawei ja ZTE tooteid ameeriklaste järele luuramiseks (M1). Eksperdid on uudistes avaldatud teavet selle kohta, et näiteks internetivõrgu keskseadmed on tehnoloogiliselt keerulised ning nende tarkvara ja riistvara sisu ei ole tehniliselt võimalik kontrollida, kusjuures isegi kui põhjalik audit õnnestuks läbi viia, oldaks peale järgmist tarkvarauuendust tagasi alguses, teadmata mida seadmed tegelikult teevad (M11). Samuti hoiatatakse, et kontroll seadmete üle lihtsustab tööstusspionaaži – Hiinlased kopeerivad teiste tehnoloogiat ja enda lahenduste kaitsmisel tuleb olla ettevaatlik (M11). Mitmetes allikates räägitakse ilmselgest julgeolekuriskist, mis tuleneb 2017. aastal Hiinas vastu võetud seadusest, mille kohaselt on igal juriidilisel ja füüsilisel isikul kohustus jagada infot ja teha koostöö Hiina julgeolekuasutustega (M11, M24, M27). USAs on keelatud spionaaži hirmus mitmete Hiina ettevõtete toodete kasutamine, mille sekka kuuluvad näites Huawei ja Hytera (M15).

Siinkohal on kõige olulisem see, et Hiina suunab kõik oma sõjalised-, poliitilised-, diplomaatilised- ja majanduslikud tegevused oma mõju suurendamisele maailmas. Magistrant on töö teoreetilises osas analüüsi käigus jõudnud järeldusele, et sellest tulenevalt on tähtis ka Hiina ajalugu tunda (vt see töö lk 14). Välissuhetes Hiinaga tuleb alati küsida, mis on Hiina ühe või teise teguviisi põhjus ning mis on soovitud tulem. Hiina toetub palju oma poliitikaid planeerides minevikukogemusele (vt see töö lk 12). Eesmärgiks on maailmakord ümber kujundada oma huvidest lähtudes ja saada kõige võimsamaks riigiks (vt see töö lk 13). Riigi eesmärgid aga sõltuvadki tema võimekusest – majanduslikult võimas riik võib majandusliku võimsuse transformeerida sõjaliseks jõuks ning hakata püüdma hegemooniat (vt see töö lk 6 ja 23). Võrdluseks kasutas magistrant Eesti näidet, tuues välja selle, et Eesti ajalugu on täpselt samamoodi seotud meie välispoliitiliste eesmärkidega ning palju toetatakse minevikukogemusele (vt see töö lk 14). Eelneva põhjal ei ole võimalik väita, et Hiina ajalugu ei ole seotud tema praeguste narratiividega, majandus- ja välispoliitikaga ning sõjalise võimekuse kasvatamisega.

Küll aga tuleb tõdeda, et Eestis on Hiina tehnoloogiate kasutamisest kaasneva ohu tajumine suhteliselt uus nähtus ning varem **ohu ei nähtud** (M1). 2012. aastal avaldati ajakirjanduses seisukoht, et Huawei pahatahtlik koostöö Hiinaga on väga vähe tõenäoline ning USA poolne nii-öelda Hiina ohu temaatika tõstatamine on pelgalt turuvõitlus (M1). Magistritöös seni kirja pandu pinnalt saab väita, et kümne aastaga on selline seisukoht muutunud vastupidiseks ning ohte on hakatud selgemalt teadvustama.

Lisaks on meedias tõstatatud teema selle üle, et Hiina tootjad tulevad Eesti turule, tekitades siin **ebaausat konkurentsi** (M18, M31). Näiteks soovis Maksu- ja Tolliamet osta juurde piiripunktides kasutatavaid läbivalgustusseadmeid ning Hiina ettevõtte tegi pea kaks miljonit

soodsama pakkumise kui Eesti ettevõtte – Eesti ettevõtte vaidlustas Hiinlaste hankevõidu ning tulemuseks oli see, et Maksu- ja Tolliamet uut seadet endale ei saanudki (M31). Artiklis tuuakse välja, et Hiinlased tahavadki odava pakkumisega kohalikud tegijad turult tõrjuda ning saavutada seeläbi läänemaailmas monopoli (M31).

Aastaraamatute analüüsis tõi magistrant välja, et ebaausa konkurentsi tekitamine kannab kindlat eesmärki (vt see töö lk 52) – nimelt soodustab ebaaus konkurents ka **sõltuvust Hiina tehnoloogiatest ja toodetest** (M31, M33). ERRi uudisteportaalil selgitati, et tehnoloogilise sõltuvuse riskid võivad realiseeruda läbi sanktsioonide, kus Hiinale ebasobilike poliitiliste otsuste tõttu võib järsku kaduda uute seadmete, seadmete varuosade või tarkvarauuenduste pakkumine (M31). Viimane kätkeb endas selget võimalust Eestile surve avaldamiseks, kuna tegemist oleks hübriidse haavatavusega (vt see töö lk 34 ja 35). Hübriidsete haavatavuste olemasolu annab Hiinale võimaluse mõjutada Eestit ka terava jõu meetodiga, kuna Hiinale ebasobivate seisukohta võtmise kartuses (näiteks Taiwani osas) võidakse ennast tsenseerida (vt see töö lk 27). Magistrant rõhutab, et andes Hiinale võimaluse hübriidohte realiseerida või teravat jõudu Eesti suunal kasutada, nõrgestab see Eesti julgeolekut kõige tõsisemal moel, seades ohtu Eesti Vabariigi suveräänsuse ja põhiseadusliku korra kaitstuse. Ka Soome endine peaminister Sanna Marin on hoiatanud, et Hiina tehnoloogiatest sõltumine ja Hiina standardite levimine suurendab Hiina majanduslikku- ja poliitilist mõju, nõrgestades teiste riikide tarneahela toimepidevust, tehnoloogilise arengu jätkusuutlikust ja julgeolekut (vt see töö lk 41).

Uudiseid analüüsid leiti **näiteid Eestis kasutatavatest Hiina seadmetest** (M1, M4, M5, M6, M7, M15, M23, M27, M31, M34). Kirjutatud on Huawei ja ZTE võrguseadmetest (M1), Nuctechi läbivalgustusseadmetest Eesti piiridel (M31) ja Politsei- ja Piirivalveameti poolt kasutatavatest Hikvisioni turvakaameratest (M27). Lisaks eelnevale leiti uurimuse käigus, et 2017. aastal omandas Hiina ettevõtte Hytera Suurbritannia ettevõtte Sepura (M5, M6, M7). Avalikele allikatele tuginedes nähtub, et Sepura raadioterminale kasutavad Eesti jõuametkondadest näiteks Politsei- ja Piirivalveamet ja Kaitsevägi. Hytera tehnoloogiate kasutamine keelustati USA-s 2020. aastal Trumpi administratsiooni poolt, kuna oli oht, et seadmeid kasutatakse luuretegevuseks (M15). Samas kirjutati juba 2017. aastal väljaandes Daily Mail sellest, et Hytera poolt Sepura omandamine toob endaga kaasa julgeolekuriske (M5). Seetõttu on äärmiselt muret tekitav, et Eesti Politsei- ja Piirivalveameti ja Kaitseväge kasutuses on sideseadmed, mille omanik on olnud Hiina. Vaatamata sellele, et 2022. aasta sügisel omandas Sepura Suurbritannia ettevõtte Epiris (ja Hytera selle omanik enam ei ole), on magistrilt välja toonud, et riskid säilivad sellegipoolest. Probleem peitub selles, et seadmetesse võivad olla tekitatud tagauksed ning peale tarkvarauuendusi ei saa enam kindel

olla, mida seade täpselt teeb (vt see töö lk 51 ja 58). Samuti on muret tekitav, et Eesti meedias ei ole magistrandile teadaolevalt üldse kajastatud fakti, et Sepura oli aastatel 2017-2022 Hiina ettevõtte käes. Võttes arvesse, et Hiina võimaliku kontrolli puhul Sepura seadmete üle, on Eestile tegemist on hübriidse haavatavusega, oleks seda teemat tulnud laiemal avalikkuse ees käsitleda, kuna tegemist on kriitilise julgeolekuohuga.

Kolmanda uurimusküsimuse eesmärk oli välja selgitada, **kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina tehnoloogia kasutamisele julgeolekuriskide maandamiseks.** Kategooria alla moodustati ainult üks kood, kuna meediatekstidest selgus, et kõige rohkem kirjutatakse **taustauuringu nõudest ettevõtetele ja riskide hindamisest** (M11, M18, M24, M31). Eestis on Riigi Infosüsteemi Amet lubanud teistele asutustele abiks olla, hindamaks riske, mis võivad kaasneda erinevate seadmete kasutamisega (M31). Ent selle üle, kui sügavalt uurida ettevõtte tausta, otsustab liikmesriik ise (M24). Siinkohal säilib oht, et Hiinale negatiivse otsuse korral hakatakse Eestit nii-öelda karistama ja mõne tehnoloogia Eesti poolt heaks kiitmist proovitakse saavutada näiteks majandusliku surve tekitamisega nagu prooviti seda teha Fääri Saarte puhul (vt see töö lk 41). Seepärast on magistrandi arvates oluline, et Eesti ei laseks luua selliseid mõjuhoobasid ning oleks võimalikult vähe Hiinaga majanduslikult seotud.

Neljanda ja viimase uurimusküsimusega sooviti teada saada, **kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina välisinvesteeringutele võimalike julgeolekuriskide maandamiseks.** Selleks moodustati kategooria **võimalikud piirangud Hiina välisinvesteeringutele**, mille alla moodustati kolm koodi.

Koodi alla **investeeringute keeld kriitilisse taristusse** selgus, et meediatekstides on käsitletud erinevaid juhtumeid, kus Hiina on investeerinud teiste riikide kriitilisse taristusse ning avaldatud seisukohti selles osas, kas tegemist on mõistlike investeeringutega (M18, M23, M24). Pigem jõutakse tõdemuseni, et kriitilisse infrastruktuuri investeeringute laskmine on ohtlik. Näiteks Saksamaal sai teravat kriitikat Olaf Scholzi otsus müüa osa Hamburgi sadamast Hiinlastele – rõhutati, et elektrijaamad, gaasivõrgud, sidevõrgud, sadamad või raudteed ei tohiks kunagi sattuda autoritaarsete riikide nagu Hiina või Venemaa kätte (M24). Sadamate arendamine sh ära ostmine on Hiina „Vöö ja Tee“ projekti nn „tee“ osa ja siinkohal on oluline märkida, et „Vöö ja Tee“ projekt sai 2023. aastal 100 miljardit dollarit lisarahastust (vt see töö lk 40). Juba 10 aastat tagasi kirjutas julgeolekuteoreetik Mearsheimer, et Hiina arenemine võimsaks riigiks võib muuta praeguse rahvusvahelise süsteemi aluseid (vt see töö lk 19). Võimekus investeerida teistesse riikidesse 100 miljardit on kahtlemata võimsuse etaloniks ning Hiina eksperdid näevad võimsates „Vöö ja Tee“ raames tehtavates investeeringutes samuti ohtu praegusele maailmakorrale (vt see töö lk 40). Oluline on teadvustada, et see väidetav

majanduslik projekt peidab endas sõjalist iseloomu ning vajadusel saaks Hiina kasutada enda poolt ära ostetud sadamaid oma mereväe tugipunktidenä (vt see töö lk 40).

Teiseks selgus uuringus, et oluline on välisinvesteeringute puhul **riskide hindamine** (M9, M15, M18, M25). Selle olulisust on hakatud tähtsustama kogu euroalas ning 2019. aastal kiideti Euroopa Liidus heaks eelnõu, mille alusel Euroopa Komisjonis välisinvesteeringuid rangemalt hinnatakse (M9). 2023. aasta jaanuaris kirjutati Rahvusringhäälingu uudisteportaalis, et Euroopa Liidus on jõutud ühtsele arusaamale, et Hiina investeeringud võivad olla nii-öelda „Trooja Hobused“ Euroopas ning vaja on ühtset reeglite süsteemi strateegiliselt tähtsate objektide müügil välisriikidele (M25). Eestis võeti Välisinvesteeringute usaldusvääruse hindamise seadus vastu 2023. aasta septembris (vt see töö lk 42). Samas tõi magistratõõ autor juba teoreetilises osas välja selle, et kuigi seaduse alusel hinnatakse kolmandates riikidest pärinevate investeeringutega kaasnevaid riske ning välisinvestor ei saa luba, kui investeering võib ohustada Eesti julgeolekut, ei tähenda see, et kõik Hiinast pärinevad (või Hiina ettevõtetega seotud) investeeringud Eestisse automaatselt keelatud oleks (vt see töö lk 42). Magistrandi hinnangul jääb sellega siiski võimalus, et vastu võetakse Eestile ohtlik välisinvesteering, kui potentsiaalne kolmanda riigi investor suudab hästi varjata oma sidemeid Hiinaga, halbu kavatsusi või seotust Eestile vaenulike julgeolekuteenistustega.

Viimaseks toob magistrant välja selle, et veel veidi enam kui kümme aastat tagasi ei teadvustatud kolmandatest riikidest pärit investeeringute puhul võimalikke riske ning oldi arvamisel, et tuleb tagada **võrdsed võimalused kõigile** välisinvestoritele (M2). Nii oli 2013. aastal riigikogu liige Kalle Palling peale Hiina delegatsiooniga kohtumist veendunud, et Hiina investeeringud Eesti energiamajandusse on kasulikud ning kõiki välisinvesteeringuid tuleb kohelda võrdselt (M2). Magistratõõ raames on selgunud, et eksperdid pigem ei soovita Hiina investeeringuid kriitilisse taristusse (sh energiasektorisse), kuna see loob Hiinale Eesti suhtes ohtlikke mõjuhoobasid. Üldises mõttes ollakse tõdemusel, et Hiina välispoliitiline aktiivsus ja agressiivsus on kasvanud ning ehedateks näideteks selles osas on sõjalised ähvardused Taiwani suhtes või ka nn „hundisõdalase diplomaatia“ viljelemine (vt see töö lk 7, 24, 31 ja 32). Samuti on täna valitsev arusaam, et Hiina lõppeesmärgiks on enda reeglitel põhineva uue maailmakorra loomine (vt see töö lk 13), mistõttu ei ole põhjust Hiina investeeringuid heas usus vastu võttes loota, et ta ei kasuta tema käes olevaid mõjutusvahendeid teise riigi poliitiliste otsuste mõjutamiseks või sõjalise eelise saamiseks.

2.3. Ekspertintervjuude tulemused

Lisaks dokumendianalüüsile kasutati magistritöös andmekogumise meetodina poolstruktureeritud ekspertintervjuusid (vt lisa 10 ja lisa 11, tabel 14). Sarnaselt dokumendianalüüsile analüüsiti intervjuusid kvalitatiivset sisuanalüüsimeetodit kasutades ning ekspertintervjuude analüüsiks moodustati uurimisküsimustest lähtudes neli kategooriat: **võimalikud Hiina investeringutest lähtuvad julgeolekohud (UK 1), võimalikud Hiina tehnoloogiate kasutamisest lähtuvad julgeolekuohud (UK 2), võimalikud piirangud Hiina tehnoloogiate kasutamisele (UK 3) ja võimalikud piirangud Hiina välisinvesteringutele (UK 4)** (vt lisa 13, tabel 16).

Esimese uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, **milliseid julgeolekuohte võivad Hiina Rahvavabariigi investeringud Eestile kaasa tuua**. Sellest tulenevalt moodustati kategooria **võimalikud Hiina investeringutest lähtuvad julgeolekohud**. Kõige rohkem tõid eksperdid välja, et ohuks on **Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine** (E1, E2, E3, E4, E5). Kõik respondendid olid ühte meelt selles osas, et Hiina eesmärk on maailmas oma mõju laiendada ning investeringud on üks viis, kuidas mõju teistes riikides saavutada. Samamoodi leiti, et suured investeringud annaksid Hiinale võimaluse mõjutada Eesti poliitilisi otsuseid endale sobivas suunas.

„Ilmselt ma juba puudutasin ka neid põhilisi, et selle rahaga kaasneb teatav mõjutamishoob Pekingile. Kas siis selle projekti käigus või hiljem ostetakse nii-öelda mingi osalus endale näiteks projektiga tehtud sadamas, eksle, et nagu me teame, Ateena lähedal on ju Hiina osalusega sadam. Hamburgis nad ostsid killukese sadamast. See on nende käitumismudel. Nad tahavad saada jala ukse vahele siin-seal ja selle suure rahaga käib alati see mõjujõud kaasas.“ (E2, 2024)

„/.../ sellel on poliitiline- ja majanduslik mõju raha kaudu. Sellega on võimalik manipuleerida, kas sa oled oma otsustes sõltumatu. Arendame seda mõtet edasi, mida kogu aeg on räägitud, et Hiina läheb Taiwanile kallale ja kui me oleme Hiinast samal ajal rahalises sõltuvuses – kas me siis ütleme, et meile ei meeldi see, mida Hiina teeb või oleme vait? Kas see ingliskeelne väljend „money talks“ hakkab mõju avaldama või mitte? Kas me pigistame silma kinni, kui Hiina Tiibetis rahvusvähemusi ahistavad või Uiguure kiusavad? Kas me selle raha tõttu hakkame oma väärtusepõhisest välispoliitikast loobuma? (E3, 2024)

Sarnane arusaam valitseb ka julgeolekuteoreetikute seas, kes on prognoosinud, et Hiina arenemine võimsaks riigiks võib muuta praeguse rahvusvahelise süsteemi aluseid (vt see töö lk 19). Samuti on Eesti julgeolekuasutused hoiatanud, et ebasõbralikud riigid loovad investeeringute abil mõjuhoobasid, millega Eesti poliitikat endale kasulikus suunas juhtida (vt see töö lk 8). Lisaks on strateegilises dokumendis „Eesti julgeolekupoliitika alused 2023“ välja toodud, et Hiina eesmärk on kujundada ümber rahvusvahelise tegevuse normid ning tema sooviks on mõjutada otsuseid ja saavutada kontroll strateegiliste valdkondade üle, kusjuures selle saavutamiseks kasutatakse asümmeetrilisi vahendeid (vt see töö lk 8). Kokkuvõtvalt tuleb taaskord tõdeda, et kõik Hiina tegevused (sh investeeringud ja tehnoloogiatarned) lähtuvad alati suuremast strateegilisest eesmärgist, milleks on maailma võimsaimaks riigiks saamine.

Teise koodi all käsitlesid eksperdid Hiina investeeringute vastu võtmisega kaasnevat julgeolekuohtu, milleks on Hiina võimalik **kontroll objektide üle ja ligipääs andmetele**. Kontroll objektide üle tähistab eeskätt füüsilist kontrolli strateegiliselt tähtsate objektide nagu sadamate- (E1, E2, E3, E4), raudteejaamade- ja raudteede- (E1) ning tunnelite- (E1, E2) või näiteks elektrijaamade üle (E5). Andmete all kirjeldasid eksperdid andmeid kontrolli all olevate objektide kohta, näiteks kaubamahtude suurust ja kaubaliiklust (E1), ärisaladusi (E1), isikuandmeid (E3), aga ka andmeid kui tundlikku informatsiooni üldisemas tähenduse (E5).

„Kui neil on kontroll nende infrastruktuuri objektide üle, raudteejaamad, raudteed, sadamad, tunnelid, siis neil on ka hea ülevaade sellest liiklusest, mis seal toimub, mis kaupu veetakse ja kõik, et siis annab kontrolli selle üle ja on lihtsam oma toodangut Hiinast Euroopasse vedada.“ (E1, 2024)

„Sellega võib kaasneda ligipääs tundlikele dokumentidele selle organisatsiooni sees ja nii edasi. Ehk siis poliitiline mõju on ainult üks. Tegelikult see võib avada ligipääsu informatsioonile ja avada võimalused mõjutustegevuseks. Kõige kõrgemal tasemel need ongi kaks asja. Kui see investeering tuleb, siis see võib avada mõjutustegevuseks võimaluse ja infole ligipääsu“ (E5, 2024)

Pilootintervjuus toodi välja veel seda, et Hiina soovib omada kontrolli teiste riikide infrastruktuuri objektide üle, sest see aitab tal ellu viia ka „Vöö ja Tee“ projekti, mis on üks tähtsamaid vahendeid Hiina strateegiliste eesmärkide elluviimisel (E1). Eelneva põhjal saab väita, et ekspertide poolt välja toodud tõdemused lähevad kokku magistritöö teoreetilises osas välja toodud teesidega.

Magistritöö teoreetilises osas on samuti välja toodud, et „Vöö ja Tee“ initsiatiiv on tegelikult pahelise iseloomuga ning näiteks võlalõksu meetodit kasutades üle võetud sadamaid saab Hiina

kasutada oma mereväe tugipunktidena (vt see töö lk 40). Laiemas kontekstis sobitub see magistrandi järeltulekuga, et Hiina käitumine vastab realismi (eeskätt ründava realismi) julgeolekuteoreetilisele käsitlemisele (vt see töö lk 25).

Esiteks tuleb Hiina puhul arvestada seda, et praeguse välispoliitika kujundamisel ja ka narratiivide kujundamisel toetatakse palju minevikule (vt see töö lk 12). Hiina oli enne esimest oopiumisõda suur impeerium, mille järkjärgulist lammutamist läänevõimude poolt saajandi vältel peale esimest oopiumisõda tuntakse „alanduste sajandina“ (vt see töö lk 12 ja 13). Lääneriigid surusid Hiinale peale ebavõrdseid lepinguid, näiteks võeti maad 99-aastaks rendile – küll aga kasutab Hiina tänapäeva täpselt samasugust meetodit (vt see töö lk 12, 13 ja 41). Kui varasemalt on „alanduste sajandi“ kontekstis keskendunud Euroopa ja Jaapani poolsele agressioonile, nähakse hiljutiste „alanduste“ põhjustajatena Ameerika Ühendriike (vt see töö lk 14). Uued vaenlased on nii-öelda uute alanduste taga, mis omakorda ajendab väliste ohtudega tegelemise egiidi all Hiinat oma sõjalist võimekust parandama (vt see töö lk 14). Siinkohal sobitubki konteksti ründav realism, mille kohaselt on riigi eesmärk maksimaalse jõu poole püüdluse osas väga lihtne: mida võimsam on riik, seda väiksem on oht tema eksistentsile konkurentide poolt (vt see töö lk 24). Seega tuleb taaskord tõdeda, et Hiina ajaloo tundmine nüüdisaegse Hiina käitumise lahti mõtestamisel on äärmiselt oluline.

Kolmandaks toodi selle kategooria all välja **korruptsioonioht** (E2). Magistritööst nähtub, et näiteks Austraalias tegid Hiina julgeolekuasutused läbi ärimeeste annetusi Austraalia erakondadesse ja poliitikutesse, eesmärgiga mõjutada hiljem võimule saavaid poliitikuid Hiinale meelepärases suunas (vt see töö lk 31). Hiina mõjusfääris olev poliitik võib kahjustada oluliselt riigi julgeolekut, võttes näiteks Hiinale soodsaid seisukohti välispoliitilistes küsimustes või mõjutada näiteks mõne strateegiliselt tähtsa objekti müümist Hiinale. Ka üks ekspertidest hoiatas Hiina investeeringutega kaasneva korruptsiooniohu eest.

„Hiina investeerimissoove tuleb vaadata erilise tähelepanuga, sest see on nende käekiri – nad ostavad inimesi ära, et oma rahaga mõjutada otsuseid endale positiivses suunas /.../ Seda on ju näha Aafrikas, Lõuna-Aasias, Lääne-Ameerikas, just nendes riikides, kus seaduse võim on väiksem ja inimese võim suurem ehk korrumpeerunud ühiskondades. Seal on seda eriti hästi näha, et Hiina rahaga ostetakse seda mõjuvõimu poliitikat suunata /.../ ja Hiina kindlasti püüab oma huve Eestis ja mujal suurendada läbi korruptiivsete tegude.“ (E2, 2024)

Magistrandi hinnangul on Eesti ühiskond korruptsiooni negatiivsetest mõjudest majandusele ja julgeolekule suhteliselt hästi teadlik ning adutakse, et eriti kõrgemate riigiametnike

korruptsioon õõnestab tugevalt õigusriigi alustalasid, nõrgestab majandust ning kahjustab Eesti Vabariigi julgeolekut ja põhiseaduslikku korda.

Samuti tõid eksperdid intervjuude käigus välja **näiteid Eestisse tehtud investeeringutest** (E3, E4) ja **näited Hiina investeerimissoovidest Eestisse** (E1, E2, E3, E4, E5). Eestisse tehtud investeeringutest toodi välja Magnetic MRO (E3) ja CITIC Telecomi juhtum (E4). Investeerimissoovide all toodi välja Tallinn-Helsinki (Talsinki) tunnel (E1, E2, E3, E4, E5), Huawei 5G mastid (E1), põlevkivitööstus (E3), Muuga sadam (E4) ja Saaremaa sild (E4).

„Minu teada ei ole Hiina Rahvavabariik Eestisse väga suuri investeeringuid teinud. Magnetic MRO on vist kõige suurem investeering, lennukite hooldamise ja remontimise firma.“ (E3, 2024)

„Laiemalt, mis huvi tal on – kui läheme tagasi aastasse 2008, kui ma ei eksi, siis Hiinlased tahtsid ehitada siia Muuga sadamasse, ehitada konteinerterminali ja tegelikult tol ajal selle eesmärk ei olnud Eesti ega Balti turg, vaid just Venemaa turg. Et kaup, mis liigub Hiina ja Venemaa vahelt, et selle laadimine toimuks Muuga sadamas, mitte Ust-Lugas ega Peterburis. Mõistagi, see plaan jäi katki.“ (E4, 2024)

Otsides vastust teisele uurimisküsimusele, **milliseid julgeolekuohte võib Hiina Rahvavabariigi ettevõtete tehnoloogiate kasutamine Eestile kaasa tuua**, moodustati kood võimalikud Hiina tehnoloogiate kasutamisest lähtuvad julgeolekuohud. Sarnaselt eelmise kategooriaga tõid kõik respondendid välja, et Hiina tehnoloogiate kasutamisest tulenevaks julgeolekuohuks on **Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine** (E1, E2, E3, E4, E5). Intervjuueeritavad panid Hiina käitumise laiemasse konteksti ja nenditi, et tehnoloogiate (ja ka investeeringute abil) soovib Hiina ümber kujundada rahvusvahelist julgeolekuarhitektuuri ning luua endale sobivat maailmakorda. Lisaks selgitasid osad respondendid, et see, kui välisriikides kasutatakse Hiina tehnoloogiaid, aitab neil oma tehnoloogiaid edasi arendada (E2, E4). Eksperdid näevad seost Hiina mõju ja suveräänsuse vahel – mida suurem mõju Hiinal teise riigi üle on, seda rohkem ta saab mõjutada ka poliitilisi otsuseid (E1, E2, E4, E5). Samuti toodi välja, et läbi Eesti proovitakse mõjutada ka Euroopa Liidu ja NATO otsuseid (E1, E2, E5).

„Hiina eesmärk on suurendada oma mõju siin regioonis /.../ Laiemas plaanis on Hiina huvitatud globaalse julgeolekuarhitektuuri ja seal hulgas Euroopa oma muutmisest, täpselt nagu Venemaagi.“ (E1, 2024)

„Kui me kasutame neid tehnoloogiaid, siis me aitame neil arendada neid tehnoloogiaid ja mingil hetkel nad võivad selle tagurpidi keerata ja hakata meid seeläbi mõjutama.“

/.../ Hiina jaoks on oluline, et see maailmakord, mis on Lääne riikide juhtimisel loodud pärast II maailmasõda, muutuks.“ (E2, 2024)

„Kuna me oleme palju suuremad, kui me oleme riigina, tänu sellele, et me oleme Euroopa Liidus vetoõigusega, me saame mõjutada mingit kogu Euroopa otsustusprotsessi väga tugevalt ja NATO on meil ka suhteliselt suur mõju. Ja kui läbi mingite mahhinatsioonide siin siseriiklikud meie otsustajaid on kuidagi haavatavad ja mõjutavad, siis see võib olla juurdepääs nüüd NATO-Euroopa liidu infole ja otsustusprotsessidele.“ (E5, 2024)

Hiinapoolne tehnoloogiatarnete kasutamine oma mõju suurenemiseks on olnud vaatluse all ka töö teoreetilises osas. Eestis julgeolekualast teadustööd tegevas Sisekaitseakadeemias sedastati 2021. aastal välja antud mõttepaberis, et Hiina mõjutab Eesti poliitikakujundamist ja avaldab mõju tehnoloogiasektoris (vt see töö lk 9). Magistritöö autor on varasemalt välja toonud, et Hiina panustab oma raha välismaale tehnoloogiliste seadmete tarnimiseks ja telekommunikatsioonivõrkude üles ehitamiseks ning on nentunud, et see tegevus ei ole heast tahtest vasematele riikidele raha jagamine, vaid eeskätt Hiina strateegiliste eesmärkide edendamine (vt see töö lk 41). Hiina senine tõus on avaldanud kardinaalset mõju nii oma rahvale kui globaalses mõõtnes (vt see töö lk 19), kusjuures Hiina ei ole varjanud oma globaalseid ambitsioone (vt see töö lk 6). Eeltoodu põhjal on töö autor magistritöö teooria osas selgitanud, et Hiina soovib selgelt muuta ülemaailmset jõudude tasakaalu ning näitab seejuures üles agressiivset välispoliitikat, kusjuures Hiina majandus on kasvanud nii võimsaks, et Hiina majanduse edust sõltub ka ülejäänud maailma majandus (vt see töö lk 19). Sellest tulenevalt on Eesti julgeolekule oluline, et eeskätt kriitilistes valdkondades tagatakse muuhulgas turvalised tarneahelad (vt see töö lk 8 ja 41), sh tehnoloogiatarnetes.

Kõige rohkem toodi selle kategooria all välja, et Hiina tehnoloogiate kasutamisest lähtuv potentsiaalne julgeolekuoht on **Hiina kontroll seadmete üle ja ligipääs andmetele** (E1, E2, E3, E4, E5). Kontroll seadmete üle kujutab endast ilmset julgeolekuohtu, kuna seeläbi saab Hiina kontrolli ettevõtete üle (E1) ja võimaluse lülitada endale sobival hetkel välja nende hallatavaid seadmeid näiteks sidevõrkudes või energiataristus eesmärgiga riiki destabiliseerida, sh oma liitlase Venemaa eesmärkidele kaasa aitamiseks (E2, E4). Lisaks sellele annab kontroll seadmete üle võimaluse mõjutada taristut füüsiliselt, näiteks tekitades mõnes elektrijaamas õnnetuse (E5). Samas võib tähendada kontroll seadmete üle ligipääsu seda läbivale andmevoole, hõlmates endas nii ligipääsu ettevõtet puudutavale infole kui ka tehnoloogilisele ja oskusteabele (E1, E4), isikuandmetele (E1, E3), teavet kaitserajatiste asukohtadest (E1, E2) ja info kättesaadavust Hiina luurele (E1, E2, E3). Isikute kohta kogutud andmeid saab Hiina

luure omakorda ära kasutada inimese kohta profiili kokkupanemiseks ja tema värbamiseks (E1, E2, E3). Lisaks anname Hiinale võimaluse oma andmetele ligipääsuga täiustada tema tehisintellekti (E1, E2, E4).

„Hiina on väga-väga hea juba selles, mida ta teeb uute tehnoloogiatega, rääkides tehisarust, robotikast, suurandmete kasutamisest ja kui meie kasutame Hiina tehnoloogiaid, mis vahendavad infot Hiina serveritesse, siis me tegelikult aitame neil suurandmeid koguda ja läbi selle me aitame ka neil tehisaru algoritme arendada.“ (E2, 2024)

Tehnoloogiatega puhul on kindlasti märkimisväärne ka see, et nii nagu suurte taristuprojektide puhulgi, kui me kasutame laias mahus Hiina tehnoloogiaid ja mingisugune Eesti tegevus järsku Hiinale ei meeldi, siis Peking võib öelda mingil hetkel, et kuulge, Huawei poisid, keerake nüüd palun see kraan kinni ekssole, et järgmist update'i Huawei mastidele teha ei saa ja te ei saa ka neid praeguseid kasutada, ja ütleme, et kolmandik Eestist on järsku telefonisideta või internetiühenduseta. (E2, 2024)

„Isikuandmed võivad minna Hiina riigi kätte, mille kaudu on võimalik otsida luurele sihtmärke.“ (E3, 2024)

Magistritöö teoreetilises osas on välja toodud, et kommunistliku partei taktika ongi selline, et püütakse luua haavatavat suhet, mida saab hiljem surve avaldamiseks ära kasutada (vt see töö lk 26 ja 27). Tehnoloogiaalane koostöö välismaiste parteritega on Hiinale kasu toonud ka tehisaru arendamisel (vt see töö lk 27). Samuti on välja toodud millist ohtu kujutab Hiina tehnoloogia kasutamine riigi kriitilises taristus, kui 2019. aasta hoiatas USA Fääri Saari selle eest, et Huawei on seaduse järgi kohustatud oma klientide kohta andmeid jagama (vt see töö lk 41). Magistrant nõustub nii teoreetilises osas kui ka uurimuslikus osas ilmnenuid seisukohtadega – Hiina Rahvavabariigi kontroll seadmete üle ja ligipääs seadmetes liikuvatele andmetele kujutab endas tõsist julgeolekuohtu. Ligipääsu võimaldamisega loome vabatahtlikult endale hübriidohu, mida Hiina saab vajadusel kas enda või oma partneri Venemaa huvides ära kasutada. Tegemist on äärmiselt muret tekitava võimalusega, kuivõrd Venemaa Föderatsioon kujutab endast kõige otsesemat julgeohtu Eesti Vabariigile.

Kolmandaks tõid eksperdid välja, et Hiina tehnoloogiatega kasutamise korral võib tekkida **sõltuvus Hiina tehnoloogiatega ja toodetega** (E1, E2, E3, E4, E5). Siin on otseseks ohuks olukord, kui Hiina suudab üle maailma kehtestada nii-öelda enda tehnoloogilised standardid, misjärel mujalt ei ole vajaminevat tehnoloogiat enam saada kui üksnes Hiinast (E1, E2, E4, E5). Sealjuures ei ole Hiina eesmärk mitte muuta enda standardeid, vaid see, et teised

muudaksid enda standardeid Hiina standarditest lähtuvalt (E5). Hiinlaste lõppeesmärk on luua ökosüsteem, kus inimene saab kõik eluks vajalikud seadmed (ja teenused) ühest Hiina ettevõttest ning saab need omavahel suhtlema panna (telefonist elektrivõrguni ja pilveteenusest autoni) (E4). Kõik eelnev toob endaga kaasa enda tootmis- ja arendusvõime taandarengu (E5).

„See on strateegiline plaan, see standardite teema, et viia maailma üha enam Hiina standardite kasutamise poole. Lõpuks ongi see, et saabki kasutada ainult Hiina ettevõtete toodangut, Hiina tehnoloogiat. Miks nad seda teevad? Et turgu üle võtta ja suurendada oma kohaolu.“ (E1, 2024)

Hiina eesmärk ei ole muuta enda standardeid, vaid nende eesmärk on ikkagi, et teised riigid muudaksid enda standardeid. Kui teiste riikide või rahvuste standardid on muudetud vastavalt Hiina huvidele, siis tegelikult me jõuame sellesse olukorda /.../ kus Hiina tehnoloogiat on nii palju ja kui seda üha rohkem toodetakse Hiina standardite järgi, siis lõppkokkuvõttes oleme täielikult sõltuvuses Hiina tehnoloogiast.“ (E4, 2024)

Lisaks on see, et kui me enam ise toota ei suuda, ainult ostame kellegi käest, kes odavamini teeb, siis kaob üks väga kriitilise tähtsusega osa meie ühiskonna toimimisest ära, nagu praegu on peaaegu juhtunud juba maailmas – meil pole tootmisvõimekust, kõik käib Hiinas ja Hiina juba saab üsna palju meid mõjutada selle kaudu. (E5, 2024)

Probleemi tõstatas ka Soome endine peaminister Sanna Marin, kes hoiatas, et seoses Hiina tehnoloogiatega on tõusetunud uus julgeolekurisk, milleks on potentsiaalne oht sattuda sõltuvusse Hiina tehnoloogiast. Ta sedastas, et Euroopa on liialt sõltuvuses Hiina tehnoloogiast ning viitas, et tegemist on haavatavusega, kuna Hiinast sõltumine ja Hiina standardite levimine suurendab Hiina majanduslikku- ja poliitilist mõju, nõrgestades teiste riikide tarneahela toimepidevust, tehnoloogilise arengu jätkusuutlikust ja julgeolekut (vt see töö lk 41). Magistrant rõhutab uurimusest selgunu põhjal, et teisi riike oma tehnoloogiast sõltuvaks muutes püütakse jällegi saavutada oma kõige tähtsamat strateegilist eesmärki, milleks on saada maailma juhiks, hegemooniks. Nii magistratitöö teoreetilises kui ka uurimuslikus osas on korduvalt ilmnenu, et Hiina soovib saada maailma võimsaimaks riigiks ning kõik tegevused peavad seda suunda toetama.

Neljanda Hiina tehnoloogiatega kasutamisest tuleneva julgeolekuohuna tõid eksperdid välja **ebaausa konkurentsi** (E1, E4). Mõlemad respondendid olid sama meelt, et Hiina tehnoloogiatega on lääne ettevõtetele raske konkureerida ning seda eeskätt põhjusel, et Hiina toetab riiklikult oma ettevõtteid, mis võimaldab neil alati madalamat hinda pakkuda. Oldi ühte

meelt ka selles osas, et lõppeesmärgiks on lääne ettevõtted turult nii-öelda välja süüa ja turg üle võtta oma strateegilistest huvidest ajendatult.

„See on neile siuke strateegiline eesmärk sisse süüa end turule ja selleks kõlbab ka alla oma hinna müüa tooteid. See paiskab segamini konkurentsituatsiooni, kahjulik Euroopa ettevõtetele, Ameerika ettevõtetele.“ (E1, 2024)

Magistrant toob välja, et tegemist on majandusjulgeolekut puudutava teemaga. Kaitsepolitseiamet on rõhutanud, et iga strateegilise tähtsusega majandusvaldkond ning ettevõtte mõjutavad riigi majandusjulgeolekut (vt see töö lk 7 ja 8). Ebaaus konkurents kahjustab majandust sarnaselt korruptsioonile, mille puhul ausaid ärimeetodeid viljelevad ettevõtted nii-öelda süüakse ebaausate ärimeetoditega konkurentide poolt turult välja. Nagu aastaraamatute analüüsis välja toodi, tekitavad korruptsioon ja ebaaus konkurents turul dissonantsi (näiteks hindasid ebastabiilseks muutes) ning kokkuvõttes kahjustatakse sellega Eesti majandust ja julgeolekut laiemalt (vt see töö lk 50).

Respondendid tõid näiteid ka **Eestis kasutatavatest Hiina seadmetest ja äppidest** (E1, E2, E3, E4). Enim toodi välja Nuctechi läbivalgustusseadmed Eesti piiridel (E1, E3), Hikvisioni valvekaameraid (E1, E4) ja populaarset sotsiaalmeediarakendust TikTok (E1, E2, E4). Samas tõid respondendid välja, et Hiina tehnoloogiad ei ole igas olukorras julgeolekuohuks.

„Näiteks needsamad Hiina röntgenseadmed piiri peal, millega salakaupa otsitakse ja nii edasi, et kas see on väga suur oht? See on hästi hinnanguline. /.../ Kui piirikontrollis on näha, et keegi smugeldab salasigarette ja see info läheb piltidega Hiinasse, kas see on asi, mis meie julgeolekut kuidagi ohustab? Ma ei ole kindel selles. Seda peavad ka tolli omad hindama.“ (E3, 2024)

„Mu isiklik arvamus on, et me ei pea neid Hiina kaameraid ostma, aga kui nüüd küsida, et kui see kaamera vaatab sisuliselt ühte tänavat ja meil ei ole sõjaolukord, meil on rahuolukord, et kas see on siis probleem, et ta seda tänavat vaatab ja isegi kui sinna sisse saab häkkida ja andmed liiguvad Hiinasse, kas siis on probleem või mitte? Noh, ma ei oska praegu leida vastust, et ta on otseselt probleem.“ (E4, 2024)

Küll aga ei leitud TikToki puhul positiivseid külgi ning eksperdid olid ühte meelt, et selle laialdane kasutamine Eestile ega lääne ühiskonnale kasu ei too (E2, E4). Samas lasub suur vastutus just kasutajate õlul (E4).

„Aga vähetähtis ei ole ka tegelikult ühe inimese TikTok kasutamine eksole. Juba see on julgeolekuoht, kui Hiina julgeolekuasutused oskavad seda õigesti ära kasutada.“ (E2, 2024).

„Kui me võtame näiteks TikTok, et kas TikTok varastab andmeid või me ise anname neid andmeid?“ (E4, 2024).

Magistritöö autori hinnangul võib TikTok olla Hiina Rahvavabariigi kaval kombinatsioon pehmest jõust ja teravast jõust: ühest küljest on loodud atraktiivne rakendus, millega oma meeldivust maailmas suurendada, teisest küljest on tegemist tööriistaga, kus saab läbi rakenduse algoritmide sekkuda teiste riikide infosfääri (vt see töö lk 25).

Otsides vastust küsimusele, **kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina tehnoloogia kasutamisele julgeolekuriskide maandamiseks**, moodustati intervjuude analüüsimiseks kategooria **võimalikud piirangud Hiina tehnoloogiate kasutamisele**, mille alla moodustati 4 koodi.

Üheks enimlevinumaks soovitusena ekspertide seas oli **keeld kasutada Hiina tehnoloogiaid kriitilises taristus** (E1, E2, E3, E4, E5). Osad respondendid nimetasid ükshaaval, milliseid objekte kriitilise taristu alla lugeda, mõned respondendid olid üldsõnalisemad. Kriitilise taristu alla liigitati infrastruktuur (sh sadamad, raudteed ja tunnelid) (E1), energeetika (E1), kommunikatsioonivõrgud (E3, E4, E5) ning julgeolekusektor (E2, E3, E5).

„Kõik tehnoloogiasektorid, mis puudutavad julgeolekut, mis on kuidagi seotud julgeolekuga ei saa Hiina investeringuid võtta või Hiina tehnoloogiaid kasutada.“ (E2, 2024)

„Kõik kriitilise infrastruktuuri ja kriitilisele infole ligipääsu võimaldavad kohad, on need kohad, kus peaks olema eriti ettevaatlik.“ (E5, 2024)

Magistritöö autor on hübriidsõjapidamist käsitlevas peatükis välja toonud, et hübriidsõda hõlmab endas vaenulikke tegevusi, kus ründaja otsib sõjalise sissetungi asemel võimalusi õõnestada oma vastast muude viisidega nagu näiteks luureoperatsioonidega, saboteerimisega ja häkkimisega (vt see töö lk 33). Selleks kasutatakse ära haavatavusi erinevates valdkondades nagu näiteks poliitika- või majanduse valdkonnas, sotsiaal- või infosfääris, samuti võivad haavatavad olla riigi sõjandus ning riigi füüsiline taristu (vt see töö lk 34). Magistrant rõhutab, et füüsilises taristus (sh kriitilises taristus) Hiina tehnoloogiaid kasutades on potentsiaalne oht, et Hiina ei pea taristu haavamiseks üldse häkkimist kasutama. Kui Hiinal on oma ettevõtete

seadmetes tagauksed olemas, ei pea ta seadmetesse ennast sisse murdma, vaid saab nendele igal ajal takistusteta piiramatu ligipääsu. Tegemist on äärmiselt tõsise julgeolekuohuga.

Kõige rohkem töid aga eksperdid välja seda, et Hiina tehnoloogiate kasutamise kaalumisel on vajalik **taustauuringu nõue ettevõtetele ja riskide hindamine** (E1, E2, E3, E4, E5). Taustauuringuga tuleb välja selgitada, millised on ettevõtte sidemed Hiina kommunistliku parteiga ja erinevate riigiasutustega, sh julgeolekuasutuste ja sõjaväega (E1). Selle koodi all andsid respondendid ka vastuse uurimisküsimuses olevale „kas“ küsimusele ning selgus, et piiranguid peab seadma, aga Hiina tehnoloogia lauskeelustamist eksperdid pigem ei poolda (v.a kriitilises taristus ja julgeolekusektoris), juhul kui riskihinnang keelamiseks alust ei anna (E1, E3, E4, E5). Üks ekspertidest küll rõhutas, et Hiina tehnoloogiaid ei saa kindlasti kasutada julgeolekusektoris, aga nentis ka teiste sektorite puhul seda, et Hiina tehnoloogiad paratamatult kujutavad endast julgeolekuohtu ning riski võivad nad kaasa tuua moel või teisel (E2). Samuti nenditakse, et isegi kui väga pingsalt ettevõtete tausta uurida ja riske analüüsida, ei pruugi selguda täit tõde – ettevõtted võivad kiivalt varjata oma seotust Hiina riigiasutustega (E1), samuti võivad välisinvestorid varjata üldse oma seotust Hiinaga ning mõnikord on tausta lõpuni selgeks uurimine ebaotstarbekalt ressursimahukas (E3). Samas nendib üks ekspertidest, et isegi kui taustauuring on korras, säilib ikkagi risk, kuna Hiina ettevõtted on Hiina seaduste järgi kohustatud oma luureasutustega infot jagama ja koostööd tegema (E1)

„Taustauuring on väga oluline. Aga samas jällegi nagu seal seaduses on välja toodud, siis tegelikult kõik need Hiina ettevõtted peaksid andma neile teadaoleva info julgeolekuasutustele.“ (E1, 2024)

„Ma arvan, et tuleb iga kord teha riskihinnang. Kui sul on mingi suvila kuskil ja sa paned sinna Hiina valvekaamera ja sa ise ei ole mingi riikliku taustaga tundlikule infole ligipääsuga inimene, siis see negatiivne mõju on praktiliselt olematu. Kui sa paned selle sama kaamera kuhugi Välisluureameti koridori, siis see on täiesti vastupidine keiss.“ (E5, 2024).

Magistritöö raames on nii teoreetilisest osast, kui uurimuslikust osast ilmnenu, et Hiinas vastu võetud julgeolekuseadus, mille kohaselt on igal juriidilisel ja füüsilisel isikul kohustus jagada infot ja teha koostöö Hiina julgeolekuasutustega, on paratamatult julgeolekurisk (vt see töö lk 41 ja 58). Eeltoodule tuginedes on magistrant arvamusel, et kuna Hiina tehnoloogiatega kaasnevad alati riskid (nt tagauksed), ettevõtted on kohustatud infot julgeolekuasutustega jagama ning ettevõtete tasuta ei ole alati lõpuni võimalik selgeks uurida, on kasulik eelistada sõbralike riikide tehnoloogiaid.

Magistrandi seisukohta toetab ka kood, mille all soovitasid eksperdid võimalusel **eelistada lääne tehnoloogiaid** (E1, E4, E5).

„Mina ideaalis näen seda asja nii, et mida vähem meil Hiina tehnoloogiat kasutuses on, seda parem. /.../ Selle asemel kasutada lääne tehnoloogiat või meile sõbralike riikide tehnoloogiat.“ (E1, 2024).

Võimalike julgeolekuohtude realiseerumise ennetamiseks pakkusid kaks eksperti välja, et **nimekirja koostamine** (E4, E5) selle kohta, kuhu lubada Hiina tehnoloogiaid ja kuhu mitte, oleks sobiv lähenemine.

„Sellele on võimalik väga mehhaaniliselt läheneda, et tehakse mingi nimekiri, et siin ei ole lubatud /.../“ (E4, 2024).

„/.../ kui on kriitilise infrastruktuuri või teatud nimekirja alusel sektorid, siis peaks kohustuslikus korras tegema korraliku riskianalüüsi, kus on kõik asjasse puutuvad ametkonnad kaasatud. See peaks olema selline lähtekoht. Ja kui see annab positiivse tulemuse, siis miks mitte.“ (E5, 2024).

Magistrant mõistab, et ekspertide soovituse taga on see, et Eesti majandus oleks konkurentsivõimeline ja meil oleks võimaliku lääne tehnoloogiaga tehniliste näitajate poolest võrdväärset tehnikat soetada soodsama hinnaga. Küll aga ei jaga magistrant seda seisukohta. Põhjus on selles, et Hiina suunab kõik ressursid tehnoloogia arendamisse, eesmärgiga teised riigid Hiina tehnoloogiast sõltuvaks muuta (vt see töö lk 7). Ostes ja kasutades Hiina tehnoloogiaid, kasvatame järjepidevalt Hiina majandust. Julgeolekuteoreetikud on väga selgelt omavahel sidunud riigi majandusliku võimekuse sõjalise võimekusega – majandusliku tõus muudetakse sõjaliseks jõuks ning hakatakse püüdma hegemooniat (vt see töö lk 6 ja 23). Enamgi veel, julgeolekuteoreetik Waltz on öelnud, et majanduslikult võimsa riigi valik mitte saada supervõimuks on strukturealne anomaalia (vt see töö lk 23). Seetõttu tuleb läänemaailmal aru saada, et ollakse üheskoos vastutavad, kui Hiinal õnnestub muuta praegust julgeolekuarhitektuuri. Autor rõhutab, et Hiina ja Venemaa partnerluse taustal, suurendatakse Hiinat toetades ka Balti regioonis Venemaast lähtuvat julgeolekohtu.

Neljanda uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, **kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina välisinvesteeringutele võimalike julgeolekuriskide maandamiseks** ning selleks loodi ekspertintervjuusid analüüsisid kategooria **võimalikud piirangud Hiina välisinvesteeringutele**, mille alla loodi neli koodi.

Nagu tehnoloogiategi puhul, tõid eksperdid välja **keelu investeerida kriitilisse taristusse** (E1, E2, E3). Kriitilise taristu alla liigitasid eksperdid transpordi- ja logistikasektori (sadamad, raudteed, tunnelid, maanteed) (E1), energeetika (E1) ja finantsvahenduse (E1), samuti kommunikatsioonivõrgud (E3, E4, E5) ning julgeolekusektori (E2, E3, E5).

„Nagu me ei taha, et Venemaa siin asju ostaks, siis miks me peaks tahtma, et Hiina seda teeks? Hiina-Venemaa on suhteliselt ühes paadis, et parem on nad eemale hoida ja leida need vahendid kuskilt mujalt, ma ei tea, pankadele maksta.“ (E1, 2024).

„Kindlasti seda ei tohi teha kriitilise tähtsusega taristu puhul ja üldse mis puudutab Eesti ja Euroopa Liidu julgeolekuküsimusi.“ (E2, 2024)

Magistritöös on välja toodud, et teistesse riikidesse investeerimine on „Vöö ja tee“ projekti põhisammas, mille eesmärk on integreerida maailma idapoolkera Hiina poolt juhitavaks võrgustikuks (vt see töö lk 40). Eksperdid on hoiatanud, et see ei ole lihtsalt majanduslik projekt, vaid vahend Hiina mõju kasvatamiseks (vt see töö lk 40). Tuues näiteks Hiina investeeringud sadamatesse üle maailma, on Hiinlased hiljem kasutanud võlalõksu diplomaatiat ning need samad võla katteks omastanud – neidsamu sadamaid saab Hiina kasutada oma mereväe liigutamiseks (vt see töö lk 40). Teadaolevalt on Hiina jaoks merevägi ka üks hübriidsõjapidamise vahendeid (vt see töö lk 37, 38 ja 39).

Lisaks suurematele investeeringutele toodi välja väiksema mastaabiga investeeringud, milleks on kinnisvara ostmine. Üks respondentidest tõi intervjuus välja, et Hiinlastele peaks olema **kinnisvara ostu keeld julgeoleku- ja kaitserajatiste lähedal** (E1).

„Siis ka võibolla ka kinnisvara ostud julgeolekuasutuste ja kaitseværaajatiste lähedal peaks olema keelatud – see annaks neile võimaluse jälgida /.../“ (E1, 2024)

Magistrant nõustub eksperdi seisukohaga ning peab ohtlikuks olukorda, kus kolmandate riikide kodanikud, eriti Hiina ja Venemaa kodanikud soetavad kinnisvara julgeoleku- ja kaitserajatiste lähedale. Sellise välisinvesteeringu plusse on rakse leida.

Kõige rohkem tõid intervjuueeritavad selle kategooria all välja **taustauuringu nõude ettevõttele ja riskide hindamise** (E1, E2, E3, E4, E5). Nagu eelmises kategoorias tehnoloogiate puhul, andsid siin respondendid vastuse „kas“ küsimusele. Piiranguid peab seadma, aga investeeringute lauskeelustamist eksperdid ei poolda (v.a kriitilise taristu puhul) – ollakse ühte meelt selles osas, et kui riskid on rangete reeglite põhjal hinnatud ja maandatud, võib mittestrateegilise tähtsusega valdkondadesse Hiina investeeringuid lubada. Küll aga nentisid eksperdid taas, et taustauuringu tulemusel ei pruugi ettevõtte tegelikud seosed ja kavatsused

(E1, E3) sh varjatud huvid (E5) lõpuni selguda. Samuti on vaatamata taustauuringule ja riskianalüüsile alati oht, et Hiina ettevõtted jagavad enda poolt kogutud infot Hiina luurega (E1, E3).

„Kui Hiinast tuleb investering Eestisse, siis kindlasti tuleb teha taustauuring selle ettevõtte kohta, et mis sidemed on neil partei ja riigiga, erinevate organisatsioonidega, julgeolekuasutustega, Hiina sõjaväega, siis selle Military-Civil Fusion koostööraamistikuga ja kes on peamised aktsionärid, mis taust neil on.“ (E1, 2024)

Vähesel määral on taustauuringutest kasu, aga küsimus on selles, et mida teha, kui on mingisugune Küprosel asuv firma, mille omanikke sa tegelikult ei tea ja seal on mingisugused varjatud osalused, on need venelased või keegi teine. /.../ Seda ressursi sinna panna, et igast viimast ettevõtet või isikut kontrollida – ma ei usu, et selleks raha leitakse.“ (E3, 2024)

„Ühesõnaga, ei saa öelda, et mitte mingil juhul ei tohi vastu võtta Hiina raha, vaid peab iga kord tegema riskihinnangu ja sellest lähtuvalt otsustama.“ (E5, 2024).

Magistrant toob välja, et 2023. aasta septembris hakkas Eestis kehtima Välisinvesteeringu usaldusväarsuse hindamise seadus, mille alusel hindab spetsiaalne komisjon kolmandatest riikidest pärinevate investeeringutega kaasnevaid võimalikke riske ning välisinvestor ei saa luba, kui investering võib ohustada Eesti julgeolekut (vt see töö lk 42). Magistritöö vaates on oluline rõhutada, et see ei tähenda, et kõik Hiinast pärinevad (või Hiina ettevõtetega seotud) investeeringud Eestisse automaatselt keelatud oleks. Samuti ei saa lõpuni kindel olla selles, et taustauuringuga kogu tõde päevavalgele tuleb ning riskid on täielikult maandatud. Alati säilib oht, et Hiinal on peale investeeringut võimalus hakata realiseerima oma pahelisi kavatsusi.

Viimasena, nagu eelmiseги kategoria all, tõid eksperdid välja **nimekirja koostamise** (E3, E4, E5). Ettepaneku kohaselt tuleks välja kujundada ühtsed riigisisesed põhimõtted selle järgi, millistes sektorites nähakse ohtu (E3) ja koostada konkreetset nimekirjad selle kohta, millistesse sektoritesse võiks Hiina investeeringud lubatud olla ning millistesse mitte (E5).

„Tähtis on paika panna sektorid, kuhu mitte lasta ja sektorid, kuhu lasta /.../ Kõik peab algama sellest, et riik peab ise aru saama, kus need sektorid on kus ta ei taha Hiina mõju. Ma ei ole kindel, kas see töö on tehtud, et kus valdkonnas need ohud on.“ (E3)

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Selle alapeatüki raames esitab autor järeldused, toetudes nii magistr töö teoreetilistele lähtekohtadele kui ka uuringust tulenevatele andmetele ning teeb järeldustele tuginedes ettepanekuid Hiina Rahvavabariigi investeringutest- ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvate hübriidsete julgeolekuohtude maandamiseks.

Magistr töö teoreetilisest osast selgus Hiina ajaloo tähtsus teema käsitlemisel. Hiina ajalool on tähtis roll tema tänase välispoliitika kujundamises, sest rahvusvahelise suhtluse jaoks vormitakse narratiive minevikukogemusele toetudes. Tänapäevases Hiinas on kandvaks narratiiviks „alanduste sajand“, kusjuures Hiina rahva alandamisele rõhuv narratiiv on loodud Hiinlaste enda poolt. Kui varasemalt nähti Hiina rahva alandajatena Euroopat ja Jaapanit, nähakse praeguste alanduste põhjustajana Ameerika Ühendriike. Selle narratiivi eesmärgiks on kujundada rahvuslikku identiteeti, millega masse koondada, et alanduste eest kätte maksta. „Alanduste sajandi“ narratiivi võib pidada seega Hiina strateegiliseks narratiiviks, millega püütakse rahvusvahelist süsteemi enda kasuks kujundada, et **luua uut, enda reeglitel põhinevat maailmakorda**.

Magistr töö autor nõustub selle seisukohaga, et **riigi käitumist on tähtis hinnata tema ajaloo taustal** ning toob võrdluseks Eesti iseseisvuse taastamise järgse välispoliitika, kus tähtsaid otsuseid tehti samuti toetudes ajalookogemusele. Pikk ja vägivaldne Nõukogude Liidu okupatsioon oli inimestel värskest meeles, mistõttu oli Eesti jaoks välispoliitiliselt kõige tähtsamateks sammudeks asutada NATOsse ja Euroopa Liitu, et oleks kindel julgeolekugarantii ja kaitse Venemaast lähtuva ohu eest.

Samuti selgus töö teoreetilisest osast, kas Hiina tulevikuplaanid on rahumeelse või sõjaka iseloomuga. Magistr töö teoreetilisest osast toodi välja, et varasemalt lubas Hiina mitte püüda ülivõimu staatust ning lähtuda rahumeelse tõusu kontseptsioonist – praeguseks on selgunud, et Hiina soovib saada maailma võimsaimaks riigiks. Realismi julgeolekuteooria põhjendab Hiina võimupüüdluseid tema arusaamaga, et teiste üle domineerimine on parim viis rahvusvahelises anarhilises süsteemis ellu jääda. See toob omakorda tähelepanu tagasi Hiina ajaloole, sest majanduslikult ja sõjaliselt nõrk Hiina kaotas peale oopiumisõdasid teistele riikidele palju oma territooriumit, sealhulgas Tiibeti ja Taiwani piirkonnad. Realismivoolu esindajate kohaselt on riigi majanduslik võimekus ja sõjaline võimekus omavahel seotud – majanduslikult võimekad riigid on saanud tavaliselt suurvõimudeks. Magistr töö autor nõustub julgeolekuteoreetikute seisukohaga ning nendib, et **see võib olla üks peamine põhjus, miks Hiina tehnoloogia- ja majanduse arengusse nii palju panustab – majanduslik edu loodetakse muuta sõjaliseks**

jõuks. Teoreetilises osas on Hiina sõjaka retoorikaga üles ehitatud välispoliitika pinnalt järeldatud, et Hiina **käitumine vastab kõige rohkem ründava realismi käsitlusele.**

Töö teoreetilises osas selgus veel, et **Hiina kasutab oma mõju saavutamiseks** ja laiendamiseks eriilmelisi, kuid pigem **agressiivseid taktikaid.** Tema „tööriistakasti“ kuuluvad pehme jõud, mis ei ole olemuselt jõuline taktika, aga ka kõva jõud ja **terav jõud,** mis on olemuselt agressiivsed taktikad. Teravat jõudu kasutatakse eelkõige autoritaarsete riikide poolt ning see on mõeldud sekkumiseks teise riigi poliitilistesse- ja infosfääri, milleks kasutatakse peamiselt kolme tüüpi tööriistu: etnilisi tööriistu; meediatööriistu ja akadeemilisi/teaduslaseid tööriistu. Hiina on terava jõuga mõju avaldanud ka Eestis, kui 2020. aastal keelas Taru Ülikooli juhtkond avaldada artikli, mis kajastanuks Tartu Ülikooli ja Huawei koostöölepe kitsaskohti. Siinkohal võib järeldada, et Hiina rahastuse kaotamise hirmus otsustas Tartu Ülikool rakendada enesetsensuuri ning ohvriks toodi ajakirjanduslik objektiivsus ja sõnavabadus. Magistritöö autori hinnangul on eelneva näite põhjal **terava jõu puhul tegemist väga latentse, kuid ohtliku mõjutamise vormiga** – rahalise investeringuga saab mõjutada kellegi käitumist endale soodsas suunas, ilma juhtnõore andmata, sest teine pool kardab probleemide tekkimisel investeeritava rahavoo lõppemist.

Samuti selgus Hiina teoreetilise käsitlemise raames, et sarnaselt Venemaaga kasutatakse oma tahte elluviimiseks hübriidtaktikat (hübriidsõja kontekstis). Magistritöö autor töötas läbi mitmeid hübriidsõja definitsioone ning hübriidsõdade olemust selgitavat teooriat ning sünteesis **universaalse definitsiooni:** hübriidsõda on multidimensionaalne, konventsionaalseid- ja mittekonventsionaalseid vahendeid kasutav sõjapidamise vorm, mille peamiseks eesmärgiks on rünnatavas riigis hübriidohtude tekitamine või olemasolevate hübriidohtude realiseerimine ühiskondlike haavatavuste võimendamise tagajärjel ning realiseerunud hübriidohtude edasine ära kasutamine riigi ulatuslikuks destabiliseerimiseks ja oma tahtele allutamiseks.

Teoreetilises osas selgitati hübriidsõda käsitlevas peatükis lisaks seda, et Hiina on sõjalise võimekuse poolt kolmandal kohal maailmas, mis võimaldaks tal vallutada teisi riike. Hiina ähvardab pidevalt Taiwani sõjalise kallaletungiga, mistõttu jäi esialgu vastuseta, miks Hiina ei ole siiani otsustanud näiteks sõjakäigu kasuks Taiwani või Tiibetisse. Teoreetilisi lähtekohti analüüsid selgus, et Hiina kasutab hübriidset lähenemist, kuna tahab kontrollida valitseva hegemooni, Taiwani suurima liitlase USA nii-öelda punaseid jooni. Magistrant rõhutab teooriast selgunud lähtekohta, et kuigi **regionaalsel tasandil on Hiina puhul tegemist suurvõimuga, ei olda vastasseisuks valitseva hegemooniga ehk USAga valmis.**

Üks oluline järeldus, mille teoreetilisele osa põhjal võib formuleerida on see, et ajaloole tuginev ja ründavale realismile vastav Hiina välispoliitika, mille elluviimiseks kasutatakse nii teravat jõudu kui hübriidset lähenemist, saab täiesti uue tähenduse Hiina välisinvesteeringute tegemise ja tehnoloogiate eksportimise taustal. Eeltoodud järelduse sisu peegeldub Hiina „Vöö ja tee“ initsiatiivis. Magistritöös on välja toodud, et tegemist on ajaloo suurima taristu ehitamise projektiga. Vaatamata sellele, et Hiina kuvab „Vöö ja tee“ initsiatiivi majandusliku projektina, näevad eksperdid selles ohtu praegusele maailmakorrale.

Magistritöö teoreetilises osas selgub, et nii julgeolekuteoreetikud, Hiina eksperdid kui ka Eesti julgeolekuasutused on välja toonud, et Hiina pikem eesmärk on kontrollida kaubanduskanaleid, logistilisi sõlmpunkte ning muuta teised oma tehnoloogiatest sõltuvaks. Magistrant toob välja, et **saavutades kontrolli teiste riikide taristu üle ning muutes teised riigid oma tehnoloogiatest sõltuvaks, annab see Hiinale taas võimaluse kasutada oma poliitilise tahte saavutamiseks teravat jõudu ja hübriidsõjapidamise võtteid.**

Lisaks sellele selgitas magistrant välja, et Hiina kasutab oma mõju suurendamiseks ning füüsiliseks territooriumi laiendamiseks meetodit, mida kasutati minevikus Hiina peal. Nimelt, peale oopiumisõdasid suruti lääneriikide poolt Hiinale peale ebavõrdseid lepinguid ning liisiti neilt maad 99-aastaks. Sama meetodit kasutab Hiina täna „võlalõksu diplomaatia“ raames. Meetod toimib läbi investeeringute – Hiina teeb rahaliselt väga suure investeeringu teise riiki, misjärel teine riik jääb Hiinale võlgu. Kui investeeringu sihtriik ei suuda võlga tasuda, võtab Hiina võla katteks ehitatud objekti, näiteks sadama endale 99-aastaks. Magistrandi hinnangul on see kombinatsiooni mineviku eest kätte maksmisest ja strateegilisest ettemõtlemisest, kuna Hiina saab neid sadamaid kasutada oma kaupade-, aga ka potentsiaalselt **sõjaväe liigutamiseks.**

Seega võib töö teoreetilise osa põhjal välja tuua viis peamist järeldust:

1. Hiina käitumist ja välispoliitilisi ambitsioone tuleb hinnata tema ajaloo taustal, kuna palju toetatakse poliitika- ja narratiivide vormimisel minevikukogemusele.
2. Hiina paneb rõhku majanduse- ja tehnoloogia arengule, et muuta majanduslik jõud sõjaliseks jõuks, kusjuures lõppeesmärgiks on luua uus enda kujundatud maailmakord.
3. Hiina käitumine vastab ründava realismi käsitlusele ning välispoliitiliste eesmärkide saavutamiseks kasutatakse agressiivseid taktikaid nagu terav jõud ja hübriidsõjapidamine.
4. Hiina on hetkel võimas regionaalsel tasandil, kuid ei ole valmis sõjaliseks vastasseisuks USA-ga.

5. Teistesse riikidesse investeerimise ja tehnoloogiate tarnimise eesmärgiks on luua võimalusi terava jõu ja hübriidsete taktikate kasutamiseks, et laiendada oma mõju maailmas ning panna teisi riike oma tahte järgi käituma.

See, kuidas teoreetilise osa järeldused puudutavad Hiina Rahvavabariigi investeeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvaid hübriidseid julgeolekuohte, selgus konkreetsemalt töö empiirilises osas.

Dokumendianalüüsides ja ekspertintervjuudest selgusid töö teooria konteksti sobituvad Hiina Rahvavabariigi investeeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvaid hübriidseid julgeolekuohtud, mis olid nii aastaraamatute analüüsis (*tinglikult esimene analüüs, koodiga A1*), meediatekstide analüüsis (*tinglikult teine analüüs, koodiga A2*) kui ka intervjuude analüüsis (*tinglikult kolmas analüüs, koodiga A3*) enamjaolt sarnased ja erinevusi oli pigem vähe (vt tabel 4). Lisaks selgus, et ohud ja ohtudega tegelemise soovitusel on sarnased nii Hiina investeeringute kui ka Hiina tehnoloogiate osas. Seoste väljatoomiseks ühendas magistrant uurimisküsimustest moodustatud kategooriate lõikes samased ja sarnased koodid ning koostas nendest koodimatriksi, mis võimaldab üldistada dokumendianalüüsi ja ekspertintervjuude analüüsitulemusi (vt tabel 4).

Tabel 4. Koodimatriks riskidest ja soovitustest (autori koostatud)

ÜHENDATUD KOOD	INVESTEERING			TEHNOLOOGIA		
	A1	A2	A3	A1	A2	A3
Mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine	X	X	X	X	X	X
Kontroll objektide/seadmete üle ja ligipääs andmetele	X	X	X	X	X	X
Sõltuvus ressurssidest/tehnoloogiatest	X	0	0	X	X	X
Ebaaus konkurents ja korrupsioon	X	X	X	X	X	X
Taustauuringute nõue/riskianalüüs	X	X	X	X	X	X
Keeld kasutada kriitilises taristus	0	0	X	0	X	X
Loobuda Hiina investeeringutest/tehnoloogiatest (eelistada läänt)	0	0	0	X	0	X
Nimekirja koostamine	0	0	X	0	0	X

* Koodimatriksis tähistab „X“ seda, et kood esineb vastavas analüüsis, „0“ tähistab, et koodi ei esine vastavas analüüsis.

Uuringus selgus, et kõigi kolme analüüsi puhul kerkis Hiina investeeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest ühe olulise julgeolekuohuna esile Hiina **mõju suurenemine** ja **suveräänsuse vähenemine**. Põhimõtte millele tugineda on see, et Hiina investeeringud Eestisse kätkevad endas alati Hiina poliitilist huvi ning välisinvesteeringutega püütakse tugevdada oma positsiooni maailmamajanduses ning saada endale mõjutusvahendit teise suveräänse riigi poliitika enda kasuks suunamiseks. Sama põhimõtte kehtib tehnoloogiate eksportimisega.

Eksperdid tõid lisaks välja, et kui välisriikides kasutatakse Hiina tehnoloogiaid, aitab see neil oma tehnoloogiaid edasi arendada. Töö autor toonitab, et mida suurem on Hiina mõju ning mida paremini on arenenud Hiina majandus ja tehnoloogiad, seda rohkem on tal võimekust muuta maailmas kehtivat julgeolekuarhitektuuri ja seeläbi püüda hegemooniat – see avaldab ka otseselt mõju Eesti julgeolekule, eriti Hiina-Venemaa partnerluse kontekstis.

Läbivalt esines ka Hiina investeringute vastu võtmise- ja tehnoloogiatega kasutamise puhul, et kaasnevaks julgeolekuohuks on vastavalt Hiina **kontroll objektide või seadmete üle ja ligipääs andmetele**. Probleemiks on see, et ligipääs saadakse nii ärisaladustele, isikuandmetele, tehnoloogilisele teabele, ent omandatakse ka võime füüsiliselt objekte kontrollida või mõjutada. Dokumendianalüüsidest rõhutatakse, et Hiina üheks eesmärgiks omandada kontroll transpordikanalite ja logistiliste punktide üle ning läbi tehnoloogiate koguda andmeid oma julgeolekuasutuste tarbeks.

Samuti selgus uuringust, et olulist julgeolekuohtu võib endast kujutada see, kui satutakse **sõltuvusse** Hiina ressurssidest või tehnoloogiast – sõltuvussuhte esinemisel on Hiinal võimalus oma tahtmise saavutamiseks avaldada majanduslikku survet. Teisisõnu on sõltuvus ohtlik kuna poliitiliste suhete halvenemisel on Hiinal sõltuvusest tulenevaid haavatavusi võimalik kasutada Eesti vastu relvana. Seega, sõltuvuse vältimine aitab tagada Eestil (majandus)julgeolekut.

Lisaks võib Hiina investeringute ja tehnoloogiate vastu võtmine põhjustada turul **ebaausa konkurentsi ja korrupsiooniohu**. Mitmetes allikates on välja toodud, et Hiina riik subsideerib oma ettevõtteid, eesmärgiga kohalikud tegijad turult välja tõrjuda ning oma positsiooni ja mõju kinnistada. Samuti on olemuselt ebaausa konkurentsi allikaks korrupsioon, kuna näiteks hanke võidu eest altkäemaksu makstes koheldakse teisi pakkujaid ebavõrdselt ning tegelik madalaima pakkuja tegija hanget ei võida – see tekitab omakorda turul dissonantsi (näiteks hindasid ebastabiilseks muutudes), mis kahjustab Eesti majandust ja laiema seeläbi ka julgeolekut. Kaitsepolitsei amet on nentunud, et suurtesse taristuprojektide puhul on vajalik riske hinnata ka korrupsioonivaates.

Meediatekstide analüüsist selgus, et probleemi kujutab ka selline olukord, kui Eesti ettevõtte viib oma tootmise koos tehnoloogiaga Hiinasse ning näiteks kasutati aktsiaseltsi Eleon tuulikute juhtumit. Analüüsi pinnalt tõusetus kahtlus, et Hiina ettevõtte CSSC võib olla saanud kasu koostööst Eleoniga oma võimsaima tuuliku arendusprotsessis. Samuti toodi meediatekstide analüüsimisel välja, et probleemi kujutab endast ka Hiina poolt ettevõtete omandamine välismaal juhul, kui Eestis kasutatakse selle ettevõtte seadmeid. Konkreetseks näiteks toodi

raadioterminale tootev Sepura, mis kuulus aastatel 2017-2022 Hiina ettevõttele Hytera. Sepura raadioterminale kasutavad Eestis näiteks Politsei- ja Piirivalveamet ja Kaitsevägi. Nii meediatekstidest kui ekspertintervjuudest ilmnes, et hiinlased võivad luua oma seadmetesse tagauksi, et nende kaudu andmeid varastada – seega võib järeldada, et Sepura omamine Hiina ettevõtte poolt on Eesti jaoks hübriidne haavatavus.

Aastaraamatute analüüsist, meediatekstide analüüsist ja intervjuude analüüsist ilmnes peamise soovitusena Hiina investeeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvate hübriidsete julgeolekuohtude ennetamiseks see, et siia investeerivatele ettevõtetele (või siia tehnoloogiaid tarnivatele ettevõtetele) tuleb teha põhjalik **taustaanalüüs** ning **hinnata** põhjalikult investeeringu vastu võtmise või tehnoloogia kasutamisega kaasnevaid **riske**. Eestis hakkas 2023. aasta septembris kehtima Välisinvesteeringute hindamise usaldusväärse seadus, kuid see ei keelusta automaatselt Hiinast pärinevaid investeeringuid või tehnoloogiaid. Lisaks töid eksperdid välja, et Hiina investeeringuid ja tehnoloogiaid ei pea lauskeelustama ning on sektoreid, kuhu saab neid lubada. **Küll aga jõudis magistrant töö teoreetilise ja uurimusliku osa tulemusena vastupidisele seisukohale.** Hiina puhul tuleb alati meeles pidada, et tema strateegiline eesmärk on saada maailma kõige võimsamaks riigiks. Kuna Hiina investeeringute vastu võtmisega ja tehnoloogiate kasutamisega aitame kasvatada nende majandust ja seeläbi sõjalist võimekust, ei ole mõistlik kumbagi vastu võtta ning on mõistlik neist loobuda. Enamgi veel, nagu uurimusest selgub, tekitavad Hiina tehnoloogiad ja investeeringud Eestile hübriidseid julgeolekuohte. Isegi kui riskid oleks kuidagi maandatud jääb alati õhku veel üks risk, milleks on Hiina enda julgeolekuseadus, mis kohustab kõiki Hiina ettevõtteid Hiina julgeolekuasutustega koostööd tegema ja teavet jagama. Küll aga olid näiteks kõik eksperdid üksmeelel, et kriitilisse taristusse Hiinat investeeringute ja tehnoloogiatega lubada ei saa.

Eeltoodule tuginedes toob magistrant välja kolm olulisemat järeldust:

1. Hiina investeeringute vastu võtmine ja tehnoloogiate kasutamine toob endaga kaasa Hiina mõju suurenemise Eesti üle ja Eesti suveräänsuse vähenemise – Hiina investeeringud ja tehnoloogiate tarned on alati poliitiliselt motiveeritud ning Hiina kõik tegevused lähtuvad tema strateegilisest eesmärgist saada maailma võimsaimaks riigiks.
2. Hiina investeeringute vastu võtmise ja tehnoloogiate kasutamisega saab Hiina kontrolli hallatavate objektide või seadmete üle, millega omakorda omandab ligipääsu ärisaladustele, tehnoloogilisele teabele ja isikuandmetele – sellega antakse Hiinale võimalus kasutada teravat jõudu või hübriidseid taktikaid oma poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.

3. Kõige tähtsam on ohtude ennetamiseks teha Hiina ettevõttele, mis soovib investeerida Eesti ettevõttesse või tarnida Eestisse tehnoloogiat, taustauuring, ning hinnata loa andmisega kaasnevaid riske – küll aga tuleb arvestada, et ettevõtete tausta lõpuni selgeks uurida on ressursimahukas ning alati jäävad õhku riskid, mida ei ole võimalik maandada (näiteks tehnoloogiate puhul niinimetatud tagauksed või Hiina ettevõtete seadusest tulenev kohustus Hiina luurega infot jagada).

Kokkuvõtvalt ei näe magistrant tänase geopoliitilise olukorra- ja Euroopas valitseva sügava julgeolekukriisi taustal võimalust heaks kiita Hiinast pärinevate välisinvesteeringute vastu võtmist või Hiina tehnoloogiate kasutamist ning võtab seisukoha, et mõlemast tuleb järk-järgult loobuda. Eelnevat arvesse võttes toob magistrant välja järgmised kolm **ettepanekut**:

1. Loobuda järk-järgult Hiina investeeringutest ja tehnoloogiatest nii riigisektoris kui ka erasektoris ning toetuda lääne päritolu investeeringutele ja tehnoloogiatele.
2. Viivitamata seaduse tasandil keelata Hiina investeeringud ja tehnoloogiad Eesti kriitilises taristus ja julgeolekusektoris ning vahetada esimesel võimalusel välja kriitilises taristus olevad Hiina tehnoloogiad.
3. Teha Eesti elanike seas põhjalikku teavitustööd Hiina investeeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest lähtuvatest julgeolekuohtudest ning suunata neid kasutama lääne tehnoloogiaid ning loobuma Hiina poolt toetatud äppidest.

Magistrant nendib, et väljatoodud ettepanekute puhul on tegemist nii-öelda ideaalmudeliga, mille jõustamine on keeruline. Kui siiski lubada Hiina investeeringuid ja tehnoloogiate kasutamist Eestis edasi, teeb magistrant magistratöö uurimuslikule osale tuginedes järgmised viis alternatiivset ettepanekut:

1. Keelata Hiina investeeringud ja tehnoloogiad kriitilises taristus, sh julgeolekusektoris seaduse tasandil.
2. Koostada nimekiri, millistesse sektoritesse saab lubada Hiina investeeringuid ja tehnoloogiate kasutamist.
3. Teha investeerida soovivate Hiina (ja teiste kolmandate riikide) ettevõtete kohta põhjalikke taustauuringuid.
4. Teha võimalike kasutusele võetavate Hiina tehnoloogiate kasutamise kohta põhjalikke riskianalüüse ja auditeid.
5. Teha Eesti elanike seas põhjalikku teavitustööd Hiina investeeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest lähtuvatest julgeolekuohtudest ning jätta Hiina tehnoloogiate kasutamine nende endi vastutusele.

KOKKUVÕTE

Magistritöös uuriti Hiina Rahvavabariigi investeeringutest ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvaid hübriidseid julgeolekuohte, millest lähtudes otsiti vastust **uurimisprobleemile**, kuidas mõjutavad Hiina Rahvavabariigi investeeringud ning tehnoloogia kasutamine Eesti julgeolekut?

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada võimalikud Hiina Rahvavabariigi investeeringutest ning tehnoloogiate kasutamisest Eestile lähtuvad hübriidsed julgeolekuohud ning teha ettepanekuid nende ohtude maandamiseks. Eesmärgi saavutamiseks otsiti vastust neljale uurimisküsimusele.

Töö teoreetilises osas analüüsis magistrant läbi teoreetiliste lähtekohtade Hiina Rahvavabariigi välis- ja julgeolekupoliitikat ja selle hübriidset strateegiat välisinvesteeringute ja tehnoloogia ekspordi kaudu, saamaks sisendeid magistritöö empiirilise osa tegemiseks. Selle töö **teoreetilisest käsitlusest selgus**, et Hiina selge soov on rahvusvahelist julgeolekuarhitektuuri lõhkuda ning enda tahtest kantult ümber kujundada, et saada maailma võimsaimaks riigiks – kõik Hiina tegevused, sh välisinvesteeringute tegemine ja tehnoloogiate tarnimine lähtuvad sellest strateegilisest eesmärgist. Lisaks sellele toetub Hiina palju oma praeguse välispoliitika ja narratiivide kujundamisel palju minevikukogemusele.

Seejärel otsis töö autor empiirilises osas vastuseid uurimisküsimustele. Empiirilise osas analüüsis magistrant esmalt kvalitatiivset sisuanalüüsimeetodit kasutades Kaitsepolitseiameti, Välisluureameti, Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatuid (ja Riigi Infosüsteemi ameti küberturvalisuse blogi postitusi). Teiseks analüüsis autor meediatekste, milles kajastati magistritöö teemaga seonduvat. Nimetatud dokumendianalüüsid andsid lisaainest ekspertintervjuude koostamiseks ja läbiviimiseks. Ekspertintervjuude analüüs toimus samuti uurimisküsimustest lähtuvalt.

Kolme, üksteist täiendava **analüüsi tulemusena selgus**, et Hiina välisinvesteeringute Eestisse lubamisest ja Hiina tehnoloogiate Eestis kasutamisest lähtuvad enamjaolt samalaadsed hübriidse iseloomuga julgeolekuohud, samuti on sarnased soovitud Hiina investeeringute ning tehnoloogiatega seonduvate riskide maandamiseks. Eelnev võimaldas autoril analüüsi tulemustele tuginedes välja töötada uuringus sagedamini esinenud koodide põhjal riskide ja soovitude maatriksi. Maatriksit saab käsitleda praktilise tööriistana edasise julgeolekupoliitika kujundamisel.

Töö teoreetilisele osale tuginedes saab kokkuvõtvalt välja tuua järgmist:

- Hiina käitumist ja välispoliitilisi ambitsioone tuleb hinnata tema ajaloost lähtudes, kuna palju toetatakse poliitika- ja narratiivide vormimisel minevikukogemusele.
- Hiina panustab majanduse- ja tehnoloogia arengusse, et muuta majanduslik jõud sõjaliseks jõuks.
- Hiina käitumine vastab julgeolekuteooriatest enim ründava realismi käsitlusele ning välispoliitiliste eesmärkide saavutamiseks kasutatakse agressiivseid taktikaid nagu terav jõud ja hübriidsõjapidamine.
- Hiina on hetkel võimas regionaalsel tasandil, kuid ei ole valmis sõjaliseks vastasseisuks USA-ga.
- Teistesse riikidesse investeerimisel ja tehnoloogiate tarnimisel on Hiina eesmärgiks luua võimalusi terava jõu ja hübriidsete taktikate kasutamiseks, et laiendada oma mõju maailmas ning panna teisi riike oma tahte järgi käituma, et sellega ümber kujundada praegust rahvusvahelist julgeolekuarhitektuuri.

Töö uuringutulemustele toetudes saab kokkuvõtvalt välja tuua järgmist:

- Hiina investeeringute lubamise ja tehnoloogiate tarnimise ja kasutamisega on üheks oluliseks kaasnevaks julgeolekuohuks Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine, kuna need kätkevad endas alati poliitilist huvi ning nende kaudu püütakse tugevdada oma positsiooni maailmamajanduses ning saada endale mõjutusvahendit Eesti poliitika enda kasuks suunamiseks.
- Hiina investeeringute vastu võtmise ja tehnoloogiatega kasutamisega kaasnevaks julgeolekuohuks on vastavalt Hiina kontroll objektide- või seadmete üle ja ligipääs andmetele, sh ligipääs ärisaladustele, isikuandmetele ja tehnoloogilisele teabele ning samuti omandatakse võime füüsiliselt objekte või seadmeid kontrollida ja mõjutada.
- Olulist julgeolekuohtu võib endast kujutada Hiina ressurssidest või tehnoloogiatest sõltuvusse sattumine, sest sõltuvussuhte esinemisel on Hiinal võimalus oma tahtmise saamiseks avaldada majanduslikku survet. Teisisõnu on sõltuvus ohtlik, kuna poliitiliste suhete halvenemisel on Hiinal sõltuvussuhtega tekitatud haavatavusi võimalik Eesti vastu relvana kasutada. Sõltuvuse vältimine aitab tagada Eestil (majandus)julgeolekut.
- Hiina investeeringute ja tehnoloogiate vastu võtmine võib põhjustada turul ebaausat konkurentsi ja korruptsiooniohtu. Hiina subsideerib oma ettevõtteid, eesmärgiga kohalikud tegijad turult välja tõrjuda ning oma positsiooni ja mõju kinnistada. Selleks võidakse kasutada ka korruptiivseid võtteid, nagu näiteks altkäemaksu andmine.

Uuringu ja analüüsi tulemusena esitatakse järgmised ettepanekud:

- Loobuda järk-järgult Hiina investeringutest ja tehnoloogiatest nii riigisektoris kui ka erasektoris ning toetuda lääne päritolu investeringutele ja tehnoloogiatele.
- Viivitamata seaduse tasandil keelata Hiina investeringud ja tehnoloogiad Eesti kriitilises taristus ja julgeolekusektoris ning vahetada esimesel võimalusel välja kriitilises taristus olevad Hiina tehnoloogiad.
- Teha Eesti elanike seas põhjalikku teavitustööd Hiina investeringutest ja tehnoloogiate kasutamisest lähtuvatest julgeolekuohtudest ning suunata neid kasutama lääne tehnoloogiaid ning loobuma Hiina poolt toetatud äppidest.

Esitatud ettepanekud võivad olla abiks Eesti julgeolekupoliitika väljatöötamisel ning laiemas käsitluses põhiseadusliku korra kaitsel.

Selle magistr töö puhul jäi põhjalikult uurimata see, kas ja kui efektiivne on 2023. aasta septembris vastu võetud investeringute usaldusvääruse hindamise seadus. Selleks, et seda süvitsi uurida, soovitab töö autor käsitleda selle magistr töö teemat kahe eraldi teemana. Teisisõnu tuleks teemat edasi uurida kahe erineva suunaga teadustöö abil, millest üks keskenduks Hiinast tulenevatele investeringutele ning teine keskenduks Hiinast pärinevatele tehnoloogiatele. Sellega ei tekiks ohtu magistr töö uurimust korrata, kui investeringutega seonduva teema puhul uuritaks süvitsi 2023. aastal vastu võetud seadust ja selle alusel loodud komisjoni tööd ning tehnoloogiate puhul mindaks süvitsi reaalsete IT-tehnoloogiate võimalustega, läbi mille saab Hiina tehnoloogilisi lahendusi oma mõju laiendamiseks ekspuuteerida. Väljatoodud täiendavad uurimissuunad lubaks tulemusteni jõudes uuesti hinnata, kas ja milliseid piiranguid peaks Hiina investeringutele ja tehnoloogiate kasutamisele seadma hübriidsete julgeolekuohtude vältimiseks.

SUMMARY

The master's thesis "Hybrid security threats to Estonia stem from the investments and use of technologies of the People's Republic of China" addresses the research problem of how the investments and use of technology of People's Republic of China affect the security of Estonian Republic. Hence, the objective of the study is to find out possible hybrid security threats to Estonia arising from the investments and the use of technologies of the People's Republic of China, and to make proposals to mitigate these threats.

The theoretical framework of the thesis is based on China's recent history which is mixed with the theoretical approaches of realism security theory, sharp power and hybrid warfare.

This thesis is a qualitative empirical study, that uses a case study as a research strategy. As data collection methods, the author of the thesis used document analysis and semi-structured expert interviews. The content was analysed using the qualitative content analysis method and the texts were coded based on the research questions (thematic coding).

Based on the analysis, the author presents the main conclusions and a code matrix of the analyses. Thereupon, based on the study, the author of the master's thesis composes 3 proposals for mitigating hybrid security threats arising from the investments of the People's Republic of China and the use of technologies for Estonia. The presented proposals may be helpful in the development of Estonia's security policy and, in a broader approach, in the protection of the national security and constitutional order.

Lastly, the master's thesis has a total of 119 pages and its main part is 80 pages. The master's thesis contains 2 figures, 16 tables and 13 appendices.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Agnew, J., 2022. *Hidden geopolitics: governance in a globalized world*. London: Rowman & Littlefield.
- Alessio, D., 2013. Territorial acquisitions are among the landmarks of our history: the buying and leasing of imperial territory. *Global Discourse*, 3(1), pp. 74-96.
- Arase, D., 2022. Stability in the Taiwan Strait after the 20th Party Congress of the Chinese Communist Party. *East Asian Policy*, 14(04), pp.107-127.
- Araszkievicz, A., 2021. The Concept of China's Peaceful Rise and Offensive Realism, *Strategic Review / Przegląd Strategiczny*, 11(14), pp. 297-312.
- Ashworth, P. & Lucas, U., 2000. Achieving Empathy and Engagement: A practical approach to the design, conduct and reporting of phenomenographic research. *Studies in Higher Education*, 25(3), pp. 295-308.
- Barnard, A., McCosker, H. & Gerber, R., 1999. Phenomenography: A Qualitative Research Approach for Exploring Understanding in Health Care. *Qualitative Health Research*, 9(2), pp. 212-226.
- Benvenuti, A., Chung, C-P., Khoo, N. & Tan, A. T. H., 2022. *China's Foreign Policy: The Emergence of a Great Power*. New York: Routledge.
- Bergsten, C. F., Freeman, C., Lardy, N. & Mitchell, D., 2008. *China's rise: Challenges and opportunities*. Washington, D.C: Peterson Institute for International Economics.
- Bessner, D. & Guilhot, N., 2015. How realism Waltzed Off: liberalism and decisionmaking in Kenneth Waltz's neorealism. *International Security*, 40(2), pp. 87-118.
- Bijan, Z., 2005. China's peaceful rise to great-power status. *Foreign Affairs*, 84(5), pp. 18-24.
- Bilal, A., 2021. *Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and 'Trust' as the Antidote*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html> [Kasutatud 11.09.2022].
- Booth, K. & Wheeler, N. J., 2008. *The Security Dilemma. Fear, Cooperation and Trust in World Politics*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Bowen, G.A., 2009. Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), pp. 27-40.

- Brzezinsky, Z., 2003. *Suur malelaud. Ameerika ülivõim ja geostrateegilised kohustused*. Tallinn: Varrak.
- Bunde, T. & Oroz, A., 2015. *Munich Security Report 2015: Collapsing Order, Reluctant Guardians?* Munich: Munich Security Conference. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/MunichSecurityReport2015.compressed.pdf> [Kasutatud 11.09.2022].
- Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs, 2014. China: Maritime Claims in the South China Sea. *Limits in the Seas*, 143, pp. 1-24.
- Buszynski, L., 2003. ASEAN, the declaration on conduct, and the South China Sea. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, 25(3), pp. 343-362.
- Buzan, B., 2010. China in International Society: Is “Peaceful Rise” Possible?. *Chinese Journal of International Politics*, 3(1), pp. 5–36.
- Buzan, B., Wæver, O. & De Wilde, J., 1998. *Security: A new framework for analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Callahan, W. A., 2004. National insecurities: Humiliation, salvation, and Chinese nationalism. *Alternatives*, 29(2), pp. 199-218.
- Callahan, W. A., 2006. History, identity, and security: Producing and consuming nationalism in China. *Critical Asian Studies*, 38(2), pp. 179-208.
- Callahan, W.A., 2016. *China's belt and road initiative and the new Eurasian order*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep07951.pdf?refreqid=excelsior%3A63c054b5a8e81785c435ab876fe52c2e&ab_segments=&origin=&acceptTC=1 [Kasutatud 06.04.2024].
- Cambridge Dictionary, 2024. *Militia*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/militia> [Kasutatud 18.01.2024].
- Carrai, M.A., 2018. China's malleable sovereignty along the belt and road initiative: The case of the 99-year chinese lease of hambantota port. *NYUJ Int'l L. & Pol*, 51, pp. 1061-1100.
- Carroll, J., 2002. *The Hong Kong-China Nexus: A Brief History (Elements in Global China)*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cave, D. & Williams, J., 2017. Australian Politics Is Open to Foreign Cash, and China Has Much to Gain. *The New York Times*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://www.nytimes.com/2017/06/06/world/australia/china-political-influence-campaign-finance.html> [Kasutatud 12.01.2023].

Cave, D., 2022. An Old Problem Suddenly Dominates Australia's Election: 'Dark Money'. *The New York Times*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://www.nytimes.com/2022/02/22/world/australia/federal-election-dark-money.html> [Kasutatud 12.01.2023].

CNN Philippines Staff, 2016. PH wins maritime arbitration case vs. China. *CNN Philippines*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://www.cnnphilippines.com/news/2016/07/12/PH-wins-maritime-arbitration-case-vs-China.html> [Kasutatud 22.01.2024].

Committee on Foreign Affairs, 2018. *U.S. Responses to China's Foreign Influence Operations*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://docs.house.gov/meetings/FA/FA05/20180321/108056/HHRG-115-FA05-Wstate-MattisP-20180321.pdf> [Kasutatud 09.11.2023].

Cullen, P. J. & Reichborn-Kjennerud, E., 2017. *MCDC countering hybrid warfare project: Understanding hybrid warfare*. [Vörgumaterjal] Leitav: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/717539/MCDC_CHW_Information_Note-Understanding_Hybrid_Warfare-Jan_2018.pdf [Kasutatud 11.09.2022].

Daekwon, S., 2017. Xi Jinping Thought Vs. Deng Xiaoping Theory. *The Diplomat*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://thediplomat.com/2017/10/xi-jinping-thought-vs-deng-xiaoping-theory/> [Kasutatud: 24.10.2023].

Dahl, A., 2019. US warns Faroes against Huawei. *Kringvarp Føroya*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://kvf.fo/greinar/2019/11/16/us-warns-faroes-against-huawei> [Kasutatud: 06.04.2024].

De Castro, R. C., 2016. Facing Up to China's Realpolitik Approach in the South China Sea Dispute: The Case of the 2012 Scarborough Shoal Stand-off and Its Aftermath. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 3(2), pp. 157-182.

Dillon, M., 2010. *China: a modern history*. London: I.B. Tauris.

Dupuy, A. C., Nussbaum, D., Butrimas, V. & Granitsas, A., 2021. *Energy security in the era of hybrid warfare*. [Vörgumaterjal] Leitav: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/01/13/energy-security-in-the-era-of-hybrid-warfare/index.html> [Kasutatud 14.01.2024].

- Economy, E. C. & Levi, M., 2014. *By All Means Necessary: How China's Resource Quest is Changing the World*. New York: Oxford University Press.
- Elleman, B.A. & Paine, S.C.M., 2019. *Modern China: Continuity and Change, 1644 to the Present. Second Edition*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Erelt, T., Leemets, T., Mäearu, S., Raadik, M., Päll, P. & Viks, Ü., 2018. Multilateraalne. Rmt: *Eesti õigekeelsussõnaraamat*. [Võrgumaterjal] Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Leitav: <http://www.keeleeveeb.ee/> [Kasutatud 14.01.2024].
- European Commission, 2022. *Hybrid Threats*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/hybrid-threats_en [Kasutatud 14.01.2024].
- Feng, H & He, K., 2021. "A Dynamic Strategic Culture Model and China's Behavior in the South China Sea." *Cambridge Review of International Affairs*, 34(4), pp. 510-529.
- Feng, H., 2005. The Operational Code of Mao Zedong: Defensive or Offensive Realist?. *Security Studies*, 14(4), pp. 637–662.
- Flick, U., 2009. *An Introduction to Qualitative Research. 4th ed.* California: SAGE Publications.
- Forbes India, 2024. *Top 10 countries with most powerful military strength [2024]*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.forbesindia.com/article/explainers/top-10-countries-with-most-powerful-military-strength/89891/1> [Kasutatud 14.01.2024].
- Forde, S., 1995. International realism and the science of politics: Thucydides, Machiavelli, and neorealism. *International Studies Quarterly*, 39(2), pp. 141-160.
- Fulton, J., 2018. Striking a balance between economics and security. China's relations with the Gulf monarchies. Bk. Fulton, J & Sim, L.-C. ed. *External Powers and the Gulf Monarchies*. London: Routledge, pp. 140-158.
- G. M. kriminaalasi Karistusseadustiku §-de 235¹ [praegu § 235¹ lg 1], 234² lg 1 ja 183 lg 2 p 2 järgi (2023) 1-21-1421.
- Galloway, A., 2022. Chinese spies attempted to install Labor candidates in federal election. *The Sydney Morning Herald*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.smh.com.au/politics/federal/chinese-spies-attempted-to-install-labor-candidates-in-federal-election-20220211-p59vmj.html> [Kasutatud 13.01.2024].

Gao, H., 2017. Going to War Against the Middle Kingdom? Continuity and Change in British Attitudes towards Qing China (1793–1840). *Journal of Imperial & Commonwealth History*, 45(2), pp. 210–231.

Glass, A., 2016. Mao Zedong dies in Beijing at age 82, Sept. 9, 1976. *Politico*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politico.com/story/2016/09/mao-zedong-dies-in-beijing-at-age-82-sept-9-1976-227742> [Kasutatud 06.04.2024].

Gomes, L. H., 2017. Nearly 80 per cent of foreign political donations come from China, data shows. *The New Daily*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.thenewdaily.com.au/news/national/2017/12/10/chinese-donations-australia> [Kasutatud 12.01.2024].

Gower, T., 2023. ‘What We Learned From... The Taiwan Strait Crises, 1954-96’, *Military History*, 40(1), p. 20.

Gronholt-Pedersen & Skydsgaard, 2021. CORRECTED-Denmark passes law to screen foreign investments for security risks. *Reuters*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.reuters.com/article/idUSL1N2MS1CO/> [Võrgumaterjal] Leitav: [Kasutatud 07.04.2024].

Hamilton, E. & Rathbun, B., 2013. Scarce Differences: Toward a Material and Systemic Foundation for Offensive and Defensive Realism, *Security Studies*, 22(3), pp. 436–465.

Headley, M. W., 1997. Hong Kong Returns to China. *Journal of Financial Planning*, 10(3), p. 85.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2010. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina

Hobbes, T., 1651. *Leviathan*. [Võrgumaterjal, tekst digitaliseeritud, The Univesrity of Oregon, 1999] Leitav: <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/748/leviathan.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Kasutatud 25.09.2022].

Holland, S. & Liu, R., 2019. In phone call with Trump, China's Xi says U.S. interfering in internal affairs. *Reuters*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-idUSKBN1YO1UN> [Kasutatud 25.10.2023].

Jensen, A. M. & Elman, C., 2018. Realisms. Bk: Williams, P. D. & McDonald, M. ed. *Security Studies. An Introduction. Third edition*. New York: Routledge, pp. 17-31.

Jervis, R., 2001. Was the Cold War a Security Dilemma?. *Journal of Cold War Studies*, 3(1), pp. 36–60.

Julgeolekuasutuste seadus (2000) RT I, 14.03.2023, 25.

Jüris, F., 2020. *Lühidalt: Hiina mõjutustegevus Eestis*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://icds.ee/wp-content/uploads/2020/09/RKK-EVI-Luhidalt_Hiina-mojutustegevus-Eestis_Frank-Juris_September-2020_cor2.pdf [Kasutatud 03.02.2024].

Kaitsepolitseiamet, 2016. *Kaitsepolitsei aastaraamat 2016*. [Võrgumaterjal]. Leitav: https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/Aastaraamat_2016_0.pdf. [Kasutatud 25.10.2023].

Kaitsepolitseiamet, 2021. *Kaitsepolitsei aastaraamat 2020-2021*. [Võrgumaterjal]. Leitav: https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/Aastaraamat-2020-2021.pdf [Kasutatud 25.10.2023].

Kaitsepolitseiamet, 2023. *Kaitsepolitsei aastaraamat 2022-2023*. [Võrgumaterjal]. Leitav: https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/Aastaraamat%202022-23.pdf [Kasutatud 25.11.2023].

Kaufman, A. A., 2010. The “Century of Humiliation,” Then and Now: Chinese Perceptions of the International Order. *Pacific Focus*, 25(1), pp. 1-33.

Kaufman, A. A., 2011. *Testimony before the U.S.-China Economic and Security Review Commission Hearing on “China’s Narratives Regarding National Security Policy”: The “Century of Humiliation” and China’s National Narratives*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.uscc.gov/sites/default/files/3.10.11Kaufman.pdf> [Kasutatud 12.10.2022].

Kauranen, A., 2022. *Europe is too dependent on China for technologies, Finland's PM says*. Reuters. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.reuters.com/technology/europe-is-too-dependent-china-technologies-finlands-pm-says-2022-11-17/> [Kasutatud 07.04.2024].

Khoo, N., 2005. Realism Redux: Investigating the Causes and Effects of Sino-US Rapprochement, *Cold War History*, 5(4), pp. 529-549.

Kofman, M. & Rojansky, M., 2015. A Closer look at Russia’s Hybrid War. *Kennan Cable*, 7, pp. 1-8 [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/7-KENNAN%20CABLE-ROJANSKY%20KOFMAN.pdf> [Kasutatud: 11.09.2022].

Koga, K., 2022. *Managing Great Power Politics: ASEAN, Institutional Strategy, and the South China Sea*. Singapore: Palgrave Macmillan.

Koort, E. & Piip, T., 2021. *Hiina mõju Eesti turvalisusele ja julgeolekule*. [Võrgumaterjal] Leitav:

https://digiriitl.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2708/2021%2003%20hiina_FIN.PDF?sequence=1&isAllowed=y [Kasutatud 25.10.2023].

Kruse, S. & Winther, L., 2019. Banned recording reveals China ambassador threatened Faroese leader at secret meeting. *Berlingske*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.berlingske.dk/internationalt/banned-recording-reveals-china-ambassador-threatened-faroese-leader> [Kasutatud 06.04.2024].

Luk, S. C. Y. & Preston, P. W., 2016. *The Logic of Chinese Politics: Cores, peripheries and peaceful rising*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Läänemets, M., 2017. Märt Läänemets: Hiina jätkab muutumatul kursil. *Postimees*. Leitav: <https://arvamus.postimees.ee/4293447/mart-laanimets-hiina-jatkab-muutumatul-kursil> [Kasutatud 06.02.2024].

Läänemets, M., 2021a. Aasia sajand II – Hiina maailmakord?. *Sirp*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/aasia-sajand-ii-hiina-maailmakord/> [Kasutatud 24.10.2023].

Läänemets, M., 2021b. Kõrgtehnoloogia ja koonduslaagrid. *Sirp*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/korgtehnoloogia-ja-koonduslaagrid/> [Kasutatud 24.10.2023].

Läänemets, M., 2022. Hiina strateegilised narratiivid. *Turvalisuskompass* 3(2), lk 7-39.

Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, 2023. *Tänasest jõustub välisinvesteeringu usaldusväärse hindamise seadus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.mkm.ee/uudised/tanasest-joustub-valisinvesteeringu-usaldusvaarsuse-hindamise-seadus> [Kasutatud 07.04.2024].

Marton, F., 1986. Phenomenography: A Research Approach to Investigating Different Understandings of Reality. Bk. Sherman, R. R. & Webb, R. B. ed. *Qualitative research in education: Focus and methods*. London: Routledge, pp. 140-160.

Maxwell, J. A., 2005. *Qualitative Research Design: An Interactive Approach. Second Edition*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

- McDonnell, S., 2021. Xi Jinping calls for more 'loveable' image for China in bid to make friends. *BBC News*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-57327177> [Kasutatud 16.01.2024].
- Mearsheimer, 2011. Reckless states and realism. Bk: Booth, K. ed. *Realism and World Politics*. New York: Routledge, pp. 124-140.
- Mearsheimer, J. J., 2014a. *Professor John Mearsheimer on structural realism. Etekanne*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.youtube.com/watch?v=RXlIDh6rD18> [Kasutatud 24.10.2023].
- Mearsheimer, J. J., 2014b. Can China rise peacefully?. *The National Interest*, 25(1), pp. 1-43.
- Mistreanu, S., 2023. China's Xi promises open markets and billions in new investments for 'Belt and Road' projects. *AP News*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://apnews.com/article/belt-road-initiative-forum-xi-putin-2ffe38c38cdf91556fe4c48c01f0acaf> [Kasutatud 06.04.2024].
- Mosquera, A.B.M. & Bachmann, S.D., 2016. 'Lawfare in Hybrid Wars: The 21st Century Warfare', *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, 7(1), pp. 63–87.
- Muller, D., 2019. Political finance. Bk: *Briefing book. Key issues for the 46th parliament*. pp. 246-249. [Võrgumaterjal] Leitav: https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/library/prspub/6801783/upload_binary/6801783.pdf [Kasutatud 12.01.2024].
- Najžer, B., 2020. *The hybrid age*. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Neuman, W. L., 2014. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches, 7th Edition*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Nicholson, M., 2004. *Rahvusvaheliste suhete alused*. Tallinn: TEA
- Nye, J. S., 2017. Soft power: the origins and political progress of a concept. *Palgrave Communications*, 3, pp. 1-3.
- Nye, J. S., 2018. How Sharp Power Threatens Soft Power. *Foreign Affairs*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-01-24/how-sharp-power-threatens-soft-power> [Kasutatud 05.11.2023].
- Nye, J. S., 2021. Soft power: the evolution of a concept. *Journal of Political Power*, 14 (1), pp. 196-208.

O'Neill, A., 2023. *Twenty countries with the largest population in mid 2023*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.statista.com/statistics/262879/countries-with-the-largest-population/> [Kasutatud 14.01.2024].

Office of the Historian, 2006. Document 203. Joint Statement Following Discussions With Leaders of the People's Republic of China. Bk: Philips, S. E. & Keefer, E. C. ed. *Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Volume XVII, China, 1969-1972*. Washington D.C., Government Printing Office, pp. 813-817. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d203> [Kasutatud 24.10.2023].

Okuda, H., 2016. China's "peaceful rise/peaceful development": A case study of media frames of the rise of China. *Global Media and China*, 1 (1-2), pp. 121-138.

Overholt, W.H., 2012. Reassessing China: Awaiting Xi Jinping. *The Washington Quarterly*, 35(2), pp. 121-137.

Pathak, S., 2015. The "Peace" in China's Peaceful Rise. *E-International Relations*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.e-ir.info/2015/10/15/the-peace-in-chinas-peaceful-rise/> [Kasutatud 08.01.2023].

Petty, M., 2023. What is Scarborough Shoal in the South China Sea and why are China and the Philippines disputing it? Art. Singleton, S. ed. *Reuters*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/what-is-risk-conflict-disputed-scarborough-shoal-2023-09-26/> [Kasutatud 23.01.2024].

Pihlak, A., 2023. Hiina kasuks luuranud eestlanna otsis internetist spioonividinaid. *Eesti päevaleht*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://epl.delfi.ee/artikkel/120209428/hiina-kasuks-luuranud-eestlanna-otsis-internetist-spioonividinaid> [Kasutatud 26.11.2023].

Pletcher, K., 2009. Tiananmen Square incident. *Encyclopedia Britannica*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.britannica.com/event/Tiananmen-Square-incident> [Kasutatud 08.01.2023].

Popescu, N., 2015. Hybrid tactics: neither new nor only Russian. *European Union Institute for Security Studies*, 4, pp. 1-2. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_4_hybrid_warfare.pdf [Kasutatud 11.09.2022].

Precht, R. E., 2017. *Engagement versus endorsement: Western universities in China*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.openglobalrights.org/engagement-versus-endorsement-western-universities-in-china/> [Kasutatud 09.11.2023].

Priya, A., 2021. Case study methodology of qualitative research: Key attributes and navigating the conundrums in its application. *Sociological Bulletin*, 70(1), pp. 94-110.

Richter, A., 2022. A Theoretical Framework and Constructed Model for Sharp Power. *Open Journal of Political Science*, 12, pp. 652-669.

Riigikogu, 2023. "Eesti julgeolekupoliitika alused" heakskiitmine. Otsuse lisa. RT III, 28.02.2023, 1. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.riigiteataja.ee/aktiis/3280/2202/3001/julgeolekupoliitika_2023.pdf# [Kasutatud 05.02.2024].

Roell, P. 2020. Hybrid Warfare: Challenges for Intelligence Services. *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security*, 687, April 2020. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.ispsw.com/wp-content/uploads/2020/04/687Roell.pdf> [Kasutatud 11.09.2022].

Rühlig, T., 2024. *China's Technological Power – Implications and Risks*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://dialogopolitico.org/special-edition-2024-keys-to-understanding-china/chinas-technological-power-implications-and-risks/> [Kasutatud 07.04.2024].

Salu, M., 2020. Tartu Ülikool keelas ajakirjanikul Huawei-teemalise artikli avaldamise. *Eesti Ekspress*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/89042773/tartu-ulikool-keelas-ajakirjanikul-huawei-teemalise-artikli-avaldamise> [Kasutatud 11.11.2023].

Sazonov, V., 2022. *Hübriidsõjad ja hübriidsed ohud: Kas nende kaardistamiseks oleks vaja andmebaasi?* Tallinn: Sisekaitseakadeemia. [Võrgumaterjal] Leitav: https://digiriisul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2848/H%C3%BCbriids%C3%B5ja_d2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Kasutatud: 11.09.2022].

Sazonov, V., Koort, E., Heinsoo, P. & Paas, K., 2020. *Sisejulgeoleku hübriidohtude tutvustamine*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia. [Võrgumaterjal] Leitav: https://digiriisul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2423/2020%2001%20Sisejulgeoleku%20h%C3%BCbriidohtude%20tutvustamine%20A4_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Kasutatud: 11.09.2022].

Sawer, M. & Ng, Y.-F., 2016. FactCheck Q&A: Is Australia one of the few countries worldwide to accept foreign political donations? *The Conversation*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://theconversation.com/europe/who-we-are> [Kasutatud 12.01.2024].

Scott, D., 2007. *China stands up: The PRC and the international system*. New York: Routledge.

Security Information Service, 2016. *Annual Report of the Security Information Service for 2015*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.bis.cz/annual-reports/annual-report-of-the-security-information-service-for-2015-442e6079.html> [Kasutatud 04.02.2024].

Selig, A., 2009. Court backs students in TAU row over Falun Gong exhibit the university removed. *The Jerusalem Post*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.jpost.com/israel/court-backs-students-in-tau-row-over-falun-gong-exhibit-the-university-removed> [Kasutatud 10.01.2024].

Siseministeerium, 2023. *Riik hakkab hindama välisinvesteeringute usaldusväarsust*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/uudised/riik-hakkab-hindama-valisinvesteeringute-usaldusvaarsust> [Kasutatud 07.04.2024].

Skřivan Sr, A., & Skřivan Jr, A., 2021. British Interests and the Struggle of Russia and France for Leases and Spheres of Influence in China (1897–1898). *West Bohemian Historical Review*, 11(2), pp. 147-165.

Sobin, A., 2023. The Century of Humiliation: The Opium War and 1842 Treaty of Nanjing. *The Mirror-Undergraduate History Journal*, 43(1), pp. 41-49.

Stockholm International Peace Research Institute, 2022. *World military expenditure passes \$2 trillion for first time*. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://www.sipri.org/media/press-release/2022/world-military-expenditure-passes-2-trillion-first-time#:~:text=\(Stockholm%2C%2025%20April%202022\),2021%2C%20to%20reach%20%242113%20billion](https://www.sipri.org/media/press-release/2022/world-military-expenditure-passes-2-trillion-first-time#:~:text=(Stockholm%2C%2025%20April%202022),2021%2C%20to%20reach%20%242113%20billion.). [Kasutatud 08.01.2023].

Stockholm International Peace Research Institute, 2023. *World military expenditure reaches new record high as European spending surges*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges> [Kasutatud 03.02.2024].

Sullivan, J. & Wang, W., 2023. China's “wolf warrior diplomacy”: The interaction of formal diplomacy and cyber-nationalism. *Journal of Current Chinese Affairs*, 52(1), pp. 68-88.

- Sytas, A., 2021. Lithuania says throw away Chinese phones due to censorship concerns. *Reuters*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.reuters.com/business/media-telecom/lithuania-says-throw-away-chinese-phones-due-censorship-concerns-2021-09-21/> [Kasutatud: 18.01.2024].
- Zhao, S., 2015. Rethinking the Chinese world order: The imperial cycle and the rise of China. *Journal of contemporary China*, 24(96), pp. 961-982.
- Zhao, M., 2021. The belt and road initiative and China–US strategic competition. *China International Strategy Review*, 3, pp. 248-260.
- Taani Välisministeerium, 2023. *Fääri saared*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://estland.um.dk/et/taani/faari-saared> [Kasutatud 06.04.2024].
- Tang, D., 2021. *Xi Jinping plots propaganda war to make China 'loveable'*. *The Times*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.thetimes.co.uk/article/xi-jinping-plots-propaganda-war-to-make-china-loveable-bwmxmnlpr> [Kasutatud 16.01.2024].
- Taliaferro, J., 2000. Security Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Revisited. *International Security*, 25(3), pp. 127-161.
- Teddle, C. & Yu, F., 2007. Mixed methods sampling: A typology with examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), pp. 77-100.
- The White House, 2018. *Remarks by Vice President Pence on the Administration's Policy Toward China*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-administrations-policy-toward-china/> [Kasutatud 06.04.2024].
- Tian, Y. L. & Blanchard, B., 2022. China will never renounce right to use force over Taiwan, Xi says. *Reuters*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.reuters.com/world/china/xi-china-will-never-renounce-right-use-force-over-taiwan-2022-10-16/> [Kasutatud 03.02.2024].
- Umbach, F., 2020. *EU policies on Huawei and 5G wireless networks: economic-technological opportunities vs cybersecurity risks*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep28286.pdf> [Kasutatud 06.04.2024].
- Walker, C. & Ludwig, J., 2017. *From "Soft Power" to "Sharp Power"*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence-Full-Report.pdf> [Kasutatud 08.01.2023].

Walker, C., Kalathil, S. & Ludwig, J., 2020. The cutting edge of sharp power. *Journal of Democracy*, 31(1), pp. 124-137.

Walt, S. M., 2021. Will Europe Ever Really Confront China? *Foreign Policy*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://viet-studies.net/kinhte/EuropeConfrontChina_FP.pdf [Kasutatud 08.01.2023].

Walt, S.M., 1998. International relations: one world, many theories. *Foreign policy*, 10, pp. 29-46.

Waltz, K. N., 1979. *Theory of International Politics*. London: Addison-Wesley Publishing Company.

Waltz, K. N., 2000. Structural realism after the Cold War. *International security*, 25(1), pp.5-41.

Van der Merwe, H., 2022. *The Qing Dynasty: China's Last Imperial Age*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://studycli.org/chinese-history/qing-dynasty/> [Kasutatud 27.10.2023].

Veljovski, G., Taneski, N. & Dojchinovski, M., 2017. The danger of “hybrid warfare” from a sophisticated adversary: the Russian “hybridity” in the Ukrainian conflict. *Defense & Security Analysis*, 33(4), pp. 292-307.

Välisinvesteeringu usaldusvääruse hindamise seadus (2023) RT I, 10.02.2023, 3

Välisluureamet, 2020. *Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2020-et.pdf> [Kasutatud 25.10.2023].

Välisluureamet, 2021. *Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2021*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2021-et.pdf> [Kasutatud 25.10.2023].

Välisministeerium, 2021. *Hiina*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.vm.ee/hiina> [Kasutatud 17.01.2024].

Välisministeerium, 2023. *Välisminister Margus Tsahkna kommentaar Vabariigi Valitsuse Hiina poliitika regulaarse ülevaatamise kohta*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.vm.ee/uudised/valisminister-margus-tсахkna-kommentaar-vabariigi-valitsuse-hiina-poliitika-regulaarse> [Kasutatud 14.01.2024].

Wang, J., 2015. Managing Social Stability: The Perspective of a Local Government in China, *Journal of East Asian Studies*, 15(1), pp. 1-25.

Wong, A., 2021. Peddling or Persuading: China's Economic Statecraft in Australia. *Journal of East Asian Studies*, 21(2), pp. 283-304.

- Williams, J., Robinson, C. & Bouzarovski, S., 2020. China's Belt and Road Initiative and the emerging geographies of global urbanisation. *The Geographical Journal*, 186(1), pp. 128-140.
- Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. E-õpik*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://dspace.ut.ee/handle/10062/36419> [Kasutatud 11.09.2022].
- Õunapuu, M., 2022. *Hiina Rahvavabariigi infomõjutustegevus ja selle mõju Eesti Vabariigi julgeolekule. Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioon* (2005) RT II 2005, 16, 48.
- Xia, Y., 2006. China's Elite Politics and Sino-American Rapprochement, January 1969–February 1972. *Journal of Cold War Studies*, 8(4), pp. 3-28.
- Yin, R. K., 2003. *Case study Research: Design and methods. 3rd ed.* Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Yin, R. K., 2009. *Case Study Research: Design and Methods. 4th toim.* Los Angeles: Sage Publications.
- Yin, R. K., 2014. *Case Study Research. Design and Methods. 5th ed.* Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Kuus realismi voolu	20
Joonis 2. Hiina territoriaalsed nõudmised Lõuna-Hiina merel	38
Tabel 1. Mutso ja Kõutsi poolt Hiina sõjaväeluurele edastatud informatsioon	29
Tabel 2. Pehme jõu, kõva jõu ja terava jõu karakteristikud	30
Tabel 3. „Hiina“ esinemise sagedus julgeolekuasutuste aastaraportites 2016-2022	47
Tabel 4. Koodimaatriks riskidest ja soovitudest	78
Tabel 5. „Hiina“ ja „Venemaa“ (sh lühendi „VF“) esinemise sagedus julgeolekuasutuste aastaraportites 2015-2024	101
Tabel 6. „Hiina“ ja „Venemaa“ (sh lühendi „VF“) esinemise sagedus Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatutes 2015-2024	102
Tabel 7. „Hiina“ ja „Venemaa“ esinemissagedus RIA küberblogi postitustes 04.2014-03.2024	103
Tabel 8. Kaitsepolitseiameti, Välisluureameti, Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatute analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid	106
Tabel 9. Riigi Infosüsteemi Ameti blogipostituste analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid.....	108
Tabel 10. KAPO, VLA, EP ja RIA aastaraamatute (ja RIA küberturvalisuse blogipostituste) koodipuu.....	111
Tabel 11. Meediatekstide analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid	112
Tabel 12. Meediatekstide koodipuu	114
Tabel 13. Uurimisküsimuste seos andmekogumismeetodite ja moodustatud kategooriatega	115
Tabel 14. Uurimisküsimuste seos intervjuu küsimustega.....	117
Tabel 15. Ekspertintervjuude protokoll	118
Tabel 16. Ekspertintervjuude koodipuu	119

**Lisa 1. „Hiina“ ja „Venemaa“ esinemise sagedus julgeolekuasutuste
aastaraportites 2015-2024**

Alljärgnev võrdlev tabel on koostatud peegelpildis ning samal real asuvad andmed käivad sama aasta kohta.

Tabel 5. „Hiina“ ja „Venemaa“ (sh lühendi „VF“) esinemise sagedus julgeolekuasutuste aastaraportites 2015-2024 (autori koostatud)

Pealkiri	Avaldatud	Venemaa	Hiina		Hiina	Venemaa	Avaldatud	Pealkiri
Kaitsepolitsei aastaraamat 2014	04.2015	144	0		X	X	X	X
Kaitsepolitsei aastaraamat 2015	04.2016	134	0		0	195	03.2016	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2016
Kaitsepolitsei aastaraamat 2016	04.2017	103	0		57	290	02.2017	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2017
Kaitsepolitsei aastaraamat 2017	04.2018	118	0		14	364	02.2018	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2018
Kaitsepolitsei aastaraamat 2018	04.2019	135	5		64	366	03.2019	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2019
Kaitsepolitsei aastaraamat 2019-2020	04.2020	93	16		183	583	02.2020	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2020
Kaitsepolitsei aastaraamat 2020-2021	04.2021	96	30		167	442	02.2021	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2021
Kaitsepolitsei aastaraamat 2021-2022	04.2022	167	52		214	486	01.2022	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2022
Kaitsepolitsei aastaraamat 2022-2023	04.2023	264	23		135	584	02.2023	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2023
X	04.2024	X	X		157	530	02.2024	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2024

Lisa 2. „Hiina“ ja „Venemaa“ esinemise sagedus Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatutes 2015-2024

Alljärgnev võrdlev tabel on koostatud peegelpildis ning samal real asuvad andmed käivad sama aasta kohta

Tabel 6. „Hiina“ ja „Venemaa“ (sh lühendi „VF“) esinemise sagedus Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatutes 2015-2024 (autori koostatud)

Pealkiri	Avaldatud	Venemaa	Hiina		Hiina	Venemaa	Avaldatud	Pealkiri
Eesti Panga 2014. aasta aruanne	05.2015	10	0		0	0	2015	RIA küberturvalisuse teenistuse 2014. aasta kokkuvõte
Eesti Panga 2015. aasta aruanne	04.2016	1	3		0	3	2016	RIA küberturvalisuse teenistuse 2015. aasta kokkuvõte
Eesti Panga 2016. aasta aruanne	04.2017	0	2		0	17	2017	RIA küberturvalisuse teenistuse 2016. aasta kokkuvõte
Eesti Panga 2017. aasta aruanne	04.2018	1	2		1	12	2018	Riigi Infosüsteemi Amet Küberturvalisus 2018
Eesti Panga 2018. aasta aruanne	04.2019	3	1		0	0	2019	Riigi Infosüsteemi Amet Küberturvalisus 2019
Eesti Panga 2019. aasta aruanne	04.2020	2	2		0	0	2020	Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamat 2020
Eesti Panga 2020. aasta aruanne	04.2021	0	2		1	0	2021	Küberturvalisuse aastaraamat 2021
Eesti Panga 2021. aasta aruanne	04.2022	2	1		8	13	2022	Küberturvalisuse aastaraamat 2022
Eesti Panga 2022. aasta aruanne	03.2023	29	3		3	27	2023	Küberturvalisuse aastaraamat 2023
x	x	x	x		1	14	2024	Küberturvalisuse aastaraamat 2024

Lisa 3. „Hiina“ ja „Venemaa“ esinemissagedus RIA küberblogi postitustes

04.2014-03.2024

Tabel 7. „Hiina“ ja „Venemaa“ esinemissagedus RIA küberblogi postitustes 04.2014-03.2024
(autori koostatud)

Dokumendi nimi	Hiina esinemissagedus	Venemaa esinemissagedus
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 04.2014	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2014	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2014	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 07.2014	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 09.2014	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 10.2014	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 11.2014	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 12.2014	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 01.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 04.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 07.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 08.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 10.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 11.2015	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 01.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 02.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 04.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 07.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 08.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 09.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 10.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 11.2016	1	2
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 12.2016	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 01.2017	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2017	0	2
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2017	0	4
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2017	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 08.2017	1	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 09.2017	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 10.2017	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 11.2017	2	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 12.2017	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 01.2018	0	0

Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 02.2018	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2018	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 04.2018	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2018	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2018	1	1
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 07.2018	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 02.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 04.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 07.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 08.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 09.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 12.2019	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 02.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 04.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 07.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 10.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 11.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 12.2020	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 01.2021	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2021	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2021	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2021	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 10.2021	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 12.2021	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 01.2022	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2022	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2022	0	5
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2022	1	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 09.2022	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 10.2022	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 11.2022	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 12.2022	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 01.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 02.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 04.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 05.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 06.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 07.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 08.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 09.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 10.2023	0	0

Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 11.2023	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 12.2023	3	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 01.2024	10	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 02.2024	0	0
Riigi Infosüsteemi Ameti blogi 03.2024	0	0

**Lisa 4. Kaitsepolitsei ameti, Välisluure ameti, Eesti Panga ja Riigi
Infosüsteemi Ameti aastaraamatute analüüsis kasutatud allikad ja neile
antud nimekoodid**

Tabel 8. Kaitsepolitsei ameti, Välisluure ameti, Eesti Panga ja Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamatute analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid (autori koostatud)

Kood	Pealkiri	Väljaandja
AR1	Kaitsepolitsei aastaraamat 2014	Kaitsepolitsei amet
AR2	Kaitsepolitsei aastaraamat 2015	Kaitsepolitsei amet
AR3	Kaitsepolitsei aastaraamat 2016	Kaitsepolitsei amet
AR4	Kaitsepolitsei aastaraamat 2017	Kaitsepolitsei amet
AR5	Kaitsepolitsei aastaraamat 2018	Kaitsepolitsei amet
AR6	Kaitsepolitsei aastaraamat 2019-2020	Kaitsepolitsei amet
AR7	Kaitsepolitsei aastaraamat 2020-2021	Kaitsepolitsei amet
AR8	Kaitsepolitsei aastaraamat 2021-2022	Kaitsepolitsei amet
AR9	Kaitsepolitsei aastaraamat 2022-2023	Kaitsepolitsei amet
AR10	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2016	Teabeamet
AR11	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2017	Välisluure amet
AR12	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2018	Välisluure amet
AR13	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2019	Välisluure amet
AR14	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2020	Välisluure amet
AR15	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2021	Välisluure amet
AR16	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2022	Välisluure amet
AR17	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2023	Välisluure amet
AR18	Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2024	Välisluure amet
AR19	Eesti Panga 2014. aasta aruanne	Eesti Pank
AR20	Eesti Panga 2015. aasta aruanne	Eesti Pank
AR21	Eesti Panga 2016. aasta aruanne	Eesti Pank
AR22	Eesti Panga 2017. aasta aruanne	Eesti Pank
AR23	Eesti Panga 2018. aasta aruanne	Eesti Pank
AR24	Eesti Panga 2019. aasta aruanne	Eesti Pank
AR25	Eesti Panga 2020. aasta aruanne	Eesti Pank
AR26	Eesti Panga 2021. aasta aruanne	Eesti Pank
AR27	Eesti Panga 2022. aasta aruanne	Eesti Pank
AR28	Eesti Panga 2023. aasta aruanne	Eesti Pank
AR29	RIA küberturvalisuse teenistuse 2014. aasta kokkuvõte	Riigi Infosüsteemi Amet
AR30	RIA küberturvalisuse teenistuse 2015. aasta kokkuvõte	Riigi Infosüsteemi Amet
AR31	RIA küberturvalisuse teenistuse 2016. aasta kokkuvõte	Riigi Infosüsteemi Amet
AR32	Riigi Infosüsteemi Amet Küberturvalisus 2018	Riigi Infosüsteemi Amet

AR33	Riigi Infosüsteemi Amet Küberturvalisus 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
AR34	Riigi Infosüsteemi Ameti aastaraamat 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
AR35	Küberturvalisuse aastaraamat 2021	Riigi Infosüsteemi Amet
AR36	Küberturvalisuse aastaraamat 2022	Riigi Infosüsteemi Amet
AR37	Küberturvalisuse aastaraamat 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
AR38	Küberturvalisuse aastaraamat 2024	Riigi Infosüsteemi Amet

Lisa 5. Riigi Infosüsteemi Ameti blogipostituste analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid

Tabel 9. Riigi Infosüsteemi Ameti blogipostituste analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid (autori koostatud)

Kood	Pealkiri	Väljaandja
B1	April 2014	Riigi Infosüsteemi Amet
B2	May 2014	Riigi Infosüsteemi Amet
B3	June 2014	Riigi Infosüsteemi Amet
B4	July 2014	Riigi Infosüsteemi Amet
B5	September 2014	Riigi Infosüsteemi Amet
B6	October 2014	Riigi Infosüsteemi Amet
B7	November 2014	Riigi Infosüsteemi Amet
B8	December 2014	Riigi Infosüsteemi Amet
B9	January 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B10	March 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B11	April 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B12	May 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B13	June 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B14	July 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B15	August 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B16	October 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B17	November 2015	Riigi Infosüsteemi Amet
B18	January 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B19	February 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B20	March 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B21	April 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B22	May 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B23	June 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B24	July 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B25	August 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B26	September 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B27	October 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B28	November 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B29	December 2016	Riigi Infosüsteemi Amet
B30	January 2017	Riigi Infosüsteemi Amet
B31	March 2017	Riigi Infosüsteemi Amet
B32	May 2017	Riigi Infosüsteemi Amet
B33	June 2017	Riigi Infosüsteemi Amet

B34	August 2017	Riigi Infosüsteemi Amet
B35	September 2017	Riigi Infosüsteemi Amet
B36	October 2017	Riigi Infosüsteemi Amet
B37	November 2017	Riigi Infosüsteemi Amet
B38	December 2017	Riigi Infosüsteemi Amet
B39	January 2018	Riigi Infosüsteemi Amet
B40	February 2018	Riigi Infosüsteemi Amet
B41	March 2018	Riigi Infosüsteemi Amet
B42	April 2018	Riigi Infosüsteemi Amet
B43	May 2018	Riigi Infosüsteemi Amet
B44	June 2018	Riigi Infosüsteemi Amet
B45	July 2018	Riigi Infosüsteemi Amet
B46	February 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B47	March 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B48	April 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B49	May 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B50	June 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B51	July 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B52	August 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B53	September 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B54	December 2019	Riigi Infosüsteemi Amet
B55	February 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B56	March 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B57	April 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B58	May 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B59	June 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B60	July 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B61	October 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B62	November 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B63	December 2020	Riigi Infosüsteemi Amet
B64	January 2021	Riigi Infosüsteemi Amet
B65	March 2021	Riigi Infosüsteemi Amet
B66	May 2021	Riigi Infosüsteemi Amet
B67	June 2021	Riigi Infosüsteemi Amet
B68	October 2021	Riigi Infosüsteemi Amet
B69	December 2021	Riigi Infosüsteemi Amet
B70	January 2022	Riigi Infosüsteemi Amet
B71	March 2022	Riigi Infosüsteemi Amet
B72	May 2022	Riigi Infosüsteemi Amet
B73	June 2022	Riigi Infosüsteemi Amet

B74	September 2022	Riigi Infosüsteemi Amet
B75	October 2022	Riigi Infosüsteemi Amet
B76	November 2022	Riigi Infosüsteemi Amet
B77	December 2022	Riigi Infosüsteemi Amet
B78	January 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B79	February 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B80	March 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B81	April 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B82	May 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B83	June 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B84	July 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B85	August 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B86	September 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B87	October 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B88	November 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B89	December 2023	Riigi Infosüsteemi Amet
B90	January 2024	Riigi Infosüsteemi Amet
B91	February 2024	Riigi Infosüsteemi Amet
B92	March 2024	Riigi Infosüsteemi Amet

Lisa 6. KAPO, VLA, EP ja RIA aastaraamatute (ja RIA küberturvalisuse blogipostituste) koodipuu

Tabel 10. KAPO, VLA, EP ja RIA aastaraamatute (ja RIA küberturvalisuse blogipostituste) koodipuu (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine dokumentides	Koodi esinemis-sagedus
Võimalikud Hiina investeringutest lähtuvad julgeolekuohud		
Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine	7	23
Kontroll objektide üle ja ligipääs andmetele	6	13
Sõltuvus välisinvestori ressursidest	3	6
Ebaaus konkurents ja korruptsioonioht	4	5
Näited investeerimissoovidest	2	2
Võimalikud Hiina tehnoloogiate kasutamisest lähtuvad julgeolekuohud		
Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine	6	14
Kontroll seadmete üle ja ligipääs andmetele	8	24
Sõltuvus Hiina tehnoloogiatest	6	14
Ebaaus konkurents	2	2
Näited Eestis kasutatavatest tehnoloogiatest ja äppidest	1	5
Võimalikud piirangud Hiina tehnoloogiate kasutamisele		
Loobuda Hiina tehnoloogiast	2	2
Taustauuringud ja riskianalüüs	3	3
Võimalikud piirangud Hiina välisinvesteringutele		
Taustauuringud ja riskianalüüs	3	3

Lisa 7. Meediatekstide analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid

Tabel 11. Meediatekstide analüüsis kasutatud allikad ja neile antud nimekoodid (autori koostatud)

Kood	Pealkiri ja avaldamise aeg	Väljaandja
M1	Kas Eestis kasutatavad netipulgad võivad olla Hiina luure tööriistad? (11.10.2012)	Eesti Ekspress
M2	Palling: Hiina investering on jõuline panus Eesti energiamajandusse (08.04.2013)	Riigikogu pressitalitus
M3	Hiinlased sisenevad Eesti telekomiärisse (14.09.2016)	Eesti Rahvusringhääling
M4	Sepura and Eastcom reaffirm partnership for Chinese market (20.10.2016)	Sepura
M5	Chinese takeover bid for police radios firm which supplies Scotland Yard prompts fears the deal could compromise national security (06.05.2017)	Daily Mail
M6	Hytera Communications Completes Acquisition of Sepura (25.05.2017)	Hytera Europe
M7	Global Leader in Professional Mobile Radio Solutions Sees Further Opportunity to Grow in TETRA, DMR and LTE (26.05.2017)	Business Wire
M8	Sõnajalad: riik, laske meil ometi ehitada! (16.07.2017)	Postimees
M9	Hiina ostab tükikaupa Euroopat kokku (14.02.2019)	Eesti Päevaleht
M10	Eleon viib tuulikute tootmise Hiina ja Malaisiasse (29.04.2019)	Tööstusuudised
M11	Hiina Huawei Eesti 5G võrgus – kas karta või kahetseda? (20.11.2019)	Eesti Ekspress
M12	Eesti on raskete valikute ees: suhe Hiinaga ähvardab halveneda (04.12.2019)	Eesti Ekspress
M13	Hiina püüab ideoloogilisi koonduslaagreid puhtaks rääkida ka Eesti leheveergudel (04.02.2020)	Delfi
M14	China has 'zero chance' of acquiring 'vulnerable' Europe tech firms as EU urges states to take stakes (15.04.2020)	CNBC
M15	Revealed: Chinese firm on same banned list as Huawei makes British police radios as another firm's Big Brother spy cameras watch your every move (19.07.2020)	Daily Mail
M16	Eesti riigis pettunud Sõnajalgade tuulikutootmine Hiinas läheb täistuuridel käima, arendustegevus on viidud ära Saksamaale (10.09.2020)	Ärileht

M17	Hiina tööstusettevõtte hakkab tootma Eleoni tuulikuid (10.09.2020)	Eesti Rahvusringhääling
M18	Meelis Kitsing: Hiina investeringutest Euroopa digiplatvormidesse (11.12.2020)	Eesti Rahvusringhääling
M19	VIDEO ja FOTOD Sõnajalgade tuulik püstitas uue efektiivsusrekordi (29.12.2020)	Ärileht
M20	Chinese companies' acquisitions in Europe up eight-fold in 2021 (23.03.2022)	Anadolu Agency
M21*	<i>*tehniline parandus: M21 numeratsioonis vahele jäänud.</i>	
M22	Sapura Acquired by UK Private Equity Group Epiris (15.07.2022)	Sapura
M23	The National Security Act: Emerging trends from the UK's first interventions (23.09.2022)	Lexology
M24	"Välisilm" uuris kriitilise taristu kuuluvusega seotud julgeolekuohte (14.11.2022)	Eesti Rahvusringhääling
M25	Harri Tiido: Hiina investeringutest Euroopas (05.01.2023)	Eesti Rahvusringhääling
M26	CSSC Haizhuang H260-18MW offshore wind turbine giant emerges 10.01.2023)	CSSC
M27	Eesti ei keelusta Hiinas toodetud turvakaameraid (17.02.2023)	Eesti Rahvusringhääling
M28	The world's largest and most powerful offshore wind turbine unveiled – and more (07.03.2023)	Windpower Monthly
M29	China has invested heavily in Europe. Not everyone's convinced it was a good idea (29.08.2023)	CNBC
M30	CSSC Haizhuang unveils 18MW offshore wind turbine (01.09.2023)	EnergyWatch
M31	Piiri ületavaid sõidukeid valgustavad läbi Hiina riigifirma röntgenseadmed (17.02.2024)	Eesti Rahvusringhääling
M32	Hiina pakkus Ungarile koostööd julgeolekuküsimustes (20.02.2024)	Eesti Päevaleht
M33	MÄRT LÄÄNEMETS } Miks Hiina on meile suur julgeolekuoht? (21.02.2024)	Postimees
M34	JULGEOLEKURISK } Rumeenia baasides hoiavad NATO relvasüsteemidel silma peal Hiina valvekaamerad. (08.03.2024)	Postimees
M35	WSJ: Hiina spioonikraanad? USA avastas sadamatest sideseadmed	Postimees/Wall Street Journal

Lisa 8. Meediatekstide koodipuu

Tabel 12. Meediatekstide koodipuu (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine dokumentides	Koodi esinemis-sagedus
Võimalikud Hiina investeeringutest lähtuvad julgeolekuohud		
Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine	5	11
Kontroll objektide üle ja ligipääs andmetele	5	9
Ohtu ei nähta	2	4
Ebaaus konkurents ja salakaubandus	2	3
Näited Eestisse tehtud Hiina investeeringutest	6	8
Näited investeerimissoovidest	2	3
Võimalikud Hiina tehnoloogiatest lähtuvad julgeolekuohud		
Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine	3	3
Kontroll seadmete üle ja ligipääs andmetele	11	17
Ohtu ei nähta	1	1
Ebaaus konkurents	2	2
Sõltuvus Hiina tehnoloogiatest ja toodetest	2	2
Näited Eestis kasutatavatest Hiina seadmetest	10	12
Võimalikud piirangud tehnoloogiate kasutamisele		
Taustauuringu nõue ettevõtetele ja riskide hindamine	4	5
Võimalikud piirangud Hiina välisinvesteeringutele		
Investeeringute keeld kriitilisse taristusse	3	6
Riskide hindamine	4	4
Võrdsed võimalused kõigile	1	1

Lisa 9. Uurimisküsimuste seos andmekogumismeetodite ja moodustatud kategooriatega

Tabel 13. Uurimisküsimuste seos andmekogumismeetodite ja moodustatud kategooriatega (autori koostatud)

Uurimisküsimus	Andmekogumismeetod	Moodustatud kategooriad
Uurimisküsimus 1: Milliseid julgeolekuhte võivad Hiina Rahvavabariigi investeeringud Eestile kaasa tuua?	Poolstruktureeritud intervjuu (küsimused nr 1, 2, 4) Aastaraamatute analüüs Meediatekstide analüüs	Võimalikud Hiina investeeringutest lähtuvad julgeolekuohud
Uurimisküsimus 2: Milliseid julgeolekuhte võib Hiina Rahvavabariigi ettevõtete tehnoloogiate kasutamine Eestile kaasa tuua?	Poolstruktureeritud intervjuu (küsimused nr 1, 3, 5) Aastaraamatute analüüs Meediatekstide analüüs	Võimalikud Hiina tehnoloogiate kasutamisest lähtuvad julgeolekuohud
Uurimisküsimus 3: Kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina välisinvesteeringutele võimalike julgeolekuriskide maandamiseks?	Poolstruktureeritud intervjuu (küsimused nr 6, 7, 8) Aastaraamatute analüüs Meediatekstide analüüs	Võimalikud piirangud Hiina välisinvesteeringutele
Uurimisküsimus 4: Kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina tehnoloogia kasutamisele julgeolekuriskide maandamiseks?	Poolstruktureeritud intervjuu (küsimused nr 6, 7, 8) Aastaraamatute analüüs Meediatekstide analüüs	Võimalikud piirangud Hiina tehnoloogiate kasutamisele

Lisa 10. Ekspertintervjuu küsimused

Esmalt esitati intervjuueeritavale tausta loov küsimus, kus paluti selgitada Hiina välispoliitika eesmäärke Lääne regioonis ja Eestis. Seejärel jätkati intervjuud küsimustega, mis formuleeriti uurimisküsimustest lähtuvalt. Intervjuueeritaval olid intervjuu ajal intervjuu küsimused ees, et oleks võimalik küsimust korduvalt üle lugeda.

1. Palun selgitage Hiina välispoliitika eesmäärke Läänemere regioonis sh Eesti suunal? Milline on selle julgeolekupoliitiline mõõde (miks võib Eesti Hiinale huvi pakkuda)?
2. Palun kirjeldage, milliseid mõjusid ja julgeolekuohte võivad Hiina Rahvavabariigi investeeringud Eestile kaasa tuua?
3. Palun kirjeldage, milliseid mõjusid ja julgeolekuohte võivad Hiina Rahvavabariigi ettevõtete tehnoloogiate kasutamine Eestile kaasa tuua?
4. Palun selgitage, kas igasse sektorisse tehtavad Hiina investeeringud kujutavad endast ohtu? Millistesse sektoritesse oleks võimalik lasta Hiinal investeerimiseks teha ning millistesse sektoritesse investeerimise tegemine tuleks kindlasti välistada?
5. Palun selgitage, kas igasse sektorisse tarnitavad Hiina tehnoloogiad kujutavad endast ohtu? Millistesse sektoritesse oleks võimalik lasta Hiinal oma tehnoloogiat tarnida ning millistesse sektoritesse tuleks tarneid kindlasti välistada?
6. Kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina välisinvesteeringutele ja tehnoloogia kasutamisele julgeolekuriskide maandamiseks?
7. Millisel põhjusel peaks Hiina tahtma Eesti suhtes hübriidohtu/hübriidohte realiseerida ning mis kasu ta sellest saaks?
8. Millised oleks võimalikud Eesti kaitsemeetmed Hiina suhtes, kui Hiina peaks juba oma kontrolli all olevat taristut kasutama Eesti-vastaks tegevuseks?

Lisa 11. Uurimisküsimuste seos intervjuu küsimustega

Tabel 14. Uurimisküsimuste seos intervjuu küsimustega (autori koostatud)

Uurimisküsimus	Intervjuu küsimus	Moodustatud kategooria
<p>Uurimisküsimus 1:</p> <p>Milliseid julgeolekuohte võivad Hiina Rahvavabariigi investeeringud Eestile kaasa tuua?</p>	2, 4	Võimalikud Hiina investeeringutest lähtuvad julgeolekuohud
<p>Uurimisküsimus 2:</p> <p>Milliseid julgeolekuohte võib Hiina Rahvavabariigi ettevõtete tehnoloogiate kasutamine Eestile kaasa tuua?</p>	3, 5	Võimalikud Hiina tehnoloogiate kasutamisest lähtuvad julgeolekuohud
<p>Uurimisküsimus 3:</p> <p>Kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina välisinvesteeringutele võimalike julgeolekuriskide maandamiseks?</p>	6, 7, 8	Võimalikud piirangud Hiina väisinvesteeringutele
<p>Uurimisküsimus 4:</p> <p>Kas ja milliseid piiranguid peaks Eesti seadma Hiina tehnoloogia kasutamisele julgeolekuriskide maandamiseks?</p>	6, 7, 8	Võimalikud piirangud Hiina tehnoloogiate kasutamisele

Lisa 12. Ekspertintervjuude protokoll

Tabel 15. Ekspertintervjuude protokoll (autori koostatud)

Eksperti kood	Asutus või ametikoht	Intervjuu toimumisaeg, koht	Intervjuu läbiviimise viis	Intervjuu kestus minutites
E1	Tallinna Ülikool	13.02.2024, Tallinn	vahetu suhtlus (pilootintervjuu)	61
E2	Tartu Ülikool	26.02.2024, veebikohtumine	Microsoft Teamsi vahendusel	74
E3	Endine Kaitsepolitseiametnik, juhtival positsioonil	06.03.2024, Tallinn	vahetu suhtlus	40
E4	Tallinna Ülikool	14.03.2024, Tallinn	vahetu suhtlus	95
E5	NATO küberkaitse- keskus, ametnik juhtival positsioonil	19.03.2024, Tallinn	vahetu suhtlus	40

Lisa 13. Ekspertintervjuude koodipuu

Tabel 16. Ekspertintervjuude koodipuu (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine dokumentides	Koodi esinemis-sagedus
Võimalikud Hiina investeeringutest lähtuvad julgeolekohud		
Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine	5	33
Kontroll objektide üle ja ligipääs andmetele	5	16
Korruptsiooniolt	1	4
Näited Eestisse tehtud investeeringutest	2	2
Näited investeerimissoovidest	5	12
Võimalikud Hiina tehnoloogiateg kasutamisest lähtuvad julgeolekohud		
Hiina mõju suurenemine ja suveräänsuse vähenemine	5	21
Kontroll seadmete üle ja ligipääs andmetele	5	32
Sõltuvus Hiina tehnoloogiateg ja toodetest	5	13
Ebaaus konkurents	2	5
Näited Eestis kasutatavatest Hiina seadmetest ja äppidest	4	28
Võimalikud piirangud Hiina tehnoloogiateg kasutamisele		
Keeld kasutada kriitilises taristus	5	12
Taustauuringu nõue ettevõttele ja riskide hindamine	5	19
Eelistada lääne tehnoloogiateg	3	6
Nimekirja koostamine	2	3
Võimalikud piirangud Hiina välisinvesteeringutele		
Investeeringute keeld (kriitilises) taristusse	3	7
Kinnisvara ostu keeld julgeoleku- ja kaitserajatiste lähistel	1	1
Taustauuringu nõue ettevõttele ja riskide hindamine	5	16
Nimekirja koostamine	3	3